

PÜNKÖSTI ANDOR

**BÚS PÉTER
CSODÁLATOS KARDJA**

REGÉNY

BUDAPEST
AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-T. KIADÁSA
1921

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2015
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5472-68-8 (online)
MEK-13905

TARTALOM

Robognak a gépek.
Szomjas a föld.
»Mindent meggondoltam és megfontoltam«.
Az Isten kardja.
Mégis furcsa, hogy mind visszatért.
A halál flirtje.
Amulettek.
Be a sötétbe.
Nap-nap után és mindig vonaton.
Tizenheten.
Az emberevő gép.
Aludni, aludni.
Tovább.
Száll, száll tarka szárnyú lepke.
Idegek.
Útban a halál felé.
Tűzkévék.
Levelek mennek.
Versek.
A mi szerelmünk.
Go on.
Véreznek a gépek.
Kacag a világ.
Nem adom.
Álmok, valóságok.
Korf repül.
Megőrült a ritmus.
Menekülés.
Rag-time.
Az ő szerelmük.
Amiért szenvedünk.
Kijózanodás.
Varázstörés.
A virágoskertben.
Csendes beszélgetés.
A kard legendája.
»Sofort einrücken.«
Hazafelé.
Vágyak.
A mi szívünk asszonya.
Éjszakai árnyak.
Bere Ágnes levele.
Ha a varázst legyőzzük.
Hulló csillag.

Robognak a gépek.

Robognak a gépek. A lendítőkerék pontos munkáját csak egyre végzi. A dugattyú rúdja időtlen időig fel-le és le s fel, mint elbűvölt királyfi folytatja a sétát. Karikák, csavarok, csuklók és horonyok csodás meggyőződéssel járkák az utat, mely sohasem változik meg. Nem is hinnék el, hogy másképen is lehet. Ha néha egy küllő tűzbe hevül, ha néha egy motor pukkan egyet, csodálkozóan áll meg a kis világ. Hát ez is lehet? Hát így is lehet? És nem értik meg: hogyan is történt?

Bús Péter lassan ment a gépek között. Délről, a határról, csodás meséket hallott. A levegőben borzongott a láz. Lent délen, a határon két hegyes szuronyerdő méregette egymást és ugrani készült. Mind a kettő érezte, a Duna közöttük nagyon is keskeny.

A gépekre nézett és magára gondolt. A kis rézrúdra, mely oly semmitmondóan járta az útját le s fel, le s fel. Mintha ránézve nem lenne más semmi. És végtelen időig nem lesz más gondja, hogy amikor fent van, lekerüljön, s mikor leért, felmenjen újra.

Tegnap ismét repült és sikerült a próba. Úgy találták, a mérnökök közül az ő kezében hajlik legjobban a gép. És mégis furcsa, hidegen hagyta. Kellemes érzés, semmi több, nem érzett hivatást, semmit se hozzá. Sportnak nagyon jó lesz, de élettartalomnak végtelen kevés. Itt a gépek közt mégis egész ember.

S megint oda gondolt, az ideges határra, a feszült figyelésre. És arra, ha ottan egy lövés eldördül...

Talán az mindent megváltoztat. Ő is kiröppen innen, karcsú monoplánon köröket ír le és talán hős lesz belőle. Talán akkor ő is megtudja végre, mi volt a hivatása. Valahogy bosszantóan furcsa, valahogy rettentően gyerekes az élet.

Csak akkor tudjuk meg, mikor meghalunk, mire is születtünk.

* * *

Bús Péter fáradt volt és hazament pihenni.

Az utolsó órák ideges lüktetése, még őt is, ki addig remegés nélkül bírta, megboronálta kissé. A motorváros tikkadt lázban úszott és délről izzó hangulat hevíti. Világrengetést várták. A lélekről, a sok-sok kicsi gépről, hajótörötten csuklott le a hidegvér.

Bús Péter örült, hogy megszabadult belőle...

Három hét szabadság, Neustadtól messze, hatalmas időnek tűnt fel előtte. És az alatt talán a feszültség is enged. Ő mindenesetre, merre perdül a játék, páholyból nézi. S valami halvány kárörömmel gondolt azokra, kik ott maradtak. Három egész hét, annyi elég lesz... Mosolygott. Minden szabadságát nagyon hosszúnak látta, amikor kezdte, és végtelen rövidnek, mikor elmúlt. Talán az élet, az is ilyen...

Bús Péter tudta, nagyon furcsa fickó.

Útálta a munkát és rajongva szerette. Mestere volt annak, amin dolgozott, de legjobban szeretett semmit se csinálni. Ha lehetett, kerülte, ha tudta, halasztotta. Nem ízlett a munka. Mégis ha elvinnék, talán utána pusztul. S a hideg mérnökkoponya mögött, maga sem tudta, ott ült a művész...

Bús Péter a vágyakat szerette s azok megsemmisülnek, mikor valóra váltak...

És most is, hogy újra elkerült onnan, a motorok, stabilizátorok, propellerek és magasságmérők mögötte maradtak, nagy gyerekszemekkel csodálta önmagát. Miért is ment el hazulról? Talán még mindig ott lehetne az elaggott, ősi kúrián, az erdőkben, a földeken, a csodapárás Maros-völgyben. És Neustadtra gondolt, a repülőtérré, a lázas izgalomra, az utolsó évek fullasztó küzdelmére. Ha ezt mind oda adná...

Bús Péter tudta, ha ezerszer születne, ezerszer oda menne...

És mennél jobban húzta a föld és mennél nyugösebb lett a vágya, mindinkább tudta, ott van a helye, a motorok zúgó városában.

És Bús Péter lassan lehajtotta fejét...

Gondolkozott.

És érezte, minden így van jól...

Szomjas a föld.

Tikkadt délután volt. A júliusi nap mint tűzgolyó lángolt az égen és messze délen felhő tornyosult. Vihar lesz. Nyár zivatarja, vagy tán özönvíz? Ki a megmondhatója?...

A füledt csendben mindenki figyelt. Az idegszálak mindegyikében, mint finom delejtűn, táncolt a pillanat. Mindenki várta és senki sem hitte. A lehetőségek sokaságán tombolt a képzelet. Annyiszor vártak és annyi mindent vártak. A gondolat, ha előre is tapintott, vissza a csápját megrettenve vont. Mert lehetetlen, hogy másképp is lehet. A megszokás mély hitvallássá vedlett; felhagyni véle már szentségtörés.

Bús Péter vígan várta, mi lesz. Ráért. Valami pompás harmóniával, a kívülről nézők nyugal-mával bámulta a nagy szívdobogást. Mi lesz azután, nem gondolt rá. Sokkal komolyabb volt, sokkal mélyebben rága, semhogy komolyan vehette volna. Bús Péter kitepte magát, s amint a finom haboskávét kavarta, csodálkozott a nagy emóciókon. Bús Péter pózolt s tetszett a póz neki. A világroppanás közepén, úgy érezte, a csésze kávé minden figyelmét leköti.

Bús Péter rajongó volt, nagyon fiatal volt és szerette a kávé.

Csak akkor rezzent hirtelen össze, mikor apja, az öreg székel, az átfűtött csendben kibökte végül:

- És azután mi lesz?...

A tikkadt csöndben, amint körülnézett, anyja szemében, látta, csakúgy ott ült a kérdés. A mérnöknek sehogy sem tetszett és vontatottan válaszolt:

- Semmi. Manőver. Diplomáták dolga. Holnapután megjön a válasz és újra minden elsímul, - és mosolyogva tette hozzá: - de ez a kávé kitűnő.

Bosszankodott. Nyugodtan itt sem hagyták. Neustadtban pózolt, itthon a pihenést kereste. De hogy dobja el a pózt, sehogyan sem tudta. Sokkal mélyebben ült meg a kérdés benne, sem-hogy elmondhatná azt, amit érez.

Az öreg lassan megtömte a pipát.

- És ha nem jön meg a válasz? És ha a bolond patkány nem bánja meg, hogy az oroszánt arcultötte? Ha a diplomáták rájönnek végül, hogy úgysem ők állanak a golyók elé?

Bús Péter vállat vont, ez nem az ő dolga. De az öreg nem hagyta békén. Valami csodás gyönyörrel kínozza s gyötörte egyúttal önmagát.

- Boszniában is így volt. Katonabandával indultunk előre és mikor győztünk, vissza mégis véres fejjel tértünk. A muzsika hamar elhallgatott...

Az anyja szinte esdekelve kérte.

- Ne beszéljete róla.

Bús Péter ha tudna, már innen is szökne.

- És úgy is elmúlik. Ne izguljon mama.

De az öreg merőn nézett egyenesen szeme közé.

- Eddig én is azt hittem. Amíg kiabáltak, ameddig acsarkodtak, még csak a pipám sem ízlett rosszabbul. Ugatós ebnek nem mar a harapása. De most mindenki hallgat. Csak a szemek beszélnek. Csak a kezek szorulnak ökölbe... Nem érted. Már nem kiabál senki... Csak várja, hogy kimondja valaki a szót... Nem érted... Ez a...

Elhallgatott, hang nem jött ajakára, azt a szót nem mondta ki ő sem.

Az aggódó asszony félénken kérdezte:

- Veled mi lesz?...

A mérnök nehezen, mintha föld alól beszélne, felelte:

- Velem?... Semmi... Az első repülőszázaddal megyek... De ne beszéljünk róla... Sor úgysem kerül rá... Minek beszéljünk róla?

De az öreg székel sehog sem nyugodott meg.

- Valami furcsa vágy nem hagy senkinek békét. Valahogy, úgy érzem, szomjas a föld. Amerre csak járok, mindenütt sok az ember... Nagyon sokan vagyunk... Rengeteg sok az ember...

Bús Péter vállat vont, ehhez ő nem ért.

- Amerre járok, minden megfeszült. Mint pattanásig felajzott húr, olyan minden. És békét akarunk? Vérmes minden ember és vérmes minden együtt. Annyi pióca, mennyi ezeknek kéne, még nem termett a világon. És ez a feszültség valamerre kitör...

Bús Péter hallgatott. Napok óta kínozt a kétség és úgy érezte, nincs hozzá köze. És egyre újra elébe állott és nem tudott szemébe nézni. Érezte, elbúvik előle, de másképen talán beleőrül.

Anyja, a bús, szép, öreg asszony, csak halkan kérte:

- Ne beszéljünk róla.

A mérnök hálásan csókolta meg kezét. Az öreg is csak bólintott néha és csendesen morogta:

- Szomjas a föld... Szomjas a föld...

»Mindent meggondoltam és megfontoltam«.

A nagy óriás megrázta magát. Szomjas volt és a torka égett; inni akart és csöngetett. Keleten-nyugaton vészharang szavát verte a csengő. Mély értékű kupákból, emberi testből gyöngyözött a vér. Keleten, nyugaton férfi-billikomok öntötték a nektárt. A nagy orgiában fiatal életektől ittasult meg a föld.

A szemhatár, amerre tárgult, csak farkasok csordája tűnt fel eléje. Jöttek a koncra és maguk estek azzá. Halálba küldött milliók fölött düledt szemmel tobzódott az örült nagyherceg.

Millió holt helyett, jött tíz millió élő. Szilaj szuronyerdő várta a határon. S a vértől lángoló folyamok mellett emberi torlasz, magyar fiúk teste zárta az utat el.

Keletre nyugatról, nyugatra keletről süvöltött a jajszó, nyögés, pusztulás. Vészharang kongott, országokat vert fel, népeket temetett el. Tespedő lelkekben felcsillant az élet és megint volt élet, vad, goromba élet, durva, kegyetlen, de hatalmas élet.

És a nemzet, mely már azt hihette, meghalt, mint gyermek, ki meglátja, mire képes, talált önmagára. Felajzott izommal feszült neki a vésznek, hogy megállítsa azt. Verejték harmatával, rózsás, kiömlő vérrel, sebesült jajszóval, halálhörgéssel, de megállítsa azt.

S a legendás vitézek minden puska lövésén, mintha az a nagy szív, a magyar nemzet lelke dobogott volna...

* * *

A remegés már rég bent ült a szívben, de a tudat mélyen szorította le. Életre vágyott, de fel nem fakadt. És lassan, lassan, mint csodás hintán, emelkedett alulról mind egyre feljebb. Már tudták, de kimondani senki sem merte. De mikor az első katonabanda büszke rézfúvóin kevélyen harsogta Jenő herceg dalát, ki nem habozva hidat vert a Száván, mint rengő vulkán ziláló kráteréből horkant fel valóra:

Háború!...

A nép, mely halni készen, már semmire sem gondolt, mint fiatal jegyespár nászának éjjelét, virággal ünnepelte halotti torát. Katonavonatok, hosszú sorokban, azt sem tudták, hogy meddig mennek. De sejtették, nem tovább, mint a halál. Ifjak és vének, aggok és gyermekek késhegyig küzdöttek, hogy előbb melyik menjen. Mintha a nemzet szíve új életre kapna, hogy a halálnak adja.

És lent a Királyhágón túl, az elszakított nemzet, mely messze váltan is csüng a fáján, saját martírumjától megittasultan, mint Csaba népe, új életre kelt, hogy százezerszer újra haljon.

És önvérétől megittasultan, csak azt érezte, menni kell. És Csaba népe szívébe véste, hogy száz halálból százszor újra éled, hogy magyar, hogy székely.

* * *

S az utca sarka hamar benépesült.

Az agg király szavát a népeihez, millió szem százmilliószor olvasta el. »Mindent meggondoltam és megfontoltam.« És szinte ráfelelték: Úgy legyen...

Csak Bús Péter nem tudta, mit csináljon.

Nagy impressziókat várt s azok sehogy sem jöttek. Csodálkozott és nem tért önmagához. Az óra mutatója csak jobbról balra ment, a nap is keleten kelt és nyugaton esett le. Nem értette a dolgot.

Örült?... Dehogy örült... Félt?... Dehogy félt. Csak valahogy nem találta sehogy sem a helyét. Minden idegen volt és távol állott tőle. Mikor az utcán éneklő legények virágos kalappal mentek el előtte, megbámulta őket. Hihetetlen furcsa. Minek örülnek? Mikor a szomszéd kereskedő fia, kit pedig valami irodába osztottak be, zokogva búcsúzott, nem értette miért sír. Valahogy mindenén kívül állott s az öröm éppen oly messze esett tőle, mint a keserű bánat.

Bús Péternek jól esett a virág, mit ismerős lányok küldtek neki, a hősnek. Ha nem mehetne, nagyon szégyellené, de így, az egész ügy hidegen hagyta. Jól esett, hogy őt is ott könyvelték el, ahol a hősök vannak; de önmagában azt hiába kereste. Ő nyugodtan ment boltról-boltra és meggondoltan vett meg mindent, miről sejtette, szükséges lehet. De azt a lázt, mit a többi érzett, nem találta sehol.

A listájára szépen felírta, amit csak használhatott. Evőeszközt, harisnyakötőt, gyorsforralót, patentgombot, poharat, kezitükröt, csajkát, lámpát, öngyújtót, hőszemüveget, térképtokot, háromféle sípot (hogy mire, maga se tudta), ceruzát négyfélét és két tucat színeset, jelentéstömböt, gumitálat, szivacsot, két kötet Kantot, önborotvát, tábori kártyát, sarkantyút (ezt parádéból vette), keztyűt, fotográfépet, szappant és minden istencsudát, ami csak eszébe jutott. Szépen rendszerbe szedte és egymás után vette meg.

És hiába vádolta önmagát. Ez nála rossz szokás volt, de nem aggály. Tudta, hogy nem gyáva. Ha egy mellényt nem fogadott el, nem a hidegre gondolt, mi végig vág majd testén, hanem arra, hogy rossz a gyapot.

Egyszer, mikor egy pompás bakancsot utasított vissza:

- Kérem, ez egy félévig se tart.

A kereskedő vidáman felelte:

- A háborúnak, azt mesélik, három hó alatt vége lesz.

Bús Péter vállat vont.

- De ez a portéka mégis silány marad.

Szeretett volna tűzbe jönni. Vagy szerette volna, ha vacog, remeg. Csatlakozni, azt szeretett volna. Mindegy hogy hová. De nem tudott. Se hős nem volt, se gyáva nem volt. Csak nagyon kívül volt mindenén.

Bús Péter úgy érezte, hogy igazán nem tudja, vajjon miért hal meg?

Az Isten kardja.

Megint csak együtt ültek. Amit vártak, megtörtént, a feszültség engedett. Most már csak a levertség imbolygott közöttük. Csak a kandallón az ócska lábas óra kotyogta szakadatlan: ... a fiú megy... a fiú megy...

Péter hallgatagon várt. Mire? Maga sem tudta. Holnap reggel indul Neustadtba vissza. És azután a nagy kétségek közé, a nagy bizonytalanságba. Megint csak a kávé kavarta, szomorú volt és pózolni akart. A kávé sajnálta, a jó haboskávét, ő legalább azt hitte.

Az anyja végül is nem bírta tovább. Szemébe lassan kiültek a könnyek és nógatta az apját:

- Milyen szomorú... Nem látod, milyen halvány. Biztosan várja... Add oda neki...

Az öreg szaporán pislogott vissza.

- Hát odaadjam?...

Az asszony hangja alig-alig hallatszott.

- Olyan szomorú.

Az már cihelődött. Már adni akarta. De még a kérést nem tartotta elégnek. Megkérdezte újból:

- Hát odaadjam?...

Az asszony már nem is szólt, csak a szeme beszélt.

- Háborúba megy.

Végre a vén ember is rábiccentett fejével.

- Hát odaadom...

Az ócska almárium rézzel kivert zárjában, fülsértő sikollyal csikordult meg a kulcs. Csipke-rózsikának elárvult csarnokába mintha belépne a mesekirályfi, szinte életbe pezsdült a sok régi emlék. Selymek, prémek, levelek, kancsók, legyezők, fegyverek, mintha a multból újra születnének.

Péter egyszer rég, mikor még nagyon kicsi volt, turkált a lim-lomok között. Anyjára nézett, ki ijedten mondta: »Nem szabad!« A rossz gyerek, ha kincsekre vágyik, a Hargitáról lejön. Nemere s a nagy iszákban elviszi magával. És most is, mikor félszeg mozdulattal, talán a sejtelmes holmik után nyúlna, eszében szörnyű fénnel gyúlt ki a régi emlék. Mosolygott rajta. De mégse nyúlt közbük.

Az öreg lentről, a titkos mélyből, a kincsesszekrény rejtelmes fenekéről előkotort valamit.

- Ez az.

Bús Péter megnézte. Egy ócska kard. Egyszerű, nem nagy, kicsit rozsdás, kicsit pókhálós. Majdnem mosolygott. Azt gondolta, olyan mint az apja. Kard volt, valami kard. Ő csak azt látta.

- Ez az?...

Maga sem tudta, miért kérdi. Fogalma sem volt, hogy mi lehet.

- A kard!...

Péter vállat vont. Azt ő is látja. De azért bólintott.

- A kard...

Az öreg merően nézett szeme közé.

- Az Isten kardja...

Péter nem tudta, de mosolyogni nem mert. Romantikára gondolt, de nincs érzéke hozzá. Csak gépszerűen mondta utána:

- Az Isten kardja...?

Az öreg bólintott.

- Legalább is azt beszélnek róla - és kicsit vártan hozzá tette: De mindenesetre régi kard.

A fiú kezébe vette. Kicsit piszkos lett tenyere tőle és az nem esett jól neki. Megnézte. Valóban régi kard. Furcsa arabeszk, mit a rozsdás szegélyezett, vezették a vésőt. S a barna penge, mintha nagy multak tanúja lenne. Apjára nézett és felvillanyozva kérdezte.

- Ez az a kard?...

Az öreg lassan intett igent.

Péter szívében gyermekemlékek, mint halk hegedűének, zsongták a mesét.

Az apja csak nézte.

- A legendát tudod...?

Péter bólintott, hogyne tudná. Gyermekkorában mennyit hallotta. Attila kardja, mely elveszett. A pástor, ki négy száz évek leteltével találta meg. A fejedelmi lány, ki elcsábította tőle. Az unoka, ki visszaszerezte. Sok, sok történés, mely mind a múlté. S az őse mese, mely a büszke rabonbán családban nemzedékről-nemzedékre szállt.

- Legszebb mesém volt. Hány tavaszi délutánon vágytam rá, hogy ezzel kezemben, tűzsugár módjára verjem az ellent...

Az öreg nyújtotta.

- A tied...

Péter legyintett.

- De azóta mennyit tanultam. S azóta milyen okos fiú lettem. És hogy tudom, minden milyen törvényszerű... Óh miért is tanítottatok, óh miért is tanultam. Most kezemben a karddal mindenben hinnék...

Anyja szemében ijedség csillogott és védekezett a névtelen rémtől.

- A legendában úgyse hinnél.

A fiú tagadólag intett.

- Most legalább semmiben sem hiszek.

Nagy szünet állt be. Nehéz, nyomasztó várás. A néma csöndben a két öreg először érezte, hogy ez a fiú már nem az övék. A fészekből valahogy kiszállott s most csodálkoztak, hogy visszatévedt. Idegen tollal idegen madár...

Az öreg törte meg a csendet.

- Hát nem viszed el?...

A fiú ránézett. Nagyon furcsa volt neki a kérdés.

- Minek? Minek vigyem el? A legendában még ti sem hisztek. Pedig ti adjátok. Hogy higgyek benne én, holott csak veszem...

Az anyja fáradtan, csöndesen mondta:

- Te mész oda. Csak neked kell hinned...

Az öreg is felvágta fejét. Megint mély tűz égett szemében.

- A legendában én sem hiszek. Ki tudja, melyik régi mester munkája volt ez az ócska kard. Ki hisz benne, hogy le az égből szállott. Bár tanu nincs rá, mégsem igaz.

Bús Péter megütődött a hangon s kerek szemmel várta, mi lesz.

- És mégis azt mondom, vidd magaddal. Ez a kard, nem több, de szerencsés amulett. Aki elvitte, azt mind megóvta. Talán nem is a kard, csak a hit, melyet belé vetettek. Mind hős volt, aki benne bízott. Mind hős volt s épen visszatért. Mohács mezőjén, a zentai réten, francia földön és Isaszegnél. Mind hősök voltak s golyó nem fogta őket.

Péter majdnem kimondta már, hogy biztosan az ellenség lőtt rosszul. De gyorsan elnyelte a szót. Minek? És lassan morzsolta:

- Minek a kard nekem?...

Az apja hallgatott, de anyja megtalálta a választ:

- Hogy veled legyen...

Péter rábámult. Talán nem értik?

- Én fent vagyok és egyedül vagyok. Gép gép ellen és ideg ideg ellen. Mit csináljak a karddal. Ott a felhők közt talán kirántsam és bajvívásra álljak ki vele?...

Anyja nyugodtan nézett szemébe.

- Nem. De ha kirántod, az sem árt...

A fiú csaknem méregbe gurult.

- Hát nem tudják elképzelni maguknak. Hát nem értik, hogy ott fönt repül az ember. És nincs magában ember. Csak a gép van és csak az repül. Minek a kard ottan?...

Az öreg székel utoljára kérdezte:

- Hát nem viszed el?...

Péter már szökne, de nem lehet.

- Minek?...

Az anyja szívében született meg az érv.

- Az én kedvemért...

Péter szó nélkül nyúlt a kard után. Kezébe vette. Kicsit örült is, hogy vinnie kell és örült, hogy nem magáért viszi.

A szép, bús asszony lassan megölelte. Talán érezte, hogy még nem volt elég. És halkan ismételte:

- Az én kedvemért.

És Bús Péter újra csak arra gondolt, hogy mégis furcsa az élet.

Mégis furcsa, hogy mind visszatért.

Kocsik ritmusa, kerekek zenéje; és mintha a vonat maga csak állna s künt a világ szalad visszafelé. Ki tudja, meddig, ki tudja, hová? Ki vágthat utána a multnak s ki előzheti meg azt, ami jön?

Valami halvány remegéssel, mely félelemmé nem mert fajulni, gondolt arra: mi lesz? Neustadtban biztosan várja már a parancs. De azután majd ki parancsol? És meddig kap még parancsokat? De miért is kérdi? Egyáltalában minek kérdez? Majd jön. Azután minden jönni fog.

Bús Péter különös furcsán érzett. Úgy tűnt fel élete, tengeren van s egy hullám hintázza mind egyre beljebb. Ússzon az ár ellen? Nincs semmi kedve. Siessen beljebb? Azt sem akar. Fekszik a vízen, hadd hajtsa tovább. Még visszamehetne, még győzi erővel. De minek? Ha beljebb sodorja, nincs semmi megállás. Ki törődik azzal? És olyan jó, hogy viszi a ringás és még csak a karját sem kell felemelje...

Felnézett. Feje fölött, a pakkok hálójában, ott látta a kardot. Mosolygott rajta, milyen gyerekség. Hogy az a kard mentse meg őt? Nem is viszi magával. Majd Neustadtban hagyja. Minek is vinné? Ő kapaszkodjon meg, hogy odakünt ne féljen? Hogy ő ne féljen? Egy ócska vas, az tartsa benne lelkét?

És künt a vonat mellett futottak a földek. És sokszor, nagyon sokszor jött egymáshoz hasonló. De amelyik elment, nem jött többé soha.

Bús Péter úgy érezte, hogy becsületes ember. Saját harcában, saját maga ellen, egyedül kell győzzön. Mérlege karját egyik oldalon sem terhelheti meg jobban semmi amulettel.

De mégis különös. Mind hősök voltak s mind épen visszatért. Hát a gránátot repülő útjáról letérítheti akármilyen imádság? Golyók végzetes ívén a törvényszerűséget felbonthatja bármilyen amulett? Szép könyörgésre talán megáll a föld is és nyugatról keletre visszafelé indul?...

Bús Péter megint csak nem tudta, mit csináljon. A kard, az ócska, ott van feje fölött, az övé. És nem hisz benne, nem bízik benne. Pedig de szeretné.

De mégis furcsa, hogy mind visszatért...

Istenem, hányan voltak, akik visszatértek. És mennyi hős volt, milliók, de mennyi. És hány volt, hős, ki nem vitt kardot magával. És milyen lealázó. Egy kard védje meg az embert? Az avasson hőrozt belőle? Egy holt anyag, őt, az élt?... Nem, nem lehet...

Valószínű véletlen. S amint az elsikló mezőkre kinézett, önkénytelenül újra visszagondolt: de mégis furcsa, hogy mind visszatért.

Szabadulni akart, nem gondolt reá. Valahogy érezte, nem méltó hozzá. És újra rágondolt. Talán a kard nem is volt azokkal. Talán a kardot nem is vitték el. Talán ha ő is csinál mi egyetmást, ő róla is majd mondják a mesét. S ha nem viszi el, akkor is mondják. De róla ne mondják!

Szégyelte magát, hogy törődik is vele.

Mindegy. Ezen már, úgyis tudja, messzire túl van. Talán azért nem vinné, nehogy megszólják, nehogy kinevessék. Hát ilyen kicsinyes? Milyen túl van rajta. De minek vigye? Ha még bízna benne...

De furcsa legenda... De a véletlen még furcsábbat játszik, hogy valamennyi visszatért...

És Bús Péter szilárdan határozta el, hogy azt a kardot nem viszi magával...

A halál flirtje.

Neustadt hangos volt a muzsikaszótól.

Az éjfélen már jól túlhaladtak. A hangulat hevesen izzott s a mámort kábultan kavarta. A fülledt hőség, italok gőze főzte vörösre az emberek arcát. Vártak. Az indulási parancsot várták és kacérkodtak a halállal. Minden pohár pezsgőnek az íze fanyar volt, mert a holnapot mindig közbe öntötték. De valahogy mégis mind kéjjel itta. És úgy érezték ezen az estén, mikor ők, öt pilóta, talán utoljára mulatnak együtt, ez a flirtölés, a holnap flirtölése, minél borzongatóbb, annál édesebb.

A szőke Korf felmászott egy székre. A haja zilált volt, az arca rákvörös.

- Gyerekek! Mégis csak nagyszerű fiúk vagyunk mi. Nekünk ez, minden, mind semmiség. Pedig itt hagyunk mindent, amit szerettünk. Itt hagyjuk a pezsgőt... titeket lányok... és itt hagyom az adósságaimat.

A kis Korf tényleg adósságban úszott. De őt azért egy cseppet sem zavarta.

A nagy behemot, Holub kapitány, haragos szemmel nézett feléje.

- Nem szabad cinikusnak lenned. Az este pompás, ne rontsd el. Élvezd ki Korf, hogy hős lesz belőled.

A szőke kamasz nem hagyta magát.

- Hát nem voltam hős eddig is? Hát láttad, hogy félek valaha én? Hát a hitelezők? Nem naponként néztem velük farkasszemet? Nagyobb vitézség kell-e ennél?

A szőke Liza únta a dolgot. Korf már vagy öt perce beszélt, s mi nagyobb baj, egy hangot se róla. Nem törődött semmit se vele. Egy pohár pezsgőt nyújtott felé:

- Igyál.

A kis Korf egészen dühbe gurult.

- Azt hiszed, talán berugtam? Hát jó; nem iszom. Komolyan beszélek. Türeátok mind füttylök. Ha van valami szép a földön, valami pompás, valami magasztos, lehet-e más az, mint a hitel? Hát van-e szentebb, magasztosabb annál? A szellem minden fegyverét szedjük össze s lóvá tesszük az agg uzsorást. S mind ezt érettetek, ti drágák... ti komiszak... ti lányok... ti...

A nagy mozdulat határát túl lépte s a szőke fiú lefordult a székről. Óriás kacagás. A lányok, ezek a kis elnyűtt táncosnők, visongatva öntötték ki a pezsgőt. S egyszerre túlríkoltva a lármát, csattant fel a hűvös Katarina hangja:

- Szép aviatikus! Máris lezuhan...

Mintha a tomboló kacagásba valahonnan sikoly vegyülne. A kellemetlen érzés mindenkire ráült. Igazság, mit hoz a holnap? Mintha a flirt már túlságba menne, s a sottogásba csók s arculütés csattan.

A magyar Szabó egy pohár pezsgőt kapott fel s azzal nyakonöntötte Korfot. Az káromkodott, de mit se használt. Szabó pedig, hogy a nyomottság enyhüljön, kezdette a dalt:

»Ma még piros élet, holnap fehér álom.«

A lányoknak tetszett a nóta. Kár hogy nem értik. De Szabó menten vállalkozott rá, ő majd lefordítja...

»Heute noch rotes Leben, morgen Tod, meinetwegen«...

Mindnyájan nevettek. Szabó groteszk németsege feloldotta az ideges csendet. Ez a német fordítás már régi trükkje volt, de mint mindig, mostan is bevált. Még Korf is kibékült vele.

- Borzalmas fickó. Hogy nyakonöntött. Hát nem kár a pezsgőért?

De hirtelen az asztal mellől Holub kapitány emelkedett fel. Beszélni akart. Úgy érezte, a fiúk között ő, mint rangban legidősebb, holmi felelősséggel tartozik a tónusért. Ez némi büszkeséggel töltötte el és nyugodtan, ünnepélyesen szónokolt.

- Fiúk! A holnap hajnala dereng előttünk és elriasztja a tegnapot. A mult a köznap, de nyugalom, biztonság, holnap a veszély, kockázat, de a dicsőség. A halál torkába megyünk, hogy ott ragadjuk el a dicsőséget. Mit halál, ágyúk, golyók, betegség. Van-e aki fél? Mi fent repülünk, mindenek felett; mi fent repülünk s bátran kitartunk. Fiúk! Egy hurrát a repülőkre! Hurrá!

Mindnyájan felugráltak! Habzott az ital; füst, hőség gomolygott a szobában. Férfikacagás, nők sikoltozása, mintha csiklandoznák, szűrődött egybe. Bús Péter is felemelkedett, hogy kocintson Holubbal. Mégis szép, ha valaki így mondja el azt, amit gondol; de talán még szebb, hogy ilyeneket érez.

Bús Péter eljött ide is. Nem akarta megbántani őket, a négy fiút, kivel együtt megy fel. Kötelező volt, úgy érezte, de a hangulatba sehogy sem merült el. Kocintott és szótlanul ült vissza a pamlagra a hallgatag Mici mellé. Eljött, itt van és nincs tovább.

Holub most a fiatal Kaunitzra nézett. Az is hallgatott.

- Hát te mit ülsz ott? Töltsetek neki! Mért nem beszélsz?

A kis osztrák fiú felnézett reá. A szeme mélyén könny derengett.

- Én csak akkor beszélek, ha van, amit mondjak.

Korf közbekiáltott:

- Ojé! Hát portici néma legyen én?

De a kapitány nem hagyta békén.

- Csak nem félsz?

Kaunitz habozott. Tényleg félt. De minek mondja. Talán a fiúknak, mindegyiknek, de külön-külön feltárná, amit érez. De így, mind előtt, lehetetlen. Kereken letagadja? Szégyellette azt is.

- Félni éppen nem félek...

Holub gúnyosan mérte végig.

- Csak meg vagy ijedve.

Korf a mámor mögött is a léha, felületes, de jólelkű maradt. És el akarta ütni a vitát.

- Ugyan mit veszekedtek? Egyiketek sem hős. Te Holub, utálatos, kötekedő krakéler vagy. Nahát. A Kaunitz meg egy csecsemő, kit a dadája csak azért tett le öléből, hogy menyasszonya vegye fel újra. De én...

Szabó közbevágott:

- Te részeg vagy s nem tudod mit beszélsz.

Korf nem hagyta.

- Én részeg vagyok, de hős vagyok. Mint részeg mondom, hogy a Liza melle szép, s mint hős ezt a pezsgőt reá öntöm.

S még be sem fejezte, s máris kezében volt a palack. Liza sikoltott, ütötte Korfot, de a szőke kamasz nem tárgított mellőle. Veszekedés, sikongatás és a zajba megint belecsendült Katarina hangja:

- Péntek van Korf, s nem birsch magaddal. Vasárnap már sírni fogsz. Vagy mi siratunk?...

Máris megütötte azt a hangot. Megint csak nem akarta, de nem tehetett róla. Az est átittasult a halál mámorától s az részt kért magának. S a lányokat még jobban izgatták a fiúk, ha tudták róluk, hogy a halálba mennek.

Holub azonban nem eresztette ki Kaunitzot körmei közül.

- Valld be, hogy nem mégy szívesen.

Bús Péter már únta a dolgot. Ő csak azt látta, hogy a szegény kis fiút nem hagyták békén. Miért? Miért nem? Igazán nem érdekelte.

- Ugyan, hagyd már abba!

Holub hűvösen nézett rajta végig.

- Ugyan? Mégis csak tudnom kell, kivel kocintom össze poharamat.

Kaunitz felállott. Ebben a pillanatban úgy érezte, hogy az akrobata Holubbal is elbánik, ha kell. De csak poharát vágta a földhöz.

- Ha nem tetszik, csak szóljatok. Mit hozhattok fel ellenem? Elmegyek éppen úgy, mint ti. Meghalok, ha kell, éppen úgy, mint ti. Mit akartok még? Máshoz senkinek semmi köze.

Holub gúnyosan mosolygott.

- Nem fogsz majd sírni, ha lőnek?

Kaunitz ránézett. Úgy érezte, az egész világ áll vele szembe. S érezte, annak van igaza.

- Nem megyek szívesen. Nahát? Ti talán szívesen mentek? Te talán szívesen mégy?

Holub kiegyenesedett.

- Gondold meg, mielőtt jár a szád.

Kaunitz vállat vont. Minek veszekedjen.

- Különbén lehet. De neked nincs menyasszonyod. Te nem tudod, mi az a búcsúzás. Te nem tudod, mi az, ha a boldogságra vágyom. Mit tudod te, mi az, ha akarok élni? Élni, élni és csak élni...

Holub vállat vont.

- Minálunk gyávaságnak nevezik.

Korf közbevágott:

- Tinálatok úgy nevezik. Pont. Máshelyt máskép. De a pezsgő mindenütt egyforma.

De Holubbal nem lehetett bírni.

- Ha lőnek, bujj a szoknyája mögé. Te hős!

Katarina, a hüvös Katarina megint közbeszólt:

- És mondd, a hős hulláján van ismertetőjel?

Megint csend lett. Katarinának határozott sikere volt. Harmadszor rontotta el a hangulatot. Valahogy mindig túlságosan megütötte azt a hangot, mely, ha csak sejtelmesen hangzott, kéjjel töltötte el őket.

Holub összekocintotta poharát a fiúkkal. Kaunitz előtt megállt:

- Veled majd akkor, ha bebizonyítod, hogy igaztalan voltam hozzád. Remélem, meglesz?...

De Kaunitz ügyet se vetett rá.

- Gráz... Istenem... Eliz... - dadogta és minél jobban küzdött ellene, annál jobban törtek fel a könnyek. Észre se vette, hogy sírva fakadt.

Holub végigmérte:

- So ein Fratz...

Szabó várt egy percig. Láta, a hangulat elkomolyult, ez kedvezett neki. Nyugodtan szólalt meg:

- Fiúk! Most, mikor elválunk, fogadjátok meg mindnyájan, hogy mindig jó pajtások maradunk. Kerüljünk bárhová, le vagy föl, ki tudja, de legyünk mindig ugyanazok, kik most vagyunk: öt jó barát. Ha lehet, mindig jöjjünk össze; ha tudjuk, támogassuk egymást. Fiúk! Egy hurrát a barátságra. Hurrá!

Mind lelkesen hurráztak. Valóban várták is Szabótól. Ő volt közöttük az ideális barát. Víg-ságban kitünő cimborá, szomorúságban megértő részes, komoly munkában nyugodt segítő. Örültek neki és éljeneztek. A lányok is belekacagtak, még a kis Kaunitz is lelkesült. Csak Korfnak voltak aggályai.

- Urak! Kötelező ígéretet követelek. Ígérje meg Szabó, hogy soha, de soha többé nem fordít le népdalokat.

Mindnyájan nevettek. Csak Katarina öntött az örömből ürmöt.

- Nagyon boldog vagy. Neked könnyű. Tudod, hogy még a golyónak se kellesz.

Korf szenteskedve nézett vissza.

- Imádkoznak értem a hitelezők.

És már karon is fogta a szőke Lizát és egy alkalmas pillanatban megugrott a társaságtól.

Korf példája, mintha jeladás lett volna. Mindenki cihelődni kezdett. A kis Kaunitzot Katarina vigasztalta. Ne búsuljon, mind semmiség. Katarina útálta ezeket a fiúkat s önkénytelenül szimpatizált azzal, akit azok bántottak.

- Semmiség. Kicsi Kaunitz, ne búsuljon. Na nehogy sírjon. Megírom a menyasszonyának, milyen legény maga. Még a gyűrűt is utána hajítja. Na. Nincs semmi baj?

Még arra is ügyelt, hogy gallérját felhajtsa. És még akkor is vigasztalta, mikor már eltűntek a reggeli ködben.

Holub még Szabóval vitatkozott kissé.

- Ti vagytok a hibásak. Miért fogtok vele kezdet. Egy ilyen gyáva. Hogy még én kocintsak vele?...

Szabó vállat vont.

- Miért ne? Rajtad nem változtat, neki jól esik. Legfeljebb a poharat vágod a földhöz.

Mikor egyedül maradtak, Mici Péterre nézett.

- És te Péter...

Péter csak ült s nézett maga elé. Most érezte először, hogy nagyon szép az élet. Bepezsgőzött fejében látott rengeteg tervet, mit nem valósíthat meg. Pedig most dolgozna, pedig most küzdene. Gondolt arra, talán a pezsgő hevíti. Mindegy...

- Olyan fiatal vagyok.

Először érezte, hogy fiatal. Először érezte, hogy vágyai vannak. Először érezte, hogy élni akar. Mámoros fejét lassan lehajtotta Mici ölébe s maga sem tudta miért, zokogni kezdett.

Mici egy pillanatra kissé megütődött, de azután egészen természetesnek találta. A mozgósítás óta estéről-estére induló tisztek zokogtak ölében. Mici belátta, ennek így kell lenni. Bús Pétert mellesteg másfél hete ismerte, és azalatt talán kissé meg is szerette. És a mozdulat, mikor haját simogatta, egész önkénytelen volt. Csak arra gondolt, hogy ennek a fiúnak a szíve fáj.

Bús Péter pedig úgy érezte, hogy őt soha, senki a földön, de soha jobban nem szerette.

Amulettek.

Másnap délután, az izzó napsütésben fáradtan kóválygott a hangárok között. Fejében még bent ült a mámor s Micire gondolt. A csókokra, mit tőle kapott. Úgy érezte, most először szerelmes, és tudta, el kell hogy menjen. S valahányszor az indulásra gondolt, mindjobban érezte, hogy szeret.

Amint a kettes hangárba benézett, Korfot látta meg, amint gépén bibelődött. Kedvelte Korfot, bár nem tartotta sokra. Egy teljesen léha felületes fickó, de aki azért végtelen kedves és mindenekfölött jószívú.

- Halló Korf! - kiáltotta feléje. - Te szolidulsz. Még két óra sincs s te már dolgozol?

Korf nevetett.

- Tényleg. Erősen züllök. Megyek a lejtőn lefelé. Még tisztességes ember lesz belőlem. Brr...

Hihetetlenül rázta meg fejét és Péter vele nevetett.

- Magam is hiszem.

Korf vállat vont.

- Pedig kár lenne értem. Tisztességes embernek nagyon utolsó lennék. Így még vihetem valamennyire. Hidd el, csak a szemponttól függ minden.

Péter már ismerte a tónust. Tudta, hogy Korfnak se tetszik. De nem tud más lenni. S a cinizmust is csak azért szereti, hogy ne kerüljön szembe önmagával.

- Bizony pajtás, - mosolygott még egyszer - még a tisztességhez is kell tehetség.

Fütyülni kezdett és valami láncsal bajlódott a kormány kerekén. Péter egy ideig szótlanul nézte, de végül is megkérdezte:

- Mit csinálsz?

A szőke fiú fel se nézett.

- Nem látod? Megtérek.

S mikor látta a mérnök arcán a kérdést, mosolyogva mutatta:

- Egy olvasó.

Péter nem értette. Kissé kellemetlen volt. Nem tetszett neki a fiú, hogy szent dolgokat is léhán fogott fel. Ő maga is furcsán állott a hittel. Nem akart gondolkozni róla, nehogy tévelygésbe essék. És érezte, hogy Korf, ha léhán beszél is róla, de nem csinálja csupán azért. S valami halvány gúnyolással fordult felé.

- Nem is tudtam, hogy babonás vagy?

Korf ránézett és egész keveset elpirult.

- Hát annak látszom? - és sóhajtván tette hozzá: - De hát mit csináljak? A kötelesség, és nem tudok kitérni előle. Sajnálj csak engem...

Péter kérdőleg bámult rá, de a fiú úgylátott folytatta:

- A hitelezőim. Hát másért megtenném? De hát nekik, ez kötelesség - és elmesélte: Ma délelőtt beállít hozzám az öreg Wurmbrand. Tudod, a pénzügyminiszterem. Képzelheted, mennyire örültem. Ijedtemben a moratóriumra hivatkoztam, de az öreg rögtön leintett. »Báró

úr, ne értsen félre. Mint barát jöttem önhöz.« Hát látod, ilyen barátaim vannak nekem. »Ön háborúba megy«, folytatta aztán, és úgy beszélt, mint egy Cicero. Végül is átnyújtotta ezt az olvasót. »Báró úr, ez megvédi önt.« »De én nem vagyok babonás és ön úgy tudom nem katolikus.« Az öreg rám se hallgatott. »Kérem, ez minden kelléssel el van látva. Még püspöki áldást is vettem rá. Ez minden bajban megvédi önt.« Erre már tényleg dühbe gurultam. »Hagyjon nekem békét. Ha meghalok, magamnak halok meg.« »Tévedés, - felelte ő - a báró úr nekem hal meg.« Mit tagadjam, igaza volt. Hát mit csináljak? Viszem magammal.

Bús Péter mélyen szemébe nézett. Az nem bírta el tekintetét.

- Nem hiszed el? - kérdezte s füle széléig elpirult.

Bús Péter vállat vont. És valami borzasztó különös érzés táncolt végig rajta. Tudta, Korf meséjéből, egy szó sem igaz. Korf babonás volt s az amulettben bízott. De nem vallotta be. Szégyelte nagyon. Talán most még csak mondja a mesét, később talán már el is hiszi. Péter érezte, hogy keresztülnéz rajta.

- Hát sok szerencsét...

Korf elfintorította az arcát. Érezte, Péter átlátott rajta. De annál is inkább leplezte előtte.

- Azt hiszem, lesz is. Még a püspök is megáldotta. Remélem, kamatmentesen.

De Korf szájába most a tréfa se illett. Valahogy borzasztóan le volt koppasztva. Péter sietve búcsúzott el. Korf! Egy csalódással több. Mindenki egyforma. Mindenki ilyen.

Amint tovább ment, a másik hangárban Kaunitzot vette észre. Szeme vörös volt. Nem aludt semmit és erősen érzett rajta Katarina parfüme. A csavarokat és sodronyokat vizsgálta és csodás türelemmel bibelődött. Észre se vette, hogy a montőrök mind nevetnek rajta és nagyon lenézik. Hiába, az érzést ki sem palástolhatja el. A kormánykerékről amulettfüggöny lógott lefelé. »Amulett-arsenál«, gondolta Péter s nevetve kérdezte:

- Nos, mi van Gráccal? Mi van Elizzel?

Kaunitz szomorúan legyintett. Elszakadás. Szemébe újra kiültek a könnyek. Vajon mikor látja?

- És Katarina? - csak most érezte meg parfümét. Kaunitz csettintett:

- Kitűnő bestia...

Péter valahogy undort érzett. Micire gondolt. Istenem. Ő mennyire másképp szeret. Mintha nem is futó viszony lenne, de az első igaz szerelem. S most el kell válni. Ki tudja, látja-e még. Minden kóválygott körülötte s maga se tudta, hangárjába hogyan került.

- Gábor, - szólt montőréhez halk, elfojtott hangon - azt az ócska kardot, ott az asztalon, kérem tegye fel. Igen, tegye fel a kormány mellé.

Elpirult, pedig érezte, nincs semmi sem, amit szégyeljen.

Be a sötétbe.

És mintha az élet is hevesebben lüktetne. A percek, az órák hajrába csapnak át. Az idő mámorosult meg, hogy száguldva siessen s életre ne engedjen semmi kétséges gondot. Vonat, vonat után, amint elindul, mintha a világ halálos útra kelne. Ki tudja, hová?

Péter ott sétált a vasutak előtt. Amint karját Mici karjába fűzte, valahogy úgy érezte, újra született. Valahogy úgy érezte, az eddigi, nem volt élet. De most tudta, hogy él, hogy szeret, hogy boldog. Mintha valami mesetájra érne, mit addig csak holmi képekről ismert. Most itt van minden. És csaknem zokogott, mikor arra gondolt, hogy új életével, talán a halálba megy.

Mici, mint mindig, most is csendes volt.

- Ne menj el...

Péter mosolygott. Ilyenek az asszonyok. Valahogy borzasztóan felülről nézte őket. Azt kéri legszívesebben, miről tudják, hogy nem lehet.

- Miért?

Mici ránézett. Úgy érezte, hogy Péter az a valaki, aki nagyon közel áll hozzá. A férje, az ura, a mindene, vagy valami ilyesmi.

- Értem.

Péter ránézett.

- Tudod-e, Mici, hogy én még életemben sohasem szerettem.

Mici ránézett. Kihúzta magát. Nagyszerű érzés száguldott rajta végig. Ez a fiú, még senkié se volt. Ez a fiú még senkit se szeretett. S most az ő csókjaival az ajkán megy, hogy talán meghaljon.

- Én vagyok az első?

Péter vállat vont.

- Talán. Mindenesetre te vagy. Hogy voltak-e, lesznek-e, mi közünk hozzá. Te vagy.

Mici bámult. Jól esett neki. A mozgósítás hangulatában ő is, mint minden asszony, csak azt érezte, hogy senki és semmi. Ez a férfiak dolga. Rettenetesen kikapcsolódott mindenből, ami háború, mint minden asszony. És most kitörő örömmel érezte, hogy ő is benne van, részt kér magának.

- Péter! én várlak. Én nagyon szeretlek.

És Péter nem tudta, miért, de ez a pár szó, a léha kis táncosnő ajkán, nagyon jól esett neki.

Hirtelen az étterem tájkán Korf bukkant fel. Meg volt rakodva, mint holmi társzekér. Mögötte legénye cipelt több kosár pezsgőt. Korf haja zilált volt és haragosan kiabált visszafelé.

- Hát mi vagyok én? Kocsis vagy orosz cár, hogy kocsispezsgőt igyam. Bánom is én a franciákat. Az a németek dolga. Ha tetszik, verjék el őket. De nekem adjanak francia pezsgőt. Banda!

Korf egészen dühbe gurult. Péter csendesítette.

- Mi baj? Nem adtak pezsgőt.

Korf dühöngött.

- Nem adtak? Dehogyan nem adtak. Még csak az kéne. De hogy nekem, a szabadalmazott hősnak orrom alá pörköljék a francia bojkottot. Nagyszerű. Hát mi vagyok én? Majd bojkotálom, ha nem lesz rá pénzem. Mi köze ennek a háborúhoz.

Kaunitz is megérkezett. Sápadt volt még mindig és szeme lázban égett. Szabó kísérte, akin nem látszott semmi úti készülődés. Péter meg is kérdezte:

- Te nem jössz?

Szabó vontatottan válaszolt:

- A harmadik hadsereghez osztottak be. Ki sem tudom mondani, mennyire sajnálom. Ti voltatok nekem az első igazi barátaim és most tőletek kell hogy elváljak. Fiúk, azért minden közöttünk úgy-e az marad, a régi.

Péter csodálkozott.

- Miért is nem jössz?

Szabó idegesen vágott vissza:

- Én mennék, de parancs, parancs. Hisz tudhatjátok, ha megtehetném...

Péter alig fojthatta el feltóduló mosolyát. Tudta, hogy Szabó nagybátyja tábornok s a harmadik sereg vezérkaránál van. Szabó, úgy látszik, ráéhezett a protekcióra. Valami végtelen undor fogta el. Hiszen igaza van. Talán ő is úgy tenne. De azért mégis... Szabó az ideális barát... Hát ő is eddig tart.

- Holub hol van?

A társaság viharos derűtségben tört ki. Korf pátosszal szavalta:

- Meghal hazájáért, ha kell - az arzenálban.

Szabó finoman mosolygott.

- Minden emberben, úgy látszik, kettő is van. Az egyik, amelyik érez, a másik, amelyik beszél.

Korf rövidebb volt.

- Az egyik drukkol, a másiknak a szája jár.

Kaunitz mesélte el végül:

- Tegnap egész nap a minisztériumban volt. Emeletről le, emeletre föl. Főnökhöz, referenshez, iktatóban, kiadóban, bizottsághoz, mindenkinek szóval! Mára meg is jött az eredmény. Az arzenálba vezényelték be. Ez is befejezte a háborút.

Korf gúnyosan utánozta:

- Egy hurrát, fiúk, a repülőkre! Hurrá!

Kaunitz boldogan motyogta:

- És ez nem akart velem kocintani.

Korf belekötött menten.

- Te, Kaunitz, azért, mert a Holub gyáva, még te nem vagy feltétlenül hős.

A kis Kaunitz oda sem figyelt.

- Szent Isten! Mi lesz velem! Elfelejtettem a szívvédő páncélt. Mi lesz velem?

Szerencsére Korfnak is volt. Ő odaadja. Neki nem kell. Az ő szívét majd csak megvédik, ha más nem, a zálogcédulák. Olyan nagy masszát visz el belőlük.

Péter megint csak Micihez fordult:

- Látod Mici, azért mégis furcsa. Én az én nagy tiszta életemmel csak egy emléket viszek el, a tiédet. Te, a kis táncosnő, megnősz képzeletemben, és úgy érzem, te vagy minden. Most elmondhatom már. Úgyis elmegyek.

Beszélt. Nem is beszélt már, hanem szavalt s a szavak magukkal ragadták. Most szemben a halállal ledob magáról mindent, minden előítéletet. Mit bánja ő, ki mit szól hozzá? Hát létezik más is? Hiszen oda megy. Tüntetőleg fogta karon Micit. Minél többen látják, annál jobb.

A lánynak is lángolt az arca. Nem tudta, mit érez, csak azt tudta, nem bántják. A kis jelentéktelen nő megérezte mégis, hogy a történetek zománca most őt is beragyogja.

Beszállás.

És a vonat is mintegy jelentőségre kap. A megszokott személykocsi és most mégis más. Az első lépés, amit oda tesznek. S mikor a lépcsőre kapaszkodnak fel, mintha az a lépés, az az egy lépés, mellyel a világégésbe belépnek.

Péter a lépcsőn állt, Mici előtte, és még mindig tanácsokkal látta el.

- Nagy melegben ne igyál hideg vizet. Mindig forraltasd meg. Vigyázz magadra. Ha ideges vagy, ne repülj. Ne hősködj hiába. Írj sokat.

Mici boldog volt. Most már neki is van valakije, akiért aggódjon. Most már neki is van valakije, aki reá gondol. Most már majd ő is oda érez, oda gondol, oda remeg. Talán nem is tudta, hogy nem Pétert szereti, hanem azt, hogy oda megy.

- És írj sokat, nagyon sokat, - és érezte, ennyivel tartozik az ő elkomolyodott viszonyuknak. - És írj a szüleidnek is.

Péter egy pillanatra meghökkent. A szülei? A fogadkozása, hogy a kardot nem viszi el? Szégyen és megbánás, minden egyszerre. Szinte a feje zúgott belé. A szülei egy kis táncosnő ajakán. És mégis úgy érezte, hogy szeretné, ha leborulhat és megcsókolja érte a kezét.

- Mici...

Csak ennyit tudott mondani.

A vonat lassan megindult kifelé. Be az éjszakába, be a sötétségbe. Tudja Isten, mégis más, ha az ember nappal indul. Még ismerjük a tájat s az ismeretlen csak lassan-lassan tűnik elő. Így este az ember százszor jobban érzi, hogy ami előtte van, az mind titok.

S amint a kendőjét lobogtatta és nézett Micire vissza, úgy gondolta, hogy mesebeli hős. A hétfejű sárkánnyal verekszik meg és a királyleányt nyeri el. Mosolygott rajta s nem is sejtette, önkénytelenül úgy igazodott, hogy póza minél előnyösebb legyen.

És végignézett a vonaton; mennyi, de mennyi ember! És mind oda megy s ez mind meghalni megy. Ki tudja, talán egy félreértésért, egy jelszóért, egy semmiségért. És milliók és milliók halnak meg érte.

Lehajtotta fejét. Nem, mégsem lehet. Nagy, végtelen nagy a háború, borzalmasan nagy és mindennél fontosabb. Annak kell hogy tartsa. Mert végtelen hitvány, szomorú lenne az élet, ha ennyi ember, ennyi millió ember, hiába halna meg érte.

Nap-nap után és mindig vonaton.

Nap-nap után és mindig vonaton. Tolatás, lökdösés, átcsatolások, hogy már az idegek remegnek belé. A vonat börtönük lett és nem ereszti őket. Bezárja magába és viszi tovább. Morális érzésük kötelességláncán vonszolja magával állomásról állomásra és egyre tovább. Soha nem lesz vége.

Vidáman kezdődött. A búcsúzás, a kellemetlen emlék hamar felszállott. Észre sem vették, hogy úton vannak. Az első üveg pezsgő Korf ujjai között menten eldurrant és utána jött ösztönösen a többi. Már csak mulattak, az foglalta le őket. Mi volt? Mi lesz? Ki gondol reá? Korf tombolt hihetetlen kedvvel. A vészféket rángatta, hogy visszamehessen. Kevés a pezsgő. Daloltak, maguk sem tudták, miért. Észre sem vették, hogy eltelt az este és nem is sejtették, mikor aludtak el. Csak arra eszméltek, hogy ébren vannak újra.

Álltak. Egyáltalában nagyon sokat álltak. Abból érezték, hogy nagy útra mennek. Valahogy másképpen képzeltek. Valahogy másképp volt az álom. Beülnek a vonatba, alszanak egyet és máris ott vannak. Most pedig folyton csak álltak. Nagyokat zökkentek, mikor csatolták őket. De menni, végtelen keveset mentek. Megdöbbenve látták, hogy tizedrészét sem tették meg az útnak.

Korf ugrott ki elsőnek. Rémülten rohant a forgalmi főnökhöz. Arca ijedt volt, hangja remegett.

- Uram, ha van egy csepp szív önben, indítsa a vonatot. Könyörgöm, kérem, indítsa el rögtön. Az rábámult.

- Miért? Mi történt? Miért olyan sürgős?

De Korf rendületlenül komoly maradt.

- Szeretnénk megérkezni, még békekötés előtt.

Egyáltalában vidámak voltak. A fiúk is tréfáltak, még Kaunitz is. Fokozatosan, amint közelebb értek, növekedett a kedve. Drukkolni még drukkolt, de nem annyira, mint otthon. A távolság arányával nőtt önbizalma. Azt hitte, akasztófahumor, de nem érzett hozzá semmi nagy félelmet. Inkább mintha felszabadult volna. Az otthon, szerelme, terve, vágyai talán mögötte maradtak?

A második nap már unalmasabban telt el. Ettek és ittak, a helyüket keresték. Hol szembe ültek, hol visszafelé. A párnákat rángatták és szidták a vonatot. Azután újra ettek, újra ittak s az egész keserv újra kezdődött. Valami élénkséget csak az adott a napnak, hogy Korf kellő magyarázatok mellett kopaszra nyiratta hosszú, szőke haját. Úgy nézett ki, mint egy kugligolyó. Alig győztek nevetni rajta.

Péter Micire gondolt. Mosolygott magában. Milyen furcsa is az ember. A szavakra gondolt, amiket neki mondott, a szép, nagy, fellengző szavakra, amiket talán sohase gondolt. Ott kint a vasútnál talán tényleg elhitte, igazán érezte, hogy szereti. A szavak mámorában talán magát is meggyőzte, hogy benne is bent, mélyen bent van az, amit beszél. Hiába: indulás, búcsúzás, rapszódikus hangulat, mindenkit elragad. Miért hagyta volna csak éppen őt békén. Pedig, ha vizsgálja magát, nem érzett iránta semmi szerelmet. A vonzalma is egészen furcsa. Nagyon fölényes és nagyon lenéző. Talán száanalomnak éppen nem is nevezhető. Mint a kutyát, melyet szeretünk, úgy tartotta maga mellett. Szerette is. Hogyne. Meg is simogatta. Azt is. De közel magához, csak ott kint, a pályaudvaron, a szavak mámorában engedte.

Jó volt hozzá? Mint a kutyához. Annak a leánynak szüksége volt valakire, aki ne csak annak nézze, ami. Szüksége volt jó szóra, nyugodt beszédre, emberi hangra, egy kis bensőséges melegségre. Neki meg valami csodás gyönyört okozott a játék. Azt mutatta a leánynak, hogy nagyon sokra becsüli. Úgy beszélt hozzá, mint ember az asszonyához és elhitette vele, szereti. Miért ne? Hisz annak a leánynak ez lesz a legszebb emléke. Ez a furcsa, félszeg kis viszony hevült azután az elutazás kohójában addig a fokig, hogy ott kint a vasútnál már maga is elhitte, amit neki mondott.

A robogó napok a cammogó vonaton egyre tovább szőtték Péter gondolatait. A napok rohantak, a vonat szinte állt. Tolattak, lökdösték, csatolták s a mozgó börtön lenyűgözte őket. Az örökös imbolygás az idegeket rágtá. Sohasem tudtak semmi biztosat. Ha öt percet mondtak, két napig vártak. Ha több órát ígértek, indultak azonnal. Sohasem tudtak semmit. Nem tudták a dolgokat maguk alá rendelni. Csak azt érezték, tehetetlen babák, kiket a vonat taszít, tolat, vonszol. Nem volt szabadulás sehova belőle.

Korf az egyik fülkében hadi életet kezdett. Főelve a kényelem volt és alaposan gondoskodott róla. Előkotorta nagy gumikádját s a kölnivíz kellemes illata hirdette az egész vagonban Korf hadi életét. Utóvégre nem azért kapja a nagy hadi pótdíjat, hogy úgy éljen, mint béke idején. Minden reggel, mikor legénye a langyos szivaccsal dörzsölte végig, úgy találta, hogy egészen kellemes a háború.

Brúdert ivott egy állomásfőnökkel, csupán azért, hogy »Megmondjam neked, a magyar vasútnál nincs utálatosabb dolog. Naplopók nagyobbak nálatok nincsenek.« De senki sem vett semmit zokon tőle. Az egész vonat mulatott rajta. Fülkéjének egyik oldalán volt a hálószoba, a másik oldal a szalon. Papucsban járt egész nap, s ha valamelyik állomáson egy csinosabb nőt látott meg, úgy ahogy volt, zubbony és sipka nélkül, lábán papuccsal ugrott le a vonatról és szaladt utána. Korf nagyon szerette a nőket, bár viszontszerelem nélkül. Azok mulattak rajta. De Korf azért nem haragudott. Jó fiú volt, csak kicsit bolond.

Kaunitz boldog volt. Boldog, hogy nem félt. Valami jó, nyugodt kíváncsiság vett rajta erőt. Vajjon milyen is lesz? Tartott tőle, hogy ez az érzés a döntő pillanatban elmúlik és megint visszatér régi félelme. De nem nagyon törődött vele. Holub esete egészen talpra állította. Mindenki iránt fölényt érzett, Holub esetéből kellemes konzekvenciát szűrt le magának. Mint minden ember, az eseményekből azt következtette, mi neki kellemes. Lám. Minden ember fél, de senkiben nincs bátorság, hogy be is vallja. Csak benne, Kaunitzban, egyedül. Önkénytelenül tisztelte magát. Mennél bátrabb lett, annál jobban kérkedett avval, hogy fél a csatától. Mint a milliomos, ha hivatkozik arra, hogy valamire pénze nem telik. Szorgalmasan írt Eliznek Grácba. Szerelemről, tavaszcáról, fiatalságról, háborúról és arról, mit majd ő csinál. És szorgalmasan írt Katarínának. Ugyancsak szerelemről, tavaszcáról, fiatalságról, háborúról és ugyancsak arról, amit majd ő csinál. Minden levelét megfűszerezte valami fölényes halál-félelemmel, mi, úgy találta, nagyon jól áll neki.

Péter valahogy furcsán külön érezte magát. A nagy perceit élte, mint ahogy a legnagyobb perceket, amikor várunk. Rosszul esett neki, hogy az ő nagy perceihez most két idegen embernek, ha szereti is őket, holmi köze van. Ő csak várta, mi lesz? Mi fog történni? A történetet várta. Mennél jobban lenézte álmait, annál jobban engedte el képzeletét, hogy csapongjon arra, merre neki tetszik. Várta már, hogy ott legyen. Útálta már a vonatot, a folytonos kétséget, mikor semmit sem tudnak. Csak már ott lennének. Ő, ki annak idején nevetségesnek látta a nagy lelkesedést, most, a vonat nyűge alatt nem vágyott másra, csak hogy már ott lehessen.

A kardra nem igen gondolt. Mindenesetre nem rossz, hogy ott van. Ő ugyan nem hisz benne, de így legalább a babonának is enged. Mindenesetre megnyugtató. Nem ő rá nézve. Hisz neki igazán szüksége nincs arra. De a szülei, azok boldogok, hogy elhozta magával. Ha néha érzett

is valami nem egészen jó érzést, menten meggyőződött, hogy nincs igaza. Szüleitől átvette, elhozta magával s nem lenne korrekt, ha Neustadtban hagyná. Mindenesetre jó, hogy vele van.

Micinek többször írt. Úgy találta, ennyivel tartozik, nem neki, de önmagának. Vállalkozott a szerepre, végig is játssza. Jó lesz a leányhoz, megszépíti életét. A hitvány kis életét, ez volt a célja. Kellett, hogy kitartson mellette végig. Minden kártyánál, mit hozzá küldött, valami jó érzés vett rajta erőt. Mintha alamizsnát adna. Egy hitvány kis életbe lop be napsugarat. Csupán azért tette.

A vonat pedig csak lassan mászott előre. A lassúság annyira lefoglalta őket, hogy észre sem vették, mint közelednek. Csak azt kívánták, hogy megálljanak végre, hogy kiszállhassanak abból a recsegő, mozgó, lassú, átfüllött, nyomorult alkotmányból, abból a... a... vonatból. Úgy féltek a rabságtól, mit a vonat mért rájuk, hogy fanatikusan kívánták már a frontot, a veszedelmest, a vérzőt, a kínokkal teljest, a borzalmast, de amelyik soha sem unalmas. Minél jobban közeledtek, annál tűrhetetlenebb lett a vágy és annál inkább nem éreztek mást, mint csak a lassúságot.

És mikor megálltak, mindenki felkiáltott:

»Végre«...

És mindenki csodálkozott, hogy már ott vannak.

Tizenheten.

Boldogok voltak, hogy megérkeztek. De egy kicsit csodálkoztak is rajta. Mégis csak furcsa.

Az állomáson nagy forgalom. Ez volt az egész, amit észrevettek. Távoli ágyudörgés, izgatott arcok, rohanó ordinánc-tisztek, - mire pedig biztosan számítottak - sehol sem voltak. Az egyik vonat mellett egy magas, szikár törzstiszt éppen úgy káromkodott, szidta a legényét, mintha otthon lenne. Az egyik teherkocsinál kirakódó legények épp úgy kiáltozták »Hó-rukk«, »Hó-rukk«, mintha valahol a Duna partján emelnék a zsákokot.

Hát lehetséges, hogy ez már a harctér?

Bús Péter úgy érezte, hogy a régi átok itt sem hagyja el. Itt sem tud belehelyezkedni semmibe. Az impressziók itt sem jelentkeztek. Itt is csak kívülről látott mindent. El sem hitte volna, hogy mások is, az a sok-sok ember, az sem érez többet.

Az állomásépületben nagy volt a tolongás. Érkezők, indulók, ki s be egymás kezébe adják a kilincset. A parancsnok szobája, mint egy szárdiniadoboz, úgy szorongnak benne. Mindenki siet és mindenki szemében ott ül a biztos érzés, hogy a háború sorsát ő dönti el.

Mintha az nem dőlne el magától...

A parancsnok egy köpcös, vörösarcú kapitány, kedélyesen tárgyalt a sietőkkel.

- Jaj, édes lelkem, - mondta egy gyermekképzű főhadnagynak, ki már az elfojtott türelmetlenségtől valósággal reszketett - most mindenki azt hiszi, hogy ő a legsürgősebb. Mindenki siet. Mintha a háború nem várná meg őket. Na... Ne félj. Marad ellenség neked is bőven.

A kis főhadnagy egészen elpirult.

- Kérem, százados úr, nekem semmi tehetségem nincs a tréfához. Az ezred bármely pillanatban harcba kerülhet. A géppuskásosztaga meg itt marad. Ki vállalja a felelősséget?

A kapitány vállat vont.

- Senki... Azt tudhatod, édes lelkem, hogy a felelősséget nem vállalja soha senki. Legfeljebb ráhúzzák valakire. De az egész vitánk rossz alapon indult. A városban van egy elég jó orfeum. Ezt kellett volna mondanom először. Ott ma kilumpolod magad és holnapra itt az irányítás. Na... Rendben van?

A kis főhadnagy még bakafántoskodott egy kicsit, de az orfeum láthatólag megtette a hatást. Ő különben nem kereste az alkalmat, de ha már maradnia kell, isten neki, üsse kő.

A három repülőt kissé furcsán lepte meg az a hang, amivel itt mindenkit fogadtak. Utóvégre igazság lehet, hogy az a géppuskásosztag nem is olyan fontos. Hiszen a méltánytalanságot is csak az érzi, akin elkövették.

- Korf főhadnagy.

- Bús főhadnagy.

- Kaunitz hadnagy.

De a kapitány most sem esett ki a megszokott hangból. Ösztönszerűleg ledarálta háromszor a nevét »Martinyi« - »Martinyi« - »Martinyi« - azután a legnagyobb bonhomióval nézett rajtuk végig.

- Ejha, édes lelkeim, ti mind repülők vagytok? És hozzá egyszerre hárman? És mind tudtok repülni, vagy csak gurultok? - Szélesen nevetett a saját élcén, majd bizalmasan kérdezte meg: Aztán nem féltetek ti odafent?

Korf gúnyosan nézett rajta végig.

- Nem fél a százados úr itt, az állomáson?

Martinyi nevetett.

- Jól megfeleltél pajtás, és ami a fő, elég gorombán. De engedd meg, azért csak van különbség?

Korf hümmögött.

- Hát van valami. Bár itt sokkal veszedelmesebb.

A kapitány elnézett a malícia felett.

- Fogalmatok sincs róla, mennyire az idegekre megy egy ilyen állás, mint az enyém.

Péter merően nézte a vörös arcot. Ez az ember tényleg meg van győződve róla, hogy nincs más martírium, csak az övé. A milliók ott kint a vérben, az mind semmi. Csak ő szenved, csak ő. És neki is igaza van.

Kaunitz egyszerre felpattant.

- Kérem, kapitány úr, hova megyünk mi?

A vörös ember felkacagott.

- Azt, édes lelkem, magam sem tudom. Te is sietsz, mintha a háború futna előled. Majd megkérdelem a személygyűjtőállomást. Az majd útbaigazít.

Péter furcsán nézett rajta végig. Ez az ember úgy tesz, mintha semmiről se tudna. De talán nem is érdekli semmi.

- Azt hallottam, a hadtestparancsnokság itt van a városban.

A kapitány nevetett.

- Tudom. Tegnap náluk ebédeltem. Ott laknak mind a templomtéren. A kegyelmes az alispán-nál. Majd megtudjátok, ha válaszol a gyűjtőállomás.

Péter azt hitte megörült. De a kapitány nevetve nyugtatta meg:

- Nem, lelkem, se te nem vagy részeg, se én nem vagyok részeg. Csak a helyzet ilyen bolond, csak a helyzet részeg. Mert ha én most elküldelek titeket ide a szomszédba, hát menten a nyakamra másznak, hogy nem szolgálati úton jártam el. Hát lelkem, majd vártok szépen, amíg a központi urak a fővárosból megtelegrafálják, hogy a hadtest itt a városban van. Akkor aztán megteszitek azt az ezer lépést. Na.

Péter nem hitt a fülének. Hiszen tudta ő, hogy van bürokratizmus, de ilyen kifejlett példányban sehol se látta. Ez az ember, biztos, ha cigarettát venni a városba bemegy, menetlevelet állít ki magának.

- De ez még tréfának is túlmerész.

A kapitány bólintott.

- Biz az úgy van, lelkem. Tréfának túlmerész, de valóságnak elég jó. De mindjárt telefonálok is. Úgy-e te, Bús vagy? A marosmentiek közül. Ismertem az apádat. Mit csinál az öreg? Még mindig nem mozdul ki az odujából?

És a legnagyobb nyugalommal kezdett beszélni róla. Péter csak nézte. A sok siető ember között mint egy paradoxon, olyan volt a kapitány. Mindenki siet előre, a frontra. Csak ő nyugodt, csak ő vár, csak ő késleltet. Igaz, hogy nem is jut el oda sohasem. Péternek úgy tetszett, mintha a sietést akarná az öreg lefogni magának, hogy ő is kapjon valamit belőle.

Korf azonban egészen megvadult, mikor látta, hogy az öreg családi vonatkozásokba kezd. Sietve szakította félbe.

- Én kérem, Korf vagyok. Előre is megmondom, nem azok közül a Korfok közül, akiket esetleg ismerni tetszik. Apámat leütötte a hajókötel, anyámat elvitte az árvíz. Semmi rokonom sincs. Ez pedig itt Kaunitz. De őt ne tessék kérdezni, mert családfája akkora, hogy mire elmagyarázza, már rég megkötötték a békét.

Végre Martinyi is megsokallta a tréfát és mosolygó arcára ránc verődött. Kissé hűvösen nézte végig Korfot.

- A főhadnagy úr kissé sokat enged meg magának... Különben, ahogy akarják. Azonnal telefonálok.

Méltóságosan emelkedett fel és ment át a szomszéd helyiségbe. Korf mulatva nézett utána.

- Szavamra mondom, kitűnő figura, - és rápislantott Péterre. - Remélem, rokonod?

De Péter már rá se figyelt. Egy újságlap került a kezébe. Az első összetűzés. Puskalövések, sebesültek. Ez a háború. És halottak is, azok is voltak. Egy tiszt és tizenhét ember. Azok ottmaradtak.

A betűket olvasta, és úgy érezte, nem érti. Hogyan is történt? Tizenhét ember. És számolni kezdte. Egy... kettő... három... négy... egész fel, tizenhétig. Látta, ha behúnyta a szemét, amint egymás mellett fekszenek. Szépen kiigazodva, a fejek egyvonalban, a lábak egyvonalban. Nem messze tőlük meg fekszik a tiszt. Vajjon melyik több? Az a tizenhét, vagy ez az egy? Ki a megmondhatója?

Arra gondolt, hogy most hány ember számolja ugyanígy össze azt a tizenhetet. És arra gondolt, mégis csak furcsa. Vajjon ha ezerek esnek el, így számoljuk össze azokat is? Ha lehúnyjuk a szemünk, látjuk-e majd a végtelen mezőket, az ezer meg ezer holtat, sorokban, sorokban? Van-e emberi szív, mely bele ne örülne, ha talán majd milliókat kell összeszámlálnia?

Úgy érezte, nem tud rá megfelelni. Ha lehúnyta szemét, nem látott mezőket halottakkal teltet. Csak tizenhetet látott, meg egy tisztet. Szépen rendbe feküdtek, mint jó katonákhoz illik. De ezeket folyton látta. A fehér arcukat, a lehúnyt szemüket s bal mellükön a vitézség legigazibb kitüntetését, a piros vérfoltot. Mind a tizenhetet.

Csak akkor rezzent fel, mikor ajtó csapódott s a küszöbön megjelent a vörös kapitány.

- Hát urak (most már nem mondta »édes lelkem«), a városba kell mennetek. Főtér tizenhét. Ott van a kommandó.

De Korf már ugrató kedvében volt.

- Kérem, talán a hadügyminisztériumot is meg kellene kérdezni előbb?

Péter hallgatagon emelkedett fel. Vajjon annak a tizenhétnek volt-e a nyakukban Mária-tallér, mely megvéd a golyótól? Vajjon volt-e nekik?

A robogó kocsiban is csak a kardra gondolt. Istenem, milyen furcsa. Hiszen nem is az az amulett. Utóvégre mit véd az. De mégis jó, ha van valami, amibe mégis bízik az ember. Hiszen nem azért, mintha az segítene rajta. De mégis csak más az érzés. Nyugodtabbá teszi az embert.

Itt van például ő is. Hát elhiszi, hogy varázserővel bír a kard? Hát hiszi, hogy a törvényszerűséget megváltoztatja az amulett? És mégis... Bármennyire felvilágosult, bármennyire tudja, hogy mit sem ér, bármennyire tudja, hogy csak törvényszerűség van, semmi más, mégis csak valami megnyugtató érzés, hogy az a kard, az vele van.

Visszagondolt Korfra. Arra a régi beszélgetésre. A talizmánra, mit Korf visel. A gúnyos szóra, mit neki mondott és úgy érezte, igaztalan volt. Korf se különb, mint annyi milliók. De hát van-e különb?

Van-e ember, ki bent a szívében ne viselne amulettet?...

Csak akkor rezzent fel, mikor a fiakker megállott egy magas ház előtt. Megérkeztek.

Péter felnézett a házra. A kapuban az őt összezsápt a sarkát, de Péter igazán észre se vette. A falat nézte és rajta a számot. Fehér alapon egy fekete egyes és fekete hetes. Egymás mellett, mozdulatlanul, mint azok is ott valahol odakint.

Tizenhét...

És bármennyire is szégyelte magát és bármennyire tudta is, hogy nem kell, felmenet a lépcsőn mégis csak megszólalt.

- Korf, a multkor, még Neustadtban, emlékszel, nagyon igaztalan voltam hozzád. Bocsáss meg érte...

És melegen megrázta a csodálkozó kamasz kezét.

Az emberevő gép.

Mintha valami elvarázsolt helyen járnának, olyan furcsa volt minden. Vagy talán éppen az, hogy semmi sem volt furcsa. A szobák, amint egymás után jöttek, megannyi poros iroda. Itt is csak szürke hivatalnokok húzták, csakúgy, mint otthon, az igát.

Milyen másképp is képzeltek el.

A régi képek, sablonos metszetek, rézkarcok és olajnyomások, amint az utódok maguk előtt látták, hogy milyenek voltak a régiek. A hadvezér fehér lovon, a dombtetőn, a csatatéren, amint figyeli a tusát. Látcsövek, amint előre merednek és alattuk hullámszik a tömeg. Zöld bőbiták, kócsagos forgók, vörös paszománt, parancsszavak, vágató ordonáncok, tajtékzó segédtsztek keretezik a vezért. Ő áll nyugodtan, mindenek felett, mint saját szobra a dombnak élén. Csak néha bólint egyet-egyet, jót-e vagy rosszat, ki megmondhatója, mit jelent? Amint a karját felemelte, magnetikus intése nyomán háta mögül kipirult arccal törtet rohamra a tartalék. A parancsnok megemeli a kalapját s üdvözli a halálba menőket.

Valahogy így képzeltek el.

Itt azonban csak az egyenruhák emlékeztették arra, hogy katonáéknál vannak. Mintha a világ öltött volna uniformist s folytatná útját ott, ahol elhagyta.

Az egyik szobában szorgalmas kezek kopogták írógépeken, amit egy borotvált arcú főhadnagy diktált.

- A géppuskák használatára vonatkozólag betartandó az 1173/IV. B. hadtest-rendelet. Pont. Alkalmazás. Kettőspont. Kis területen nagy tűzhatás, oldalozás, rajtaütés, stb. Pont... Schreiber olvassa fel...

Péter nagyot nézett. Furcsa ez mégis. Fiatal professzor, öreg nebulók. De amint rájuk nézett, a kép egészen az volt. Mintha nem is a legújabb hadtestparancsról lenne szó.

A mellette levő szobában íróasztal fölé hajolva görnyedtek a csukaszürkék, az egyenruhás díjnokok. Egy haragos arcú fiatal vezérkari tiszt szidta éppen az egyiket:

- Hiába! Nem stimmel! Nézzék át újra. Háromszázhetvennel kevesebb. Azt hova tette? Igen. Háromszázhetven. Keresse meg. A puskalétszámnak stimmelni kell. Háromszázhetven...

Mintha nem is emberekről lenne szó. A szám hiányzott és az volt a fontos. A »miért« eltűnt és csak a »hogyan« maradt meg. Háromszázhetven puska és hozzá háromszázhetven ember...

A másik szoba mellett amint elmentek, ritmikus csattogás ütötte meg fülük. A hasadékon keresztül altisztek csoportja látszott, amint gyors másológépeken húzták le az utasításokat, rendeleteket, parancsokat.

A folyosón két tiszt veszekedett. Két telefonista.

- Lehetetlen. Tizenhét kilométer kábelem van benne. Tiszta munka. Ha megkapom, odaadom. Neked még így is olcsó.

- Képtelenség. Az egész vonal nem lehet több tizenkettőnél. Annyit adok érte.

- Hát a mellékállomások?

- Azokat is beleértve. Sokat mondok, ha tizenhárom. Egy méterrel se több, még így is ráfizetek.

- Akkor inkább lebontatom. Nekem is többre áll.

- Hát jó, legyen tizennégy.

- Adj tizenötöt. Hát érdemes azért a kilométerért vitatkozni? Tizenötért is ajándékba kapod.

Elhallgattak, mint két jó üzletember. Idegenek voltak a tájon s minek tudják meg azok is, hogyan kötötték meg az üzletet. Péter amint mellettük elment, majdnem elnevette magát. Arra gondolt, mennyire furcsa, hogy ennek a két úrnak a címe »hadosztály távíró referens« és egyik a másik kiépített vonalát akarja átvenni. Ha civilben volnának s az egyik azt mondaná: »ich gebe«, a másik »ich nehme«, senki sem csodálkozna rajta, hogy a vita tárgya gabona.

Az ablakon, amint mellette elmentek, bekukucskált az udvar. De az is milyen furcsa. Jelenésre váró lovas ordonáncok, csendőrök, fullajtároknak még nyoma sincsen. Mindenütt pedáns rend. Villanyfejlesztő gépek, telefonhuzalok, benzineshordók, hátul garage automobillal. Minden valami nagy gyárra emlékeztetett. Péter mosolygott, itt gyártják a háborút. Patent, nem kopik, prima szabadalom, minden név ráillik, ha az ember így látja. Csak gépek hiányoznak, hol egyik oldalon beöntik az emberanyagot és másik oldalon csurran ki a dicsőség. Oldalt azután a salakot is kidobnák, a sok millió hullát. És Péter arra gondolt, hogy a gép talán meg is van, csak láthatatlanul működik.

Hirtelen egy gépkocsi kanyarodott előre és pontosan, mint egy előkelő háztartásban illik, megállott a lépcsők előtt. Egy magas, pápaszemes dragonyos főhadnagy szállt fel rája. Iratcsomóval hóna alatt, önérzetesen nézett körül, mint aki tudja, hogy az ő személye dönti el a háborút. Péter különben már ismerte ezt a tekintetet és sokszor találkozott később is vele. Akik csak nagyon kis mértékben vették ki a háborúból a részüket, ez a mosoly, ez az önérzet mindegyik arcán ott ragyogott. A stáb-önérzet. A magas, pápaszemes főhadnagy is tudta, hogy az ő küldetésétől függ mostan minden. Sejtelve sem volt arról, hogy csak egyeztetett létszámjelentéseket szorongat a hóna alatt. Amint kocsijába beült, olyan volt, mint valami híres ügyvéd, ki legszenzációsabb tárgyalására készül, vagy ellenzéki szónok, ki kormányt buktatni a Házba megy. Csak az esárpján látszott, hogy parancsörtiszt; a nagy lovasok furcsa utóda.

Amint a hadműveleti osztályba beléptek, elsőnek egy vezérkari kapitány tűnt a szemükbe. A telefonnál ült, borotvált arcán fölényesen uralkodott a monokli és közömbösen tagolta:

- Hírszerző járőrök dél 10 h-ig a Barc, Bucs és Kote* 874 vonalat érik el. Kérem ismételni. Igen. Az ezred 2 h 15-kor Gimnikába, betűzöm: Gábor, Imre, Miksa, Náthán, Imre, Károly, Adolf: Gimniká-ba érkezik. Kérem ismételni. Igen. A második zászlóalj 4 h 30-kor Gusa; Gábor, Ulrik, Sándor, Adolf; Gusa északi kijáratát szállja meg. Kérem ismételni. Igen. Tessék?... Ugyan kérem ezredes úr... Hogy a csapat fáradt?... Ezt kérem minden csapat jelenti... Akkor menjünk haza mind és feküdjünk paplanos ágyba... Ugyan kérem. Vagy háborúban vagyunk, vagy nem... Kérem ismételni.

Péter megint úgy érezte, hogy felfordul a gyomra. A fiatal gyermek, ha mindjárt kapitány is, torkoljon le ezredeseket. A csapatok fáradtak. Ugyan kérem. Ő hátradúl a karosszékekben, megcsillogtatja monokliját és csodálkozik rajta. De hiszen háborúban vagyunk.

De nem volt idő csodálkozásra. Észre sem vették, hogy honnan toppant be s már előttük állt Schröder ezredes, a vezérkari főnök.

---

* Kote = magassági pont. Hegycsúcsok jelzése.

- Ezredes úr! Korf főhadnagy alázatosan bemutatkozom.
- Ezredes úr! Bús főhadnagy alázatosan bemutatkozom.
- Ezredes úr! Kaunitz hadnagy alázatosan bemutatkozom.

Húvös tekintet siklott rajtuk végig.

- Úgy? Úgy? Repülők? Nagyon szép. Igen, majd szólok a kegyelmes úrnak.

Be sem fejezhette szavát s máris mellette termett egy nyulánk vezérkari őrnagy. Tipikus katonaarc, elsőrangú modor. Két hét alatt mindenütt nélkülözhetetlenné teszi magát.

- Igen, urak. Az ezredes úr majd intézkedik nálam beosztásokról. Az étkezdénk a szomszéd paplakban van. Ebéd háromkor, vacsora fél kilenckor. Őexcellenciája a pontosságot szereti.

Az ezredes, amint az őrnagy megszólalt, azonnal elhallgatott. Bólintott hozzá s látszott rajta, örül hogy nem ő beszél.

- Úgy! Úgy. Csak pontosan. Mert ez a fontos. A többit majd Geller őrnagy úr közli önökkel.

Még egy húvös fejbólintás és egy ajtó tompa csapódása jelezte, hogy az ezredes eltávozott.

Geller nyugodtan elővette cigaretta-tárcáját és megkínálta az urakat. De amint füstöltek valamennyien, arca rögtön elkomolyult.

- Most már tárgyalhatunk. Az ezredes urat a részletek nem érdeklik. Őt csak az általánosság köti le. A nagy dimenziók, - és gúnyosan mosolyogva tette hozzá - a nagyon nagy dimenziók. A részleteket nekem hagyja.

Az asztalról egy térképet vett fel.

- Hát urak, itt a várostól északra terül el ez a nagy tisztás, a »Kerek rét« felírástól délre. Ez a hely lesz a repülőtér. Magam a »Fehér sas«-ban lakom. Legjobb, ha ti is odajöttök. Szobákról már gondoskodtam. Majd minden este megkapjátok az esetleges intézkedéseket.

Felállott, a tisztek is.

- És még egyszer, urak. Az ezredes urat a részletek nem érdeklik. Ő a nagy dimenziók embere, a nagyon nagyoké. A részleteket csak nekem. A részlet-ember én vagyok.

Megbiccentette a fejét és az ajtóig kísért a tiszteket. Még onnan is utánuk szólott:

- És urak, ami fontos, csak nekem.

A lépcsőn lefelé egyikük sem szólott. De mindeniküknek keserű volt a szája. Milyen, milyen furcsa.

Péternek eszébe jutott újra a gyár. Ebben gyártják a háborút. A kerek, amint forognak, és mindeniknek megvan a helye. A törzs embereire gondolt. Harag nélkül. Megértette őket. Utóvégre azok, kik bent ülnek az irodában, mit tudják azok, hogy a kazán mellett elviselhetetlen a hőség? Mit érdekli az őket?

Csak azt érezte, hogy tehetetlen. Most érezte legborzalmasabban, hogy teszik ide, teszik oda. Úgy érezte, hogy ólomfigura Geller őrnagy kezeiben és valamennyien azok. Arra gondolt, hogy ő, Korf és Kaunitz és valamennyien ott állanak most a játékasztalon s várják, hogy előrébb tolják őket. Így várják még sok milliók. Fogcsikorgatva, tehetetlenül.

Lehajtotta fejét. Az arca égett s nem mert szemébe nézni senkinek. Attól félt, hogy kitalálják, mire gondol. Pedig mindenki arra gondolt.

Korf törte meg végre a csendet.

- Ritkán láttam kitünőbb zsonglőrt, mint amilyen Geller őrnagy úr.

Péter úgy érezte, hogy Korf egyenesen hozzá beszél. Zavarba jött és alig tudta, de akarta, hogy ne vegyék észre.

- És vajjon kit ejt el legelőször?

Korf vállat vont.

- Kit? Hát Schröder ezredest.

Péter visszahökkent. Valami borzasztó keserűt érzett. Ők azt hitték, hogy másképpen lesz és minden maradt a régiben. És most Korf kimondta, amit ő is gondolt. Minek is mondta.

És dühösen nézett végig Korfon.

- Ugyan kérlek! Hogy lehet valaki ennyire léha?

Aludni, aludni.

A déli sereg diadalmasan nyomult előre. Falvak, városok tűntek el mellettük, melyek mind diadalt jelentettek. Minden egyes hivatalos jelentés új babért font a hősök feje köré.

De a diadalmas előnyomulás hirtelen megállt. Több kellemetlen csapást mérték feléje. Néhány ellenséges hadosztály jobb oldalába került és megkerüléssel fenyegette. A távíró ijedten berregett és száguldó automobilon ijedt staféták vágattak előre. Az él megállt. Mindenki vár. A bizonytalanság borított el mindent. A hadtest, a nagy gép, tanácstalanul berregett. Hisz minden úgy ment, ahogy ők képzelték. Nótás kedvvel mentek előre s nyíltak fel előttük falvak, városok. A győzelem heve még el sem párologott, már elfoglalta helyét újabb győzelem. Most meg egyszerre itt állanak tehetetlenül. Szemben velük hideg szuronypáncél, jobb oldalukon siető gyalogság, mely megkerüli őket.

Ami még tegnap diadal volt, ma aggodalom és káromkodás.

Minden pillanat a végzettel játszott. A pillanat elmulasztása mindent kockára tett. Ilyen körülmények között Kranz-Walden tábornok Geller őrnagy tanácsára a repülőfelderítéshez fordult. Ő is, Schröder ezredes is bizalmatlanul fogadták az ármányos légi embereket, és igazat szólva azt sem tudták, hogy mit kezdjenek el velük. Kranz-Walden tábornok, mint nagy lovas ember, csak egy felderítés helyességét ismerte el, a lovasságét. Schröder ezredes pedig, kit már az autós- és a motoroscsapatok is kihoztak sodrából, egyenesen gyűlölte a fliegereket. Nem is értett hozzájuk. Végtelenül becsületes, nagytudású katona volt, hadgyakorlatokon mindig sikerrel állotta helyét, a stratégiát, úgy mint tudományt a kisujjában viselte, de ehhez a sok újmódi holmihoz sehogysem tudott hozzászokni. Most is Geller ütötte a vasat, míg végre elrendelték a légi felderítést.

Mikor Pétert Gellerhez hívták, nagyon vegyes érzelmek fogták el. Hozzá volt már szokva, hogy az őrnagy naponta legalább egy órát disputált velük. Kikérdezte őket, jegyzeteket csinált és látszott rajta az a törekvés, hogy a repülési technika minden csínját-bínját kiismerje, abba is be tudjon avatkozni. Egy hét múlva már tanácsokat adott nekik. Két hét múlva már letorkolta őket. Péter nem is igen szeretett és csak ritkán elegyedett szóba vele. Annál nagyobb volt meglepetése, mikor Geller közölte vele, hogy másnap repülnie kell.

Eddig az összes fliegerek valami beteges nosztalgiát éreztek a repülés iránt. De folyton jött a parancs: várni. És már megfeszültek az idegeik és úgy érezték, nem bírják tovább. Itt ültek nyugodtan egy csinos határszéli városban, hallották messziről az ágyudörgést, látták a sebesült-szállító kocsik hosszú sorát, hallották, amint elmesélték, hogy folyt le egy-egy ütközet, és ők mégis jártak nyugodtan a kávéházakba, a korzóra, a társaságba. Mindnyájan valami türelmetlenséget éreztek. Péter csodálkozva gondolt magára. Csak nem hősiesség? Nem. Ideának is fantasztikus. Meg is állapította rögtön, hogy nem az. Csak kívül érezte magát mindenben. A vezérkariak utóvégre éppen úgy éltek, mint ők, és azok mégis nyugodtak voltak. Igen, de azoknak megvolt a maguk dolga, a maguk szerepe. Ők voltak a srófok, ők tartották össze az egész szerkezetet. Csak ők hárman érezték, hogy hiába vannak. Valami kellemetlen bizonytalanság volt bennök, amit az ember hideg zuhany előtt érez, mielőtt éppen alá állana. Húzódozik is tőle, túl is szeretne lenni már rajta. Minél tovább tart rá a várás, annál jobban idegesít. Szerettek volna már túl lenni rajta. Tudni, tulajdonkép milyen.

Mikor meghallotta, hogy holnap lesz a napja, pír öntötte el az arcát. Úgy érezte, hogy az elemiben rövid nadrágban mikor szavalt egy verset, akkor érzett ilyent. Megrémült. Izgatottságát talán gyávasággá magyarázzák. Dühös volt, hogy a hangja remeg. Átvette a parancsot, megmagyaráztatta magának feladatát, pontosan berajzoltatta térképébe az útirányt. Mikor

hazafelé indult, lehetőleg közömbösen búcsúzkodott el. Ne lássék rajta semmi. De midőn az ajtón kilépett, fellélegzett mélyen.

No végre...

Nagyon, nagyon furcsa.

Tudta, hogy nem fél. Hiszen várta, remélte ezt a percet. Vágyott már utána. Most mégis, ha reá gondol, olyan furcsán lüktet a szíve. Pedig reá gondol. Lámpaláz? Talán az. - Félelem? Lehet. - Öröm? Az nincs kizárva. De alig hogy hazaért, ismét maga elé tette a térképet, nézte, nézte, és képzeletben máris repült.

Innen fog indulni. Egyenesen vág rá az ellenséges községre. Onnan elkanyarodik balra föl. Itt lejjebb ereszkedik. Beállítja a gépet. Most elmegy újra jobbra, itt nagy körívvel, hogy mind a három falut érintse, átröpül a folyó felett. Most balról felveszi a terepet. Újra felmegy és egyenes vonalban jön visszafelé...

Le fog feküdni. Holnap korán kel fel és szükséges, hogy tiszta legyen a feje. Ismételte a mondást, mit egyszer Holubtól hallott.

- Hidegvér: fél győzelem.

Amint végigfeküdt az ágyon, megint csak arra gondolt: milyen is lesz? És ha megtámadják? Utóvégre ott van a gépfegyvere. Ha az lesz erősebb? Utóvégre milliók harcolnak. Lent a lövészárkokban népek, nemzetek; küzd ember ember ellen.

Miért ne ő is?...

Aludni, aludni. Holnapra kell a nyugodt ideg. De hát lehet-e? Az utcán egy autó vágat tovább. Biztosan egy vezérkari tiszt ül benne. Valószínűleg parancsokat hoz. Holnap délután már így fognak rohanni az ő jelentésével a hadsereghez. Mégis különös.

El kell aludni. Tizenkét óra. Most ütötte éppen. Milyen furcsa, hogy ennek a toronyórának a hangja egészen olyan, mint az övék volt odahaza, a kis falu tornyán. Az is ilyen furcsán ütötte. Akkor is így kuporgott össze ágyában és várta, nem-e jönnek a kísértetek. Ha reccsent a szék, biztosan oda ült le; ha pattant a padló, biztosan ott lépked. A hideg verejték ott is kiverte a homlokát, csakúgy, mint itten. Pedig most tudja, hogy nincsenek szellemek, és tudja, hogy ő már a legmodernebb vívmány hőse, a repülő ember, ki holnap aratja diadalát. Mégis hideg fut rajta végig, és mégis boldog, hogy az óra üti már az egyet.

Aludni, aludni! Holnap tiszta fej kell. Egy pillanatnyi kábultság és minden elveszett. Nem. Nem. Lehetetlen. Egy pillanatnyi álmoság és megbillen a gép s mint fékét vesztett játék zuhan lefelé. Nem lehet. Nem lehet. Hiszen itt a kard...

A kard...

Hogy is jutott éppen most az eszébe.

A kard. De hát minek is gondolkozik róla. Annak idején, amikor hozta, nem akarta még el se fogadni. Hát most? Most talán másképpen gondolkozik, mint akkor? Most talán babonásabb? Vagy talán a kardban gyúlt fel nagyobb varázserő? Nem. De hát minek is gondolkozni róla? Mire való?

Nagyapja jutott hirtelen eszébe. A negyvennyolcas háború. A piski hídnál, Bem apó mellett, mikor mellen vágta a golyó. A golyó halálos volt, s akit eltalált, mégse halt meg. Ott volt mellén a Mária-érem. A radnai Szűz áldotta meg és lapulva fordult el a golyó róla. Az érem elhorpadt, és megmenekült az élet. Ki tudja, hogy is volt?

A polcot az előbb még nem látta ilyen világosan. Az asztalon már meg tudja különböztetni, mi van. Világosodik. Aludni! Aludni! Mindjárt reggel lesz.

És ha reggel lesz? Nyugodtan ül majd fel a gépre. A kormány mellett ott van a kard. A kard. Hiszen annyian vitték már magukkal s mind szerencsésen visszatért. Hát miért lenne éppen ő az első, kinek a kard nem hoz szerencsét. Ő hisz benne, ő bízik benne. Ő akar hinni, bízni benne.

Az utcán már szekerek zörögnek. Az ablakon első sugaraival megcsillan a nap. Aludni! Aludni! Hacsak néhány percet is. Holnapra ideg kell.

Minek? A kormány mellett ott lesz a kard, az ősök kardja, s megvédi majd.

- Főhadnagy úr! Hat óra.

A legénye volt.

És Péter ruganyosan ugrott ki az ágyból. Az ablakhoz lépett és kinézett rajta. Kint fényben fürdött az egész tájék. A háztetők felett teljes pompával emelkedett a nap. Semmi felhő, semmi szél. Ideális idő.

És Péter úgy érezte, kezében tartja a kardot. Jobbra és balra, fölötte, alatta, minden elmarad. S ő kezében a karddal száguld győzelemről, diadalra.

Tovább.

Gyönyörű volt a reggel.

A nagy tér arany porszemektől csillogott. A kis zászló erőtlenül csüngött le a szélmérő ballon mintha mozdulatlanságra kárhozott volna. Semmi felhő, semmi szél. Ragyogó napfény.

Amint az autó a hangár mellé felkanyarodott, Péter ruganyosan ugrott ki belőle. Úgy érezte, hogy szíve könnyű és teljesen elégedett. Mintha minden aggodalmát az éj ellopta volna tőle.

Egy furcsa alak közeledett feléje. Már dresszben volt és fejére húzva a sipka.

- Halló álomszuszék! Ilyenkor kell felkelni? A munkás ember már régen dolgozik. De persze az urak...

Kaunitz volt. Nevetve intett felfelé, egy mind kisebbé váló pontra.

- Korf! Látod, újra megtréfált minket. Mire felkeltünk, ő már el is ment.

Péter egyszerre csodálkozva nézett Kaunitzon végig.

- Ti is jöttök?

Határozottan kellemetlenül érintette. Hiszen nem bánta volna másnap. Csak az első ne. Csak azon repülhetett volna ő magában, egyedül.

De Kaunitz komikus felháborodása menten ki is józanította.

- Hát azt hiszed, hogy csak a te kiváltságod a veszély?

Erre már kénytelen volt és ő is nevetett.

- Nem. Csak Geller nem szólt róla semmit.

Kaunitz vállat vont.

- Aki mindent akar tudni, az rendesen semmit se mond el.

Péter konstataulta, hogy ebben neki van igaza.

A montőr jött és jelentette, hogy Kaunitz gépje készen áll. A kis fiú bólintott, de arcából eltűnt minden csepp élet. Indulnia kell.

- Kérlek, - mondta egész halkán, de rögtön idegesen kacagott fel - ... hiszen nem lehet tudni... ha valami bajom esne... Úgy-e megígéred? Hát írd el. Szépen. Te tudod, hogy kell... Kíméletesen...

Péternek egyszerre elszállt a nevető kedve. Úgy érezte, hogy szeme alatt két parázs ég és torkát háló szorítja össze. Csak szótlanul nyújtott kezét.

Kaunitz még megkérdezte:

- A címét tudod? Grác, Leopoldstrasse. Jegyezd fel, kérlek.

Pétert fojtogatta ez a tónus. Nem akarta, hogy a fiú így induljon el. Akárhogy is, de kilábolni belőle. Hamiskásan kérdezte meg:

- Hát Katarina? Neki ne írjak?

De rögtön meg is bánta. Érezte, ordináré, amit mondott.

Kaunitz egy pillanatra elpirult, de rögtön csengő hangon kacagott fel.

- Katarina? A bécsi édes? Látod, jó, hogy eszembe juttattad. Hát persze írd majd neki is. Látod. Holnap én is írok neki. Elsőrangú teste van...

Még jóízűen csettintett egyet és máris nyújtotta a kezét.

- No szervusz...

Péter kissé kellemetlenül érezte magát. Kicsit furdalta is a lelke. Ha fel nem hozza most a bécsi kokottot, Kaunitz csak Elizre gondol. Csak az lett volna egyedül benne és szívében szép, tiszta, nemes érzésekkel repült volna fel. De tudja Isten, talán jobb így.

Még egyszer utána kiáltott:

- Sok szerencsét!

De már a propeller berregett és már csak egyszer hallotta még Kaunitz éles hangját.

- Tovább!...

A nagy gép elberregett előtte. Kicsit gurult a földön s majd hirtelen emelkedni kezdett. A kis Kaunitz a gráci Eliz s a bécsi Katarinával szívében elkanyarodott az ellenség felé.

Péter megfordult. Hangárjából már kitolták a gépét. A montőrök utolsó szemlét tartottak rajta. Minden rendben van. Nincs több idő. Gyorsan belebujt ő is a dresszbe. Tehát most. Tehát most.

Érezte, hogy szíve dobog. S a kalapálás olyan erős volt, hogy kezét kellett szorítani rája. Minden vérhullám, úgy érezte, egészen a torkáig dobogott fel.

Mi lesz? Mi lesz?...

Kint már idegesen zakatolt a gép.

Milyen furcsa. Minden negyedik puffanása mintha erősebb lenne, mint a többi. Talán azért, hogy taktust kapjon.

Tratatata, tratatata, tratatata, tratatata...

És mégis különös. A szíve is abban a tempóban dobog. És az is minden negyedik dobbanásra kapja meg az ütemet.

És arra gondolt, talán gépének is a szíve dobog.

Amikor az ülésre felkapaszkodott, úgy érezte, mázsás súly van a vállán. Mi lesz? Hogy is lesz? Oda gondolt a Maros mellé, a csendes ősi kúriába. Elszégyelte magát. Mióta van itt, itt kint a fronton, ez volt az első gondolat, ami szülőinek jutott.

És megelevenedett előtte az otthonmaradt öreg székely s a fehérhajú édes anyja. Legjobban sírni szeretett volna.

De szeme amint a kormányra tévedt, szemébe ütközött a kard. Hiszen itt van, hiszen vele van. Arra gondolt, hogy a penge az érte felszálló imádságok varázslatos szimbóluma.

Szinte örömtől csengett a hangja, mikor kiáltotta a parancsot:

- Tovább!...

És mikor lassan felemelkedett, úgy érezte, hogy minden szentnek békés nyugalma az ő szívébe költözött.

Száll, száll tarka szárnyú lepke.

A gép megállt és alatta mélyen lassan forogni kezdett a föld.

Péter nagyokat lélekzett és élvezte újra az érzést. Épp úgy, mint először, amikor repült. Akkor is ugyancsak ezt csodálta meg. Amint a gurulásból emelkedni kezdett, egyszerre, úgy érezte, megszűnt körötte minden. A propeller berregett, vágta a szelet, és mégis, a gép mintha csak állna. Alatta mélyen, méltóságosan, csodás panoráma forgott: a térkép; hiszen innen felülről annak látta. Minden megy és minden mozog. Egyetlenegy fix pont van csak a világon. Ő és a gép.

Emelkedésében egymás után maradtak mögötte a százméterek. Igen, most már elég magasan van. Még egy kört írt le a nagy tér felett, és még egyszer a térképre nézett.

Igen...

Vidám volt. Könnyűnek érezte magát. Mint a vándor fecske, mikor repülni kezd. Éppúgy, mint Neustadtban, ha ráült a gépre. Amint emelkedett, minden százméternél, szíve száz gond alól szabadult fel.

Megigazította nyugodtan a kormányt és elfordult balra. Ott még a mieink vannak.

Igen...

Ott balfelé húzódik a Berg-hadosztály. Ezredek lopóznak az erdő mellett el. Ezer meg ezer sok csukaszürke. Az egyenruhás élet kúszik ott előre.

Az úton amott most fordul el a trein. A sok-sok szekér mind milyen furcsa... Csak az eleje látszik, a többi porba vész. Sok kis mozgó négyszög, felülről úgy látszik, megannyi iskátula. Mintha csak a saját koporsója lenne.

Balfelől szaporán hallatszik a dörgés. Kis villanások perzselik a reggelt, s csomóba verődik a srappnell fehér füstje. A Körössy-dandár adja be a sakkot, az alföldi legények. Keményen gyúrnák, folyton ropog a fegyver.

Alatta az úton nagy porfelhő. Se elől, se hátul nem lát benne semmit. Ez is rendben van. Kovásznay lovas brigádja üget előre. Ez is egyezik.

De hirtelen, mintha mellen vágták volna, olyat dobbant a szíve. Mint egy örült mester kezdett s kalapált. Ott az ellenséges község. Egész köd borult agyára. Feléje. De hátha észreveszik. Feléje. És ha tűz alá fogják. Feléje. És bármi történik is, oda kell, menjen.

A homlokán lassan gyöngyözött a verejték. Lassan felindult benne a hideg s gerincén végig mint jég ha ömölne. A szája kiszáradt és nem mozdult a nyelve. Fogai ritmikusan vacogtak össze. Agyában majdnem a fixa ideák erejével alakult ki: mégis oda kell menjen.

Hiába, arra gondolt, hogy mégis különös. Van egy érzés, egyáltalában van valami, ami fogja, kényszeríti az embert, hogy ott maradjon, ahonnan minden ösztön készteti futni. És arra gondolt, hogy ő, mint modern, felvilágosult ember, most kéne, hogy fordítson a kormányon egyet és visszarepüljön oda, ahonnan indult. És kijelentse, hogy nincs értelme, semmi. Mégis különös. Ő mégis csak azt érzi hogy oda kell menjen.

Arra gondolt, furcsa az ember. Fél és mer, bánkodik és örül, és nem tudja rendesen: miért?

A falu mellett hosszú vonal. Egyenes, csak alig-alig görbül. Néhol más csíkok válnak ki belőle és igyekeznek hátra. Az ellenséges árok. És most mögötte, jobbról meglátja a tartalékot is. Egy erdő védelme mögött tanyáznak. Nagy sátoztábor. Fölötte érdekes.

De hát hiszen ez ott lent ellenség. Hiszen ezek a mieinkkel állanak szemben. Hiszen ez a csapat a mi vonalunkat igyekszik megtörni. Hiszen itt nem fontos, hogy mi és mennyi? Hiszen nem fontos, lovas, baka-e, vagy vadász? Hiszen nem fontos, hogy század, ezred, vagy brigád? Minden eltörpül és mindenekfelett csak egy fogalom van: ellenség. Ellenség, a mi ellenségünk, az én ellenségem.

Nyugalom, türelem. Nevetni kezdett. Most majdnem beleheccelte magát. Pedig, Istenem, ez mind gyerekség. Hiszen azok is emberek. Szegény meghajszolt, kimerült népek. Biztosan azok közt is vannak: tanárok, orvosok, mérnökök, jogászok, intelligens emberek. Azok is éppen úgy meggondolják: mi közük nekik a világégéshez. Kultúra, fejlődés, hogy jön ide? Ki tudja, nem-e éppen arra gondolnak, hogy a fejük felett repül egy mérnök. Milyen furcsa, hogy ennyi értelmes, okos ember most kell, hogy egymást megölje.

Mi köze hozzá? Ő a Kranz-Walden-hadtest felderítője. Miért gondol másra? Megkapta a parancsot és teljesíti azt. Máshoz köze nincsen.

Csak már a tüzéségen lenne túl. Szíve hevesebben dobogni kezdett. Az a legborzasztóbb. Velük szemben az ember tehetetlen. Csak érzi, hogy ott van, szalad előlük, mint a csapó elől a nyári légy s a gépek halált okádnak reája. Mit használ, ha valaki bátor? Mit ront dolgán, ha valaki fél? Mi kiváltságot kapnak a hősök? A srappell nem válogat személyt.

És dühös volt, hogy a keze remeg.

Most elkanyarodott a folyó felett. A feje elszédült, amint lenézett. Az úton nagy csoportok siettek előre. Apróra tagolt nagy tömegek. Egyik mögött sietett a másik, és a végét szem nem látta be. Mind siettek gyorsan előre. Péter számolgatta őket.

Egy, kettő, három, négy...

Nagyon elrémult.

Ezek mennek folyton előre és mennek az ő hátuk mögé. Olyan mint egy perpetuum mobile. Az egyik csapat olyan, mint a másik, mintha csakugyan az jönne még egyszer. Mind siet a hátuk mögé.

A lélegzete is elállott.

Ha ez mind odaér...

De talán nem is azokat félti. Talán nem is azokért remeg. Talán csak önmaga előtt is elleplezi saját félelmét. Mit neki az egész hadtest. Ha ő fél. Talán éppen saját magát félti és letagadja maga előtt. Bizonyal szégyelli.

Dehogy. Hiszen ő csak azokért remeg. Saját magáért igazán nem félne. De azokért. Szív-dobogása is csak azokért van, dehogy is magáért. A keze is csak azokért remeg. Ki gondol itt másra.

A szíve úgy vert, mint motorja a gépén. Az arca égett, szeme csillogott. Most ért a tüzérpark fölé. Alatta terpeszkedtek az ágyúk.

Remegett a keze, de leírta a nagy kört és felvette őket.

Megkönnyebbülten sóhajtott fel. Ez is készen van. Ez is sikerült. Most haza, amilyen gyorsan lehet. Haza, míg nem késő.

De hátha nem jó a felvétel. Hátha nem elég. Mindegy. Gyerünk haza, amíg nem késő. Amíg nem vesznek észre. De mégis. Hátha nem sikerült. Hátha elhibázta.

Lejjebb kell szálljon...

Szíve újra lüktetni kezdett és torkán át kiugrani készült. Gyerünk haza, amíg nem késő. De úgy érezte, mintha mámoros lenne és nem áll a parancsnak ellen. Lejjebb kell szálljon, akármi lesz.

A magassági kormány engedelmeskedett s a gép lassan süllyedni kezdett. Még nem késő, még elmehetne. Eh. De most lejjebb kell, szükséges, hogy lejjebb szálljon. A szíve dobogott, a homloka égett. Mégis kell és mégis csak lejjebb.

Lent, messze a mélyben, megvillant három fénypont. Három rövid dörgés. A levegőben alatta, nem is messze, három pukkanás, három kis felhő.

Észrevették...

Menekülni kéne, de nem lehet. Valami húzza egyre lejjebb. Parancsolólag, ellentmondást nem tűr, csak ragadja lejjebb. Le, megnézni őket. Kik és mennyien? Nem állhat ellent.

Lent szaporodik egyre a villanás. A kis felhők száma is sokasodik. Menekülni innen. Most már bizonyos, hogy reá lőnek. Menekülni innen. Igen, ha tudna.

Mindegy. Most minden mindegy. Most itt marad.

Két hadsereg alulról nézi őt. Az ellenség és a mienk. Két hadsereg szeme csüng kutatva rajta. Lent, ott húzódik sok-sok ezer ember és mind reá bámul. Talán vággyal telten, talán nosztalgiával. Őreá, ki odafent tűz és halál között száll egyre lejjebb. Milliók nézik. Millió hangya. Arra gondolt, ő a pillangó, aki felettük csapong.

Egy régi chanson jutott eszébe.

»Száll, száll tarka szárnyú lepke,
Száll tovább...«

Bosszankodott. Miért is jutott éppen most ez az eszébe?

Körülötte mind sűrűbben pukkantak a felhők. Mintha csak mind kacagna reá. Most már közelebb is jöttek hozzá. De el nem érik. Talán el is érik? Mi gondja vele. Őt most alulról két hadsereg nézi...

»Száll, száll tarka szárnyú lepke,
Száll tovább...«

Hogy nem tudja ezt a buta kis chansont kivenni a fejéből. És minek is énekel. Hiszen neki most remegni kéne, de hiszen most a hideg kell, hogy rázza. Mindebből ám csak annyit érez, mint morfiumszúrás után. A szíve kissé jobban meleg s a testén fut végig a mámor. De a feje nyugodt, hideg.

Azok ott lent most mind őt nézik. Talán tábornokok is kukkerezik. S a bakák, huszárok, káplárok, legények s a tisztikar mind csodálja őt. Meg sem értik, hogy miért kering. Mit tudják azok, hogy ő a lepke, mit tudják ők, hogy ő mit érez?

»Száll, száll tarka szárnyú lepke,
Száll tovább...«

Csak ontsák a srappell. Ki törődik vele. Pukkanjon az ágyú, míg meg nem únja. Van-e, aki fél? Csak azért is, csak gyerünk lejjebb. Hadd lássák. Még lejjebb.

A srapnellek egész zápora porzott fel. Hát csak hadd porozzon. Jobbról is, balról is dongó zizzenések. Hadd zizegjenek. Alulról most ideges remegéssel kattogni kezdett néhány gépfegyver. Mindegy. Csak lejjebb. Csak egyre lejjebb.

A gépet egészen elállítja és siklórepüléssel írja a kört le. Hadd lássák, hadd nézzék. Kihajol jobbra, és felveszi őket.

Alulról, lent a mélyből, mint rugdosott fenevadból horkan fel a morgás. A tüzérségi koncert. Körötte, mögötte, előtte, alatta zápor módjára hullik az ólom. Mintha mindenik olyan ideges lenne, mint aki küldi.

Egészen nyugodt. A keze sem remeg. Bekapcsolja újra a motort, kezébe veszi újra a kormányt. Fel! Most már látott mindent. Most már tud mindent.

Most már látta mindenki őt...

Lassan fordul el, spirális alakban. Menne is, de néha vissza-vissza fordul. A srapnell mindjobban elmarad mögötte, bár még sokáig követi nyomát.

A keze automatikusan vezeti a gépet. Minden olyan, mindegy. Mit neki a srapnell, hadd jöjjön utána! Úgysem éri el.

Csak a torkában görcsös még a szorítás, csak a szíve dobog egészen még fönt. És mintha valami bágyadt zsibbadás borítaná el. No meg a fejéből nem megy ki a nóta:

»Száll, száll tarka szárnyú lepke,
Száll tovább...«

A szeme csak automatikusan nézi a tájat. Nem az ő hibája, hogy jó irányba megy. Semmit sem érez, semmit se gondol. Az ösztön kormányozza kezét és az vezeti újra vissza.

Hirtelen zökkenés...

Már a földet éri?...

Egész idegenül nézett jobbra-balra, mintha nem is tudná, hova érkezett. A repülőteret mintha nem is ismerné meg. Fogalma sincs róla, hogy érkezett vissza.

Hangárja körül megélénkült az élet. A montőrök sietve futottak feléje. Mindjárt hozzá érnek. Csak most legyen nyugodt. Csak most ne mutassa. Csak most bírja ideggel. Csak most ne hagyja el. Csak most ne. Csak most ne.

De érezte, hogy feje szédült. Érezte, hogy a térde remeg. Kiáltani akart. Kiáltani akarta: »Egy pohár vizet!«

De hirtelen torkában felszökött a melegség. Szeme alatt a zsarátnok izzásba hevült. Az egész testét valami megrázta. Vajjon mi lehet? De pillái alól kibuggyantak a könnyek.

Zokogni kezdett.

És már nem gondolt semmire sem. Itthon van. Újra itt van. Mindenén túl van. Minden sikerült. Megmenekült. Nem gondolt rája. Csak sírt, sírt és hullottak a könnyek. A zokogása dehogy is pihent. De tudja Isten, jól esett a sírás. A könnyekkel mintha felszabadult volna szívében minden mélyre fojtott érzés. Nem gondolt rá, mi volt, mi lesz? Nem szégyelte magát, semmit. Nem volt vágya, nem kívánt semmit: csak sírni, sírni, zokogni, sírni. Úgy vágyott rá, így zokogni, megkönnyebbülten örök időkre.

Odaborult a kardra és zokogott.

A kardra, mely megvédte őt. A kardra, mely erőt adott. Az hárította a vészt is el róla. Ráborult és zokogott.

És talán el se hitte volna, hogy az egész repülés alatt egyetlenegyszer se gondolt a kardra.

Idegek.

A légi felderítés sikerült. A hadtest helyzete azonnal tisztázódott, mihelyest tudta, hol és hogy mekkora a veszély. Kranz-Walden hadműveleti osztálya gondosan mérlegelte a jelentéseket és latolgatta, mi mennyit ér. A fontos az volt, hogy tudott mindent. A siker oroszlánrészét természetesen Geller kapta meg. Meg is érdemelte. Ő küzdött érte, ő győzött vele. Van-e itten kétség?

Először Korf érkezett vissza. Hangárja mellett Geller várt reá. Első kézből akarta hogy kapja a hírt. Inkább elébe jött, minek előzzék meg. Mégis csak jobb, ha az egész dolgot szépen összefoglalva már ő jelentheti. Jobb, határozottan jobb. A hadműveleti osztályra nézve jobb, ha már megkapja az egységes képet. Csupán azért teszi.

Korf jókedvű volt és nevetett.

- Ez az egész? Hiszen ez semmi. Csak egy kellemes repülés. Hol itt a veszedelem? Láttam volna, őrnagy ur, csak egyszer elseje körül Bécsben az én lakásomat. A hitelező offenzívát. Mi azokhoz képest a harctér? Gyerekjáték...

Geller nem felelt, csupán mosolygott. A jelentés kielégítette. Most már dolgozta is fel az anyagot. Hallgatott és gondolkozott, számított és összegezett. Hagyta, hogy Korf tovább beszéljen.

- Csak azt nem értem, miért szimpatizálnak így velem? Egy óra hosszat voltam felettük s nem tettek rám egyetlen lövést. Úgy látszik életemben először valakinek szimpatikus vagyok. Egyetlenegyszer sem lőttek felém.

Geller ránézett és megrázta a fejét.

- Ugyan? Hisz idelátszott a srapnellek füstje. Alaposan gyúrták. Már féltettem is.

Korf elsápadt egy pillanatra és izgatottan vetette fel a kérdést:

- Azok a kis fehér habok, azok srapnellek?

Geller nevetett.

- De mennyire azok. Nem is tudta? Pedig alaposan körültüzdelték.

Korf arcán rángatóztak az izmok. Nevetni próbált, de grimász lett belőle.

- Hiszen az lehetetlen. Hiszen akkor én nagy veszedelemben forogtam, - és maga elé meredt. - Srapnellek...

De már senki sem ügyelt reája. Balfelől az égen megjelent egy gép. Pontosan jött, mint a manőveren, és szabályos körökkel ereszkedett le. A Péter gépe volt. Ő is megérkezett.

Az első sokkon amint túlesett, Péter, ahogy tudta, összeszedte magát. Minek lássák rajta? Miért tudja meg mindenki? Amint észrevette, Gellerhez sietett. Jelentést akart tenni, de az megelőzte.

- Csak egy kis szünetet. Az idegek nem bírják. Kissé feldúlt még. Várjunk egy cseppet. Egy pohár vizet?...

Pétért valahogy mellen vágta a hang. Miért látta meg rajta, hogy ideges. Miért látta meg rajta, hogy zokogni szeretne. Milyen lealázó. Pedig ő belül nyugodt, csak az arca talán sápadtabb, kimerültebb. Pedig ő azt akarta, hogy nyugodt legyen. Közömbös, hideg.

Arra gondolt, hogy furcsa az ember. Ha közömbösen fogadják, az is fáj neki. Ha hivatalos hangon szólnak hozzá, talán el sem bírja. Most mégis fáj, hogy nem azok. Eszébe jutott az első perce, mikor idegei engedni kezdtek, mikor olyan boldogan zokogott. Ha szégyelli is, de nagyon jó volt. Most újra üres, kielégítetlen. Kezdhették előlről.

A hangárok felől futva jött egy küldönc. Táviratot lobogtatott kezében. Geller vette át.

»Brigade Scholz.

Augusztus 29. d. e. 11 h 51 p.

A Kote 975-től északra egy ellenséges biplán megtámadta saját repülőnket. Heves légi harc után az ellenséges gép állásaink előtt lezuhant. Saját repülőnk sértetlenül észak-nyugati irányban távozott.

Medgyes százados.«

Korf csodálkozva kiáltott fel:

- Ez csak Kaunitz lehetett.

Geller is bólintott.

- Igen. Csakis ő. És lelőtt egy gépet.

És Péterhez fordult.

- Talán most főhadnagy úr.

Péter megint csak azt érezte, hogy senki és semmi. Megint csak az eszközt érezte, hogy az csupán Geller kezében. Most Kaunitz lelőtt egy gépet. Miért is lőtte le? Az őrnagy csupán konstatálja és megy tovább. Gyerünk. Nem érdemes megállni mellette.

Mialatt a jelentést tette, legjobban szerette volna, ha elszaladhat és valahol a Maros-völgyben befúrhatta volna fejét az édesanyja ölébe.

De hirtelen a tér déli részén, mint egy végszóra, feltűnt a gép. A Kaunitz gépe. Nyugodtan ereszkedett le és pontosan az indulási helyén állott meg. Mintha csak manőverezne.

Kaunitz vidáman ugrott ki a gépből.

- Őrnagy úr, alázatosan jelentem, megérkeztem.

Geller arca sugárzott az örömtől. Ez is visszaérkezett. Nem Kaunitz miatt. Hiszen utóvégre annak is örült. De ő kardoskodott a fliegerek mellett s azok diadala egyúttal az övé is. Sőt elsősorban az övé.

- Gratulálok. Kolosszális dolog. Első repülésre egy biplánt lőtt le. Mégis nagyszerű.

Kaunitz felpislantott.

- Lelőttem?...

Geller csodálkozva rázta meg a fejét.

- Hogyan? Hát nem is tudja? Az állásaink előtt lezuhant.

Kaunitz egy pillanatra összerezzen, az arca is mintha elsápadt volna, de közömbösen folytatta azonnal:

- Mindjárt gondoltam - és egész hidegen, tárgyilagosan tette meg jelentését.

A hangja biztosan csengett és keze legkevésbé sem remegett. Péter nem tudta, hová legyen, annyira csodálkozott rajta. Mégis csak furcsa. Kaunitz, aki úgy félt, aki úgy remegett, ki a vasúton is még félelmét leplezte el a gyors és merész szavakkal. Kaunitz most lelő egy gépet, és nyugodtan napirendre tér felette. Mintha nyomot sem hagyott volna benne. Vagy csak nem mutatja. Ki ismerhetné, annyira mélyen, az emberek lelkében mi van?

Kaunitz azután nyugodtan mesélte el.

- Felkanyarodtam a hármaskő hegy felé, és már visszafelé indultam éppen, mikor hirtelen egy biplán pattant elém. Első pillanatban azt hittem Korf. Talán ő csinált ilyen nagy vargabetűt. Eszembe sem jutott, hogy ellenség is lehet. De szárnyán nem láttam a vaskeresztet, és minek is tartana egyenesen nekem? Mégsem a mienk. Egy kicsit talán meg is ijedtem, de nem volt idő, hogy rágondoljak. Ami azután jött, mind automatikus. Minden igyekezetem csupán csak az volt, hogy megmeneküljek. Már mindent tudtam, már jöhettem vissza. Siklórepüléssel ereszkedtem, s megnyomtam a géppuskám kilincsét. Hogy azután mi történt, nem tudom. Azt láttam, hogy kissé elfordult jobbra, de engem az öröm teljesen lefoglalt. Megszabadultam. Csak repültem visszafelé. Mikor hátranéztem, már nem láttam semmit. Azt hittem visszament. De nem. Mégsem. Most már tudom, lezuhant. Az egész idő alatt csak azt csodáltam, hogy mennyire nyugodt vagyok. Semmi izgalom nem volt bennem... Mert nyugodt voltam... Teljesen nyugodt... Egészen nyugodt...

Nem folytathatta tovább. Az érzés benne most szabadult fel. Sokáig bírta, de most kitört. És annál nagyobb erővel. A könnyek egyszerre omlottak elő és zokogása görcsös volt, meg nem állt.

Péter valahogy megnyugodott. Hát nemcsak ő? Hát más is? Végigcsinálni az egész dolgot ilyen érzéshullámok nélkül, nem lehet. Hát más is, nemcsak ő? Hát más sem erősebb, más sem nyugodtabb? Hát minden nyugalomnak itt van a határa? Hát ez az egész? És úgy érezte, Kaunitz minden zokogása őt igazolja.

És arra gondolt, Istenem, milyen kicsinyes az ember.

A kis Kaunitzot Korf vigasztalta.

- Nanana. Gyerekség. Eltörött a mécses? Na, ne sírj. Kapsz egy krajcárt, ha mosolyogsz. No nem kell? Kapsz kettőt. Az se kell? Hát három?...

Míg végre Kaunitz tényleg nevetni kezdett. Akkor azután hűségesen oda is adta mind a három darab rezet.

Geller mosolygott.

- Ja, az idegek. Persze az idegek.

És nagyon lenézte mind a hármat, hogy nem voltak mások, csak emberek.

Este mindenki őket ünnepelte. A nap hőse természetesen Kaunitz volt. Teringettét, ez már beszéd. Első repülés, és légi harcban győztes. Milyen fiatal. De kijutott a dicsőség a többieknek is. Sőt melegen ünnepelték Geller őrnagyot is. Szimpátia ide, szimpátia oda, azt meg kell hagyni, az ő ötlete volt.

Maga Kranz-Walden is felköszöntőt mondott. Kaunitzot éltette.

- Fiatal. Mit fiatal, még gyerek. Még nem tanulta meg, hogy a földön biztosan mozogjon és már meghódítja az eget...

Péter valahogy nem találta helyét. Nagyon furcsát érzett. Mégis különös. Hiszen nem irigyli ő tulajdonképpen Kaunitzot. Hiszen örül neki, hogy mint hős, visszatért. Minek is irigyelné. De azért mégis. Hiszen az egész csupán szerencse dolga. Azon fordult meg, hogy reáakadt. Ha ő

vele jön szembe, ő is végez vele. De azért mégis. Mind, mind igaz. Az is valószínű, hogy néhány nap múlva már az ő számára is megterem a babér. Ő is arat majd még nagyobb diadalt. Őt is ünneplik majd, talán még jobban. De mégis, hogy az első nem az övé volt.

Arra gondolt, mennyire furcsa. Mennyivel másképp gondolkozott. Hír és dicsőség - törődött is véle. Ünneplés, hősiesség - mind komikum volt. És most mégis fáj. Akármennyire nem akarja, mégis irigyli Kaunitzot. Ha nem is akarja, mégis csak megvan az üres érzés, ott mélyen bent, a szíve körül. Miért nem én?

Milyen jó is lenne, ha nem volna a másnap.

Pedig ma őt is ünnepelték. A Kőrössy-dandár csodákat mesélt róla. Tudták, hogy látta, érezte a veszélyt. A srappellesőben egyre lejjebb szállott, a tüzerekkel játszott s kacagta a halált.

És mégis...

Sírni szeretett volna...

A szíve üres volt, egészen üres...

Milyen, milyen furcsa...

Merengéséből egy kéz a vállán, Geller ugratta fel.

- Mondd kérlek, - szólt hozzá barátságosan - már délelőtt is kérdezni akartam. Micsoda kardot cipelsz te magaddal?...

Péter érezte, elvörösödik. Látta Gelleren, hogy csak érdeklődés a kérdés, célzás nincs benne semmi. De minek is kérdi? Miért is kérdi?

- Semmi, őrnagy uram. Családi ereklye. Ki azzal ment el, mind visszatért.

Geller finnyásan húzta el a száját.

- Csak nem vagy babonás?

Péternek Korf jutott eszébe. A neustadti beszélgetés. Akkor mennyire megvetette Korfot. De ő nem akar hazudni. Nem fog hazudni. Nem tagad le semmit. Minek is tagadja?...

De talán mégis...

- Dehogy. Az anyám kívánta. Csak azért hoztam.

De nem mert a Geller szeme közé nézni.

Végtelen szegénynek érezte magát. Végtelen gyávának. Végtelen kicsinek...

Útban a halál felé.

A Kőrössy-dandár már napok óta tűz alatt állott. Az ellenség ütegei forszírozták a munkát. A srappellit lassanként felváltotta a gránát.

Közben jöttek mindegyre a hírek, hogy nagy ellenséges erő összpontosul.

Kranz-Walden a multkori sikeren felbuzdulva, újra kiküldött egy repülőt. Pontos híreket akart és már csak Gellerre hallgatott. A választás Péterre esett. Tehát ő...

De mielőtt fölrepült volna, elhatározta, hogy kimegy. Előbb Kőrössynél tájékozódik. Megnézi előbb, hogy tudjon pontosan mindent. Kimegy a dandárhoz, ki az első vonalba. Ne legyen félreértés. Talán jobb is lesz?...

Mikor búcsúzott, Geller kikísérte.

- Rettenetes. Öt napja gyúrnak őket. Eleven pokol. Azt beszélnek, az ember beleőrül és dobpergésig fokozzák a tüzet. Sebesült, halott, egész hekatombák.

Péter hallgatott, ezt már tudta régen. Az egész hadtesttörzs Kranz-Waldentől kezdve le egészen végig mind Kőrössyért remeg. Borzasztó lehet, ami ott történik. Ha csak fele igaz, nem bírja ki az ember. És igaz kell legyen.

Mikor a Berg-hadosztály mellett elmentek, a kis Milkay, egy helyes ordonánctiszt, ki elkísérte Pétert, megállította a gépet.

- Ha megengeded, egy pillanatra benézek. Nagyszerű koantrójuk van. Gyere be te is.

Péter hajlott rá. Miért ne? Szerette ezt a furcsa gyermeket; szimpatikus, kedves fiú. Jó társalgó és amellettszerény. Azt a kis gyöngeséget, hogy szerette a parfümöket s hogy a púdertől nem tudott megválni, Péter elnézte neki. Vele legalább lehetett beszélni.

Bent a gyermeket örömmel fogadták. A hagyományos gyűlölet, mely minden csapatnál és minden törzsnél a magasabb törzs iránt megvolt, itt sem engedett. De Milkayval kivételt tettek. Háta megett gúnyolták, ki is nevelték. Adomákat meséltek kifestett arcáról és egzotikus parfümeiről, de mihelyest valahol megjelent és kedves szerénységgel elszórta közöttük kis adomáit, a kis eseteket, menten megbocsátottak neki mindent. Kedves fiú volt, az is valami. Hős utóvégre mindenki nem lehet.

- Hallottátok urak a nagy újságot? Keglevich hozta. Tegnap jött meg Bécsből, - és mesélni kezdett. - Az északi sereg vezénylő tábornokát hadbíróság elé állították. Tudjátok miért? Elfogták a tréningjét. Hát pech, pech, mit csináljon, mégis megtörtént. Attól ugyan még megnyerjük a háborút. A vizsgáló hadbíró azután megkérdezte: »Mit hoz fel védelméül excellenz?« Az öreg hallgat, hallgat, végül is kivágja: »Meggyőződésből tettem.« Mind ránéznek. Talán megbolondult. Az öreg meg csak bólint. »Nü ná nem. Antiszemita vagyok.« Fel is mentették.

Mindnyájan nevettek. Péter rögtön meg is állapította, hogy a vicc nagyon közepes. De a modor, a szeretetreméltóság, mellyel a kis Milkay elmesélte, mindenkit megnevettetett.

Péter egy vezérkarival beszélgetett.

- Hallom, Kőrössyéknél borzasztó a helyzet. Pergőtűz. Gránát gránát mellett. Folytonos gyalogsági támadás. Borzasztó lehet.

A kapitány vállat vont.

- Nos igen. De pergőtűzről szó sincs. Erős tűz, meg kell hagyni. Nagy koncentráció. Támadás is van meglehetősen sok. De azért ki lehet bírni. Volt már rosszabbul is.

Péter csodálkozva nézett fel rá. Tréfál vele? Vagy ennyire hidegen hagyják a csapatok. Csak egy vélemény van róluk: »úgyis kibírják«. Kibírják, de hogy? Félőrülten, szétroncsolódva, halott lélekkel talán kibírják.

De az izgalom azért itt is megvolt. De itt mintha kissé lefokozódna. Az izgalom talán itt is éppen ugyanaz, de volt benne valami önérzet. Nem lesz baj semmi.

Mégis különös...

A dandárnál maga Kőrössy fogadta. Végtelen kedvesen a multkori sikeréhez gratulált neki. Látszott rajta, hiszi is, amit mond.

- Igazán szép volt. Néhányszor nagyon aggódtunk érted. Nagyon körül lóttek. Örülök, hogy újra te vagy velünk.

Azután mindjárt át is tért a dologra.

- Az állások maguk elég jók lennének. Nem panaszkodhatunk. Rohamcsapatok csináltak néhány vállalkozást ellenünk. Eredménytelenül. Egyéb harc nem is igen volt. Csak a tüzéség, bizony az meglehetősen dolgozik. Nem elviselhetetlen, de kellemetlen. Azokra hajíthatnál egynéhány bombát.

Beültek az autóba. Ő is kiment. Maga vezette Pétert a jász-kún gyalogezredhez. És közben mindent észrevett.

- Schell, - szólt vezérkari tisztjéhez - említsd meg majd. Ide új híd kell... Ide az útra kell egy kitérő... Nézd, ott a telefonpózna kidült. Majd említsd meg ezt is... A dandártartalék ott a hegyoldalban nem elég fedett. A repülő meglátja azonnal. Bemegy ott jobbra a kis erdőbe. Ott fedve lesz.

Egy sebesültet hoztak az úton.

- Hol sebesültél meg?

A sebesültnek szeme felcsillant, megismerte a brigadérost.

- A halálhegynél, ezredes úr.

Kőrössy bólintott.

- Derék fiú vagy. Nem Kovács Péternek hívnak? Nem felejtlek el.

Mindenkihez volt egy-két jó szava. Az emberek közül nagyon sokat ismert. Éles szeme mindent észrevett.

Az ezrednél jöttére kicsődültek a tisztek.

- Jó reggelt, urak!

És egész kórus felelte vissza:

- Jó reggelt, ezredes úr!...

És mindenki mosolygott, mikor kezét fogott vele.

- Szaplánszky, hogy vagy? Gyúrja még erősen a masinapuskád? Mi újság a Feldwach-kuppen?... Nini! Bodrogi! Már megjött a nagyezüst?... Mátyás, te nagyon halvány vagy. Nem tetszel nekem. Szólj az ezredorvos úrnak, vizsgáljon meg, nincs-e valami bajod?

Mindenkihez volt egy jó szava. A tisztek pirulva, boldogan állottak körülötte.

- No fiúk, hát a helyzet milyen?

Tudja Isten. Péter is éppen erre gondolt. A fiúk mind jókedvűek. Deprimáltságnak nyoma sincsen. Mintha csak nem is harctéren lennének.

- Elég jó, ezredes uram. A szomszéd sokat prüsszög, nehézágyúkkal is, de azért kibírjuk.

- Szaplánszky deckungját tegnap beverte egy gránát. Kárpótlásul az őrnagy úr meghívta ebédre. Azóta telitalálatokért imádkozik.

- A Feldwachkuppé ellen tegnap felpöndörödtek. De azután mindjárt mentek is vissza. Éppen jó helyre. Muzsa várta őket négy géppuskával. Öröm volt nézni...

Beszélgettek nyugodtan, kedvesen, mintha csak mi sem történt volna. Péter arra gondolt, ez mind optikai csalódás. Ő nincs is a harctéren. Bécsben ül, bent a Bristolban és körülötte a kottingbrunni versenyről beszélnek. Ő csak a zenét hallja, a szavak zenéjét, s nem tudja róluk, mit jelent. Behúnyta szemét.

Hogyan beszélnek? Minden emóció, minden izgalom nélkül.

- Hát voltunk jobb helyen is, de ez sem a legrosszabb.

Ez volt az általános vélemény.

Mikor kifelé indultak, Péter mélyen hallgatott. Érdekes ez a kedves, nyugodt ember. Mindenkinek hogy magával ragad. Mindenki jókedvű, senki se fél. Most Kőrössy vele megy ki, ahhoz a bizonyos Feldwachkuppéhoz. Ő mutatja meg neki, amit látnia kell. Péter úgy érezte, hogy hóna alatt tartja egy nagy energia, a Kőrössy energiája. Arra támaszkodik.

»Fiu! fiu!« hallatszott felettük. Golyók zizzentek. Észrevették őket. Majd messzebből erőteljesebben hangzott: »Pauu!... Pauu!« Két srapnell pukkant.

Péter arra gondolt, furcsa valami a veszedelemérzés. Most Kőrössy mellett egy cseppet sem fél. Utóvégre a kard is védi. Ha nincs is vele. De védi, mert magával hozta és védi, mert vele repül.

Most megrázott mindent. Egy hang harsogott: »Zümm!« Egy gránát hangja. Rázta a földet s feldobta magasra.

Kőrössy hátrafordult.

- Schell! Menj vissza...

- Kérem ezredes ur...

- Semmi beszéd. Menj vissza rögtön.

- De ezredes úr kérem, komolyan...

- Főhadnagy úr! Azonnal menjen vissza.

Schell lehajtotta fejét és rosszkedvűen engedelmeskedett. Kőrössy megvárta, amíg elmegy és azután nevetve Péterhez fordult.

- A legderekből tisztek egyike. Talán csak másfél hónapja sebesült meg és már itt van újra. De most már a nagyobb tűz idegesíti. Mesésen uralkodik magán; mindenüvé velem akar jönni, de minek kínlódjon? Én mindig visszakergetem. Sohasem akar visszamenni. Nagyon derék fiú.

Péter bizonyos tisztelettel ment Kőrössy után. Ennyi emberismeret, ennyi emberszeretet, ennyi megértés és a dolgok megérzése egész lebilincselte. Úgy érezte, egész nyugodt, hogy most reábizta magát.

- No látod? Onnan prüsszöl a tüzéség. A mögül a hegy mögül. Oda kéne egynéhány bombát hajigálni.

Péter belenézett a pompás távcsőbe. Maga előtt látta az egész vidéket. Igen. A kopár hegytől balra, az erdős gerinc mögött. Rendszerben van. A térképére egy keresztet rajzolt. Odamegy. Akik ott vannak... És egy gesztus.

Körössy egy bakát szólított meg:

- No öreg! Hogy ízlik a gránát?

- Hát csak megemésztjük, ezredes úr...

- Sokat lő a koma?

- Hát bizony gyúrja. De csak hadd lőjjön. Legalább elfogy a muníciója.

- Hát szeretnétek-e elmenni innen?

A baka száján kiszaladt a mondás:

- Szeretne a rosseb. Ahányszor még valahonnan elmentünk, mindig rosszabb következett utána. Maradjunk csak itten. Itt már ismerjük egymást.

- Hát támadás volt sok?

- Nem tud ez támadni, ezredes úr kérem. Csak gyün, aztán lő. Ha az ember nem szalad el, nem mer tovább gyünni. Csak éppen hogy a polgár el ne szaladjon.

Volt valami pittoreszk ebben a beszélgetésben. Péter meg egyszerre elfelejtett mindent. Csak nézte ezt a két furcsa embert: a magas, elegáns ezredest s a hajlott hátú öreg bakát. Az ezredes a megértés lépcsőjén szállott le hozzá, a vén baka a tisztességtudás, hűség és humor létráján mászott fel oda. De most együtt vannak. Istenem! De mennyire együtt vannak.

Hazafelé menet alig beszélt. Folyton visszagondolt. Szinte hihetetlen. A hadtestnél még izgul, remeg mindenki; a hadosztály még remeg, de már nyugodtabb; a dandárnok csupán sajnálja őket, de ennek így kell lenni. Az ezred már tudja, nincsen semmi baj; és ott künn legelőn az első vonalban, a tábori őrsön, a figyelő helyén, ott gubbasztanak a hősök. Ők már azt mondják: »lesz, ami lesz«, és senki se fél és mindenki nyugodt.

Péter úgy érezte, hogy a halál felé ment. Útjában voltak sok kis stációk. Amint közeledett, minden nyugodtabb. Ottan elől már nincs idegesség. Mindenki nyugodt.

És arra gondolt, hogy kik már elérték, ott lent a földben, egészen nyugodtak.

És amikor hazaért, elővette a kardot.

Megsimogatta...

A tenyerébe nézett, de most nem bánt semmit.

Pedig a kezét egész barnára festette a rozsda.

Tűzkévék.

A második repülés már nyugodtabb volt. Máris megszokta? Hamar tanul az ember. Előtte sem fogták el nagy emóciók. Idegei higgadtak, mialatt repült; nem táncoltak semmit. Úgy látszik megszokta.

A feladatát hamar végezte el. Nem történt semmi. Repült, felvette őket, tájékozódott, megjegyzett mindent. Ez is rendben van. Ment minden szépen, automatikusan. Most már nem érzett félelmet, semmit. Öröme sem volt. Még a visszafojtott félelemérzés, az sem tombolt benne.

Elvégezte. Elvégezte úgy, mint egy aktát, egy ügydarabot, egy referádát, amit kiosztottak neki. Pontosan, lelkiismeretesen, teljesen hidegen, mint egy bürokrata.

Most felkanyarodott Kőrössy felé. Alatta tűzben állott a tájék. Az ellenséges tüzérség három falut gyújtott fel. A mi pattantyúsaink sem spórolták a srappellit. Zúgott, dörgött a tájék, mint ítéletnapja s mint vészlovagok Walpurgis éjjelén száguldottak felette gránátok, srappellek.

Lent mozgott a harc.

Rajvonal rajvonal után hullámozott előre. Mélyen tagozódott, mint sok nehéz felhő. Mind előre ment. De a hullámtörő állotta a tréfát és vissza az ár róla ernyedetten folyt. Mintha minden ember mellett egy Kőrössy állana, egy csodabrigadéros, úgy vertek vissza mindent, nyugodtan, hidegen.

És minden visszavert hullám után mintha darázs csípné, horkant fel a tüzérség. Porfelhőbe omlott az egész világ. Minden horkanás után nagyon sokan kidőltek. De aki megmaradt, ott volt helyettük is.

Hullám hullám után megtört felettük. Legendás hősök, legendás vitézek.

Annyi sok ezren.

Csak nevük nincsen. Csak azt nem tudjuk.

Péter megrezzent. Most ért a hely felé. Térképén pontosan látta a keresztet. Ott vannak a tüzérek. Most itt van a perce. Most itt a pillanat.

Szeme előtt hirtelen Kőrössy jelent meg.

- Néhány bombát hajlíthatnál rájuk...

Igen. Oda a gerinc mögé. A kereszt helyére. A térképre úgyis már keresztet rajzolt. Miért nem siet?

De keze hirtelen megállott egy percre.

Nem lehet...

Arra gondolt, odalent, ott lent, a mélyben állanak a tüzérek. Pontosan, mint a gépek, és mégis emberek. Ott vannak a tisztek.

Bécsre gondolt. Amikor még ott élt. Egy tüzér ismerősére. Egy fiatal kadét. Alig volt húszéves, vagy talán még annyi sem. Arra gondolt, hogy az is valahol messze így irányít egy gépet s vezényli a halált. Talán ezek közt is vannak kadettek, cvikkeres mérnökök, családapák, tisztek.

Milyen különös.

Arra gondolt, embert még sohasem ölt.

Milyen különös.

Szidta magát. Hogy is jutott eszébe? Mi köze hozzá? Az ott lent ellenség...

Milyen furcsa szó.

Egyáltalában vannak szavak, melyekre egész furcsa értelem csúszik. Ha nem ellenségnek neveznék, vajjon más lenne? Miért van az, hogy vannak szavak, melyek egész furcsa érzéseket keltenek fel és nem tudjuk miért?

De odalent még egyszer felhorkant a tüzéség. A Feldwachkuppé egész ködbe borult. Srapnell srapnell mellett eltakart mindent. Felporzottak a földek a gránátok nyomán. Ekéjét arra a halál vezette.

De mikor elporzott, újra jött a hullám; keményen támadt. A vonal már gyengült. A sebesültek is, kik úgy remélték, jó könnyű sebbel hogy visszamehetnek, most vad fanatizmussal kapták fel a puskát és tovább tüzeltek.

A hullám erősen ingatta őket. A tüzéség is már megtette a magáét. Tovább már nem bírják...

De mégis... sikerült...

A hullám ereje lassan tört meg. De mindinkább ment már visszafelé. Még mindig nem megy, még mindig bírják.

Péter tudta, hogy most újra jön a tüzéség. Most újra jönnek a gránát-srapnellek. A vágató halál. És nem bírja ki senki.

De arra gondolt, embert még sohasem ölt.

Hiába emelte kezét, nem tudta megtenni.

Odalent már megingott a hullám. A támadó rajvonal véres fejjel ment vissza. Nem bírtak velük. Jöjjön a tüzéség...

Most, most, még nem késő...

De mégis arra gondolt, hogy embert még nem ölt.

De hirtelen Szaplánszky hangját hallotta.

- Segítség! Segítség!

Tudta hallucinál. Messze, messze tőle folynak a harcok. Még a puskát is alig-alig hallja, nemhogy emberi hangot. És mégis hallja. Mégis fülébe cseng. Alulról mintha Mátyás szomorú arca, a fakó ember nézne feléje. Mind idegesség.

De hogyan tegye?...

Embert még sohasem ölt.

És hirtelen, ott lent, nem, lehetetlen, de mégis, mintha Kőrössy lenne. Nem. Képzeldés. De mégis, a Feldwach-kuppéről ő figyel reá. Nem, nem néz oda. De a balszárnyról is valaki tekintget. Lehetetlen. Rémkép. Kőrössy. A jobbszárnny szélén ki kukkerezik? Kőrössy. Egy géppuska mellett ki hajlik előre? Kőrössy. A hosszú puskát ott ki emeli vállához? Kőrössy. Jobbra ott, ki az? Kőrössy. S az amott? Kőrössy. A rajvonal ott lent feketélik. Mindenki kiáltott.

- Segítség! Segítség!

És minden ember: Kőrössy. A hangyaboly millió lakója mind, mind Kőrössy.

- Hajítsd rájuk a bombát!

Mintha millió Kőrössy kiáltana hozzá.

Szeme elborult s nem tudott semmit. Nem tudta, mit csinál.

Lent a tüzek közt fénykéve csapott fel. A földön mennydörgés. Oda esett a bomba.

Remekül talált.

Hajrá, rajta, csak így tovább. A füstgomolyban, látszott, egy fal dől össze. Roncsok, emberi testek szakadtak széjjel. Törmelék, szilánk, repeszdarabok repültek a légbe.

Ott is szaladnak. Ha lehet, oda. Újra látta felcsapni a tűzkévé és újra látott szétszórt roncsokat. Hamar, még egyet. Oda, ott még nincsen. Most már a vadászvér is kitört belőle.

Lent égett, lángolt, pukkant, remegett minden. Tűzben izzott és romokká repült. Ráfeküdt az egészre a por- és füstfelhő.

Most már nem is kereste, csak dobta a bombát. Arra eszmélt fel, hogy már több nincsen.

Beállította a gépet és nagy kört írt felettük.

Odalent lassan leszállott a felhő. Ő maga is megijedt.

Lent nem volt élet.

Roncsok, romok, üszkök, szétszórt törmelékek, embercafatok, ágyúmorzsák. Csak ez maradt meg. Nem volt más semmi. Minden halott.

A térképre nézett...

Odalent már hallgatott a tüzéség, mélyen hallgatott. Nagyon sokáig. Végtelen sokáig.

A térképre nézett és látta a keresztet.

És nagyon meg volt elégedve magával...

Levelek mennek.

Levelek mentek, levelek jöttek. A másikat nem várta meg egy sem. A válaszra pedig ki se gondolt.

Csak a levelek mentek.

Péter a díványon feküdt és a plafont nézte.

Gondolkozott.

Ebéd után, amint elszundikált, csodálatosan furcsa álom lepte meg.

Sehoggy sem értette.

Miciről álmodott, a kis bécsi kokottról, akivel az utolsó napokon volt együtt mindig. Őt látta újra. De mintha valahol otthon lennének. A Maros mentén. Csak arra emlékezett. Bent ültek valahol, bent az ebédlőben, egymás mellett, de csak ők ketten. Micin egyszerű háziruha volt, arcán se piroslott semmi festék. Azután az ebédet hozták, de milyen furcsa ebédet. Mintha a tálat Korf emelné s a tál közepén a kard feküdne. Ő ránéz Korfra és csodálkozva kérdi:

- Csak nem vagy babonás?...

És akkor látta, hogy nem is Korf az, ki fogja a tálat. De furcsa. Hiszen ez Geller. És Geller az, ki dadogva feleli:

- Az édesanyám kívánta. Csupán azért hoztam.

Mici pedig kivette a kardot kezéből és reáborult és csókolta, ölelte...

Hát hogy is áll ez a dolog? Hogyan is történt?...

Arra még emlékezett, hogy ezt a fogós kérdést még ő adta fel Korfnak. Még Neustadtban történt. Geller ezt a kérdést később vele szemben ismételte meg. Érezte mennyire szégyelte magát. Ő átlátott Korfon, éppúgy, mint Geller rajta. Mégis hazudni kellett. Arra vágyott, hogy bárcsak lenne Geller helyzete is egyszer ilyen. Hogy legalább szégyenkezni ne kelljen előtte. Most Geller ugyanazt hebegte, amit akkor ő mondott neki. A kicsúfolt Korf, aki akkor oly megszégyenülten állott előtte, most Gellerrel alakot, arcot cserélt?

De mi köze van mindehhez Micinek? Minek hozzák tálcán a kardot?

Megint csak visszagondolt.

Különös tálca. Ilyent csak egyet látott. Az is otthon van, lent Erdélyben, a Maros mentén, az ősi kredencben. Azszurral vert a széle s valódi, nehéz ezüst. Sokszor megcsodálta.

Tündérek voltak és pásztorok rajta. A közepén sok finom csíkozás. Amint a csalfa Páris Vénusznak ítéli a sóvárgott aranyalmát. Ősi ötvösök nagymívű munkája.

Várjunk csak mégis. Mi jut eszébe? Még egész gyermek volt, mikor megkérdezte anyját: »Miért nem használjuk?« Anyja mosolygott. »Nem szabad.«

Később, mikor már nagy fiú lett belőle, egyszer mesélt róla.

- A szépanyád, nagyanyád, meg az én esküvőmön használtuk a tálat. A lakodalmas tálca. Kenyér volt rajta mindháromszor, s mindenki megcsodálta. A királybíró sem látott hozzá hasonlót, pedig az bejárta messze földeket. Nem is használták azóta sem, nem is használjuk. De majd ha a fiam, úgy-e te Péter, tartja a lakzit, elővesszük újra. A te lakzidon.

Igen. Úgy emlékszik, mintha ma történt volna. De csak nem akar az álom célzás lenni? De hiszen nincs is kire célozzon? Kit vehetne ő el?...

Micit?...

Dühös lett magára. Hogy is gondol reá? Hogy profanizálhatja így a szülői házat?...

Nevetni kezdett...

Feltevésnek is végtelen bizarr. Nem, lehetetlen. Nem hiheti el, hogy ő csak gondolatban, elfojtott vágyai közt is, csak egyetlenegyszer is gondolt volna arra, hogy szereti Micit...

Ugyan. Képtelenség...

Pedig a tálca rávall. Meg az, hogy náluk volt. Az egyszerű ruha. Arca nem volt kifestve...

Arca nem volt kifestve!

Homlokát ütötte.

Tényleg emlékszik. Egyszer gondolt nagyon furcsát! Mici arcát nézte, a vonásokat. Az arca nyugodt volt, finom és szelíd. Nem volt rajta semmi kihívó, semmi félvilági. Akkor arra gondolt, kár, hogy festi magát. Arra gondolt, hogy milyen szép úrileány lenne belőle. Milyen kár érte...

Miért kár érte?...

Miért legyen más?...

Hát ezért?...

Hirtelen megdöbbsent. Az a leány kokott. Csak nem komolyan gondol reá. Csak nem komolyan. Nem, nem, lehetetlen.

De hát miért ölelte magához a kardot? Miért csókolta? Miért ölelte?

Megint csak visszagondolt a kínos jelenetre. A Korf-Geller-féle furcsa alakra. Amit az jelent.

Ezért?... Hát ezért...

Igen. A torkát fojtogatta már az érzés. Mindenki előtt titkolja, mindenki előtt rejti. Hogyan is van? Most fel akarná tárni Mici előtt?... Teljesen lehetetlen.

Mégis emlékszik rá, a mult napokban valakinek akart beszélni a kardról. Mindegy, hogy kinek. Valaki, aki megérti, aki vele érez, aki nem érti félre. Eszébe jutott, az utolsó napokban, otthon, Neustadtban, Mici mennyire megértette őt és mennyire átérezte, ami benne történt.

Neki akarja hát elmesélni a kardot? Előtte akarja feltárni a szívét? Előtte akar egész belső életével levetközni, meztelenül?

Teljesen hihetetlen...

Hát ki az a Mici? Mi az a Mici?...

Egy kicsi kokott. Nem is elsőrangú. Bankfiúk kedvence. Bohémek pajtása. Egy kedves, elég művelt, többé-kevésbé finom érzésű teremtes. Kokott, semmi több.

Mégis, lehetetlen.

Szerette őt. Mit? Szerette? Viszonya volt vele. Ő megfizette. Vége. Van-e itt még valami, mit el nem intéztek? Van-e itten kétség?

A levelek?...

Hirtelen majdnem felkiáltott.

Hihetetlen...

Az első kártyát, emlékszik, tréfából küldte. Utóvégre kellemes pár hetet töltöttek együtt. Megérdemelte.

Mi is volt benne?...

Semmi különös. Néhány kissé frivol sor, szelíd kétértelműségek. Diszkréten burkolva egy kis ugratás. Más nem is volt benne.

A második kártya, az sem mondott többet. Csak azért írta, mert már egy kártya elment s az szinte húzta magával a többit.

De minek ment tovább?

Lassan azután írni kezdett. Emberekről, kik körülvették, kikkel érintkezett, kikhez köze volt. Eseményekről, melyeken keresztülment. A helyekről, melyeket bejárt.

Lassan azután írni kezdett a hatásról is, melyet mind e sok minden ő benne keltett.

Megrémült.

Amint a levelekre visszagondolt, mintha a lelkét látná egy tiszta tükörből csillogni magára.

Minek is írta?

Talán nem is tudja, hogy így történt-e? De most már mindent megír neki. Lassan kimarad minden levélből, ami kívül történt. Csak ami odabent, csak az maradt benne.

Talán nem is fontos, hogy Micinek írja. Talán csak egy napló, mit neki küld el. Talán csak szokás.

Arra gondolt, hogy hátha nem küldené el?...

De nem. Miért? Miért ne küldje? Mikor olyan jó. Mikor tudja, hogy Mici elolvassa. Mici megérti.

Nem, nem. Nem szereti. Hogy is szeretné? Egy kokottot? Buta az álom, nem mond igazat. De. De érzi, hogy megérti. Érzi, hogy hat rá. Milyen jó, hogy van valaki, nem családtagja, aki rá gondol.

Talán Mici is azt hiszi róla, hogy szerelmes belé. Még az se baj. A leány élete csak legyen szép. Mi kár van belőle? Higyje, hogy szeretik, körülrajongják. Az se baj.

Ez a sok levél tulajdonkép napló. Semmi egyéb. Hogy elmegy Micihez, az se fontos. Ha széppé teszi, megnemesíti életét, mi kárunk belőle? Csak menjen a levél.

Kit bánt vele? Senkit.

De mégse más, mint napló.

Milyen furcsa, hogy ebből a naplóból hiányzik a kard.

Pedig az mégis a fő motívum.

Milyen érthetetlen.

A multkor is már meg akarta írni. De tudja Isten, mégse tette. Nem, nem. Talán félreérti...

Talán, ha szeretné, megírná neki.

Pedig a naplóba be kéne venni.

De ki az a Mici? Mi az a Mici, hogy ő a lelkét így vetkőztesse előtte? Hogy jut hozzá? Mi köze van, ami benne történik, mi köze ahhoz? A lélek boudoir-jába hogy jön be egy bécsi kokott?...

Nem! Nem! Nem lehet!...

Pedig kár érte. Mici megérti. Mici átérzi.

És mégsem lehet.

Ha még szeretné...

És írni kezdett.

»Kedves Mici!

Ma egy furcsa történetet mesélek el. Neked. Babonás vagyok. Van egy talizmánom, egy ősi penge. Kopott, pókhálós, mintha őseim imádsága lenne...«

Lehajtotta fejét.

Az asztalán ott volt a fénykép. Mici fényképe. Emlékbe kapta. Mit csináljon vele? Magával hozta.

Mici!...

Csak a fényképet nézte, hosszan, sokáig. Ha még szeretné...

És nézte sokáig, mozdulatlanul.

Talán maga se tudta mire gondol...

Versek.

Verseket olvasott, egyhangú verseket.

Hogy került hozzá? Maga sem tudta. Hogy hívták, aki írta? Nem is fontos. Tiszt volt-e, közlegény-e? Ki törődik azzal?

Ott voltak a versek, sok szürke sorral. Megannyi barázda, temetőmesgye. Gyöngye, ügyetlen, egyhangú versek.

Technikájuk nincsen, a szavuk dadogás.

De aki írta őket, az biztosan ott volt.

Lapozott bennök.

TÁMADÁS.

Alig pítymallott, jött parancs, távirat:

»Holnap hajnalban, amihelyest megvirrad,

Támad az ezred.

Kote hétszázról rajvonalban délnek.

Karolás jobbról.« - A rosseb enné meg -

»A hegycsúcs ezret«.

Az ezredes úr valamit rámorgott,

Az őrnagy úr is csúnyálta a dolgot.

A kapitányok -

Azok is tudták, lesznek csúnya órák.

A kis hadnagyok dühöngtek: »Disznóság!

Megint mi. Átok.«

Az őrmester úr, meséli legénye,

Neki is volt még különvéleménye:

»Ez már nem tréfa«.

Csak a huszárok, ők nem kiabáltak.

Csak felpakoltak. Szépen ki is álltak.

Kész volt a gléda.

Az első század indult el előre

Zárt sorban. De hogy kiért a mezőre,

Szétszaladt menten

Laza rajvonalba. Három vagy négy lépés

Térközre tartva szakadoztak szét, és

Kúsztak a csendben.

Baj nem is lenne. Csak néhány srapnell jött,

Azután meg gránát: kettő, három, négy, öt

A földet vágta.

Csak a bakkancsot húzta a sár majd le,

No meg Cs. Szabó kiáltotta »Jaj, te« -

S feküdt a sárba.

Azután kezdett kattogni a fegyver,
A sorokból is kifordult pár ember.
Tán nem is látja.
Azután bűgös: a nagy akna bőgött,
Prüszköl a paraszt: »Vinné el az ördög,
Aki kitalálta«.

A drótsövénynél már nagyon is lőttek,
Lassan véres lett alattuk a szőnyeg.
Csöndbe vakarta
A drótvágókés a sok spanyollovast.
Fejét behúzza, felsóhajt a paraszt:
»Túl lennének rajta!«

Azután indult század kettő, három,
Az is ottmaradt, a drótövhatáron,
Míg valahára
A negyedik száz harsogta a »Hurra«-t,
A szétvert dróton macska módon bujt át
S ugrott a sáncba.

Ott is leszúrtak közülük néhányat,
A muszka is még párszor nekiktámadt,
De azután csend lett.
Az a néhány száz ott feküdt a réten,
Innen is, túl is a vitás drótsövényen,
S nem zavart csendet.

A tábornok úr meg is mondta másnap,
Nagyrabecsüli a hős katonákat.
Ez szép volt tőle.
Kár, hogy azokat elföldelték már ott
És az a pár száz, az már nem is hallott
Semmit belőle.

Az ezredes úr kapott egy nagy ordót,
A legénység is sört, vagy három hordót,
A teljesítményre.
Csak az a pár száz. Arra ki se gondol,
S nem kérdezték meg: az egész dologról
Mi a véleménye?

Istenem.

És milliók mennek így rohamra és milliók maradnak a drótsövényen. Ki kérdi őket? Ottmaradnak némán, magyarok, németek, bolgárok, horvátok, törökök, bosnyákok, lengyelek, oroszok, franciák, angolok, olaszok, szerbek, románok, görögök, minden nemzetek.

Vad indusnépek, félművelt törzsek, kik talán nemrég még az Istent imádták ha dugóhúzót láttak, most lángszórók ellen mennek rohamra s ezrével akadnak fenn a villanyos dróton.

Ezt civilizációnak nevezik.

És mindenütt halál.

Halál és pusztulás.

De miért? Az Istenért, miért?

Miért fordul ki a szív az emberből? Miért akad fel százezrek szeme? Miért húl ki halkan százezrek teste?

Miért?

Ki hozta, és ki nem szünteti meg? Ki tobzódik benne? Kinek kell a fürdő, gőzölgő vértócsák? Kinek?

Miért? Miért? Miért?...

És olvasott tovább...

TEMETÉS.

Mikor behozták, nyögött kettőt, hármat,
Nem soká tartott.
A hosszú harcot
Ő befejezte. Elmúlt öröm, bánat.

Csak félretették a szűk árokdombra,
Az útból félre...
Minek feléje?
Le sem takarták. »Kár arra a ponyva.«

Pedig az eső lassan esni kezdett,
Beverte sárral.
De nincs már jaj,
Nem zúgolódott, nem is zavart csendet.

Azután jöttek néhány szanitécek,
Ástak egy gödröt.
Még egy tiszt is jött,
Az is megnézte, »No csak temessétek«.

Be sem fejezték, »Megjött! Itt a posta«.
Otthagyták menten,
Gyorsan, sebesen,
Egy siettében még meg is taposta.

A szanitécnek felderült az arca.
Élet-halálra
Nem gondolt rája.
Szélest mosolygott. »Levelet írt Marcsa.«

A foga vacogott. Igen, igen, így van. Elesünk, meghalunk. Letesznek félre. Reánk gondolnak, míg elföldelnek. És azután jön a pósta. Vágtató lovakkal megy tovább az élet. A kocsiból ki kibukott, azt elfelejtik, az ottmarad. Ki gondol arra? Az ember csak epizód. Talán még az sem.

De hát miért? Miért?

Kinek van joga, hogy így semmivé tegye azt, ami egy ember? Kinek van joga, hogy ólomkatonákká öntsön, formáljon át milliókat? Kinek van joga, hogy örüljön a póstának, mikor ott fekszik a frissen hantolt ember?

Miért? Miért mindez?

De szeme csak nézte a sorokat tovább.

MIT ADNAK ÉRTE?...

Havon feküdtem,
Mit adnak érte?
Dermedtem, fáztam,
Sok sunyi lázam
Lelkem kitepte,
Mit adnak érte?...

Marsoltam, mentem,
Mit adnak érte?
Rónák sarában
Kopott le lábam,
Piszokba, vérbe,
Mit adnak érte?...

Bajtársam meghalt.
Mit adnak érte?
Gránát, golyó jött,
Arcomba ömlött
Kiomló vére.
Mit adnak érte?...

Karom ellőtték,
Mit adnak érte?
Őrült csatákban
Rettegtem, vártam,
Míg gránát érte.
Mit adnak érte?...

Éltem nem élet.
Mit adnak érte?..
Mi volt, felejttem,
Szép ifjú lelkem
Holttal cserélve,
Mit adnak érte?...

Mit adnak érte? Hát mit adhatnak? Kárpótlás, engesztelés, van-e annyi tenger? Halott lelkekért, szétdúlt lelkekért, élő halálért, fájdalom-tengerért van-e mit adjanak?

Talán egy medáliát? Egy érmet a mellre?

Van-e olyan kitüntetés, amely a borzalom emlékét törli? Van-e medália, mely meg nem történtté teszi a multat? Van-e érem, mely elfelejteti az annyi tenger szenvedést?

Van-e medália, mely visszaadja a halott lelket?

Hát akkor minek adják?

Mit ér anélkül?

Medáliák ezre felejtetné-e véle, hogy újra ne lássa a tűzkéve lángját. Ne lásson újra minden egyes tűzéért. Ne lásson bedúlt falakat, ágyutörmelékeket, roncsberekereket.

Hát akkor minek adják?

Minek? Miért?

Kopogás riasztotta fel, nehéz lépések. Vajjon ki zavarja?

Csak egy ordonánc. A kegyelmes úr várja.

Miért nem hagyják békén? Zaklatott ideggel miért is zavarják? Miért hívják? Csak nyugodni, pihenni. Miért nem hagyják békén?

Maga sem tudta, hogy került oda. Csak ottan állott a generális előtt, a másik két flieger között. Ott voltak mind a hárman.

Vajjon mi lesz?

- Uraim! Őfelsége felterjesztéseimre legkegyelmesebben adományozta önöknek a Katonai Érdemkeresztet. Gratulálok uraim. Köszönöm...

Péter egyszerre elfelejtett mindent. Csak érezte újra szíve dobbanását. Csak érezte újra, hogy szólni nem tud. Így elfogódva még nem volt sohasem. Csak nézte azt a kis email-keresztet, a piros szegélyt, a fehér mezőket, középen az írást »Verdienst«, s körülötte a zöld babérágat, a hadi ékítményt. Mintha minden vonását mélyen a lelkébe véste volna be.

A versekre gondolt...

A versekre, melyek kínnal teljesek, melyek borzalomtanyák, melyek az idegeket tépik s amelyek mégis olyan igazak. Hiszen azt mondta magában, hogy nincs medália, mi kárpótolni tudná.

Hát van? Hát mégis?

Ugyan. De hiszen ő nem is örül. Egy kicsi kereszt, ez is valami? Annyi tenger szenvedésért, amelyeken mások rohantak végig.

De hiába, a szavak erőtlenekek voltak. Hiába tagadta, odabent örült. Odabent boldog volt, nagyon, nagyon boldog.

Mintha csak ezért küzdött, harcolt volna.

Otthon maga elé tette a keresztet és nézte sokáig. A versek lecsúsztak, leestek a földre. De nem hajolt utánuk. Csak maradjanak ottan.

Csak nézte a keresztet, hosszan, sokáig.

Még soha sem volt annyira boldog.

A mi szerelmünk.

Korffal sétáltak a főúton végig.

Alkonyodott.

Az élet az úton sokszorosára hatványozódott. Forrott és pezsgett. A hosszú tréncocsisorok, autók, átvonuló tüzéség, rengeteg katonaság erősen tarkította. Pedig a kis határszéli város amúgy is élénk volt. A járdákon fiatal hölgyek új ismerőseikkel, fiatal tisztekkel sétáltak fel s alá. Mindenki mosolygott, mindenki nevetett és talán rá sem gondolt, hogy a gimnáziumban, a Kirurgische Gruppén ezernél több sebesült kínlódik. Ki gondol itt arra? A holnap mindenki számára oly bizonytalan volt, hogy nem tudott részvétet érezni más iránt. Ma még minden jó volt. Mulatott, nevetett.

Egy nő jő szembe. Arca kifestve, feltűnő toilette. Látszott, hogy kokott. Korf sipkájához emelte kezét, a nő is bólintott. Semmi több. De a két összefüződő pillantás teljesen elárulta azt, ami történt.

Péter csodálkozva nézett rajta végig.

- Ki ez a nő? Honnan ismered?

Korf csak mosolygott.

- Persze, ha valaki medve és nem jár sehova... Most aztán csodálkozik, ha másnak ismerősei vannak... Ez különben Vanda. A Colosseumban lép fel. Ott a vendéglő mellett. Kitűnő kis hely.

Péter szinte szokásból kérdezte meg:

- Ott voltak tegnap?

Korf bólintott.

- Igen. Kaunitz ünnepelte eljegyzési évfordulóját. Totál elázott.

Péter visszanézett a távozó lány felé.

- Nagyon ismerős.

Korf gúnyosan húzta el a száját.

- Neked is? - és hozzátette nem minden malícia nélkül: - Csak gondolkozz rajta. Még sohasem láttad?

Péternek úgy tetszett, valahonnan ismeri.

- Liza?

Korf rábiccentett.

- Csakhogy rájöttél. Hát nem egészen olyan? Épp olyan csinos, épp olyan kedves és éppen olyan buta.

Pétert már egészen dühbe hozta a tónus.

- Nosztalgia...

Korf ráhagyta.

- Valami olyasmi. Nosztalgia. Egy nagy vágy, valami messzi bizonytalan után, amit talán soha el nem érek.

Péter közbeszólt:

- Liza után.

Korfot mintha vipera csípné.

- Ugyan! Pfuj! Hogy lehetsz ilyen ordenáré?...

Hang nélkül mentek tovább egymás mellett. Egyikük sem beszélt. Valami jeges csönd ült meg közöttük. Így sétáltak sokáig.

Korf a zsebébe nyúlt s elővett egy fényképet.

- Ismered?

Magas, karcsú leány volt. Lovas fénykép. Gyönyörű termet, csodaszép arc. Az összeszedett paripa jó lovasra vallott. Igazi arisztokrata leány. Korf mégegyszer megkérdezte:

- Ismered?

Péter jobban megnézte a képet, de nem mert felelni. Hasonlított az Lizára is, hasonlított kissé Vandához szintén, és mégis milyen más. Mennyire más volt.

- Langrauer grófnő.

Mikor azután látta Péter tekintetében a kérdést, még hozzátette:

- A volt menyasszonyom.

Megint csak elhallgattak mind a ketten. Egyik sem beszélt. Mind a kettő a másikat várta és mind a kettő félt, hogy az megszólal. Pedig a csend, az kibírhatatlan.

Péter maga előtt látta az arcot. A magas homlok, az ívelt szemöldök. A finom metszésű ajkak, kissé markáns áll, mind, mind milyen furcsa. És mennyi vonás van belőle Lizában, és hogy hasonlít Vandához is. Szegény Korf. Micsoda nosztalgiával keresheti azt, ami hozzá hasonló.

- Nagyon szeretted?

Korf vállat vont.

- Most az enyém...

Mikor látta a csodálkozást, a tekintet mélyén, mégegyszer rábólintott.

- A pótkávé-teória. Most már nem szenvedek.

Felkacagott. Szomorú vonásain egyszerre valami derű sugárzott végig. Mintha felébredt volna újra a régi Korf.

- Látod! Ilyen marha az ember. Minek is mesélem mindezt neked el? Mi közöd hozzá? De néha úgy ráül az emberre és kikívánczik belőlem. Beszélni kell...

Péter hallgatott, nem szólott közbe. Hagyta, hogy Korf beszéljen. Csak beszéljen, ha tetszik.

- Nagyon szerettem, nagyon vágytam utána, nagyon szenvedtem, nagyon boldogtalan voltam. Ennyi az egész. Azt hiszem, elég tömör és elég rövid? Szinte epigramma.

Majdnem várta a kérdést.

- Miért váltatok el?

Az csak legyintett.

- Miért? Hát miért válhatok én el valakitől? Hát mi az én életem fő motívuma? Lehetett-e más? Az adósságaim. Hát játszhatott közre más is itten?... Most rendben van. Egy dúsgazdag gróf felesége. És hidd el, így a leghelyesebb. Vége! Zene...

Pétert csaknem könnyekig meghatotta. A víg fiú, a léha, lump gyerek, aki egy nagy bánattal szívében csak vonszolja tovább, mit reá róttak. Nem tudja senki sem, még csak nem is sejtik. Ő meg csak nevet. Belül talán vérzik, és megy tovább.

- Szegény fiú...

Korf felütötte a fejét.

- Miért? Miért szegény fiú? Látod, számár vagy. Most sajnálsz, mikor már minden rendben van? Akkor sajnáltál volna, mikor még boldog vőlegény voltam. Akkor kínlódtam, akkor szenvedtem. Most az enyém. Most amikor akarom, akkor az enyém.

Péter felnézett.

- A Vandák és Lizák.

A léha fiú csak a fejét rázta.

- Nincsenek Vandák és nincsenek Lizák. Csak ő van és mindenkiben ő van. Ha lehúnyom a szemem, mindenki karjában ő ölel át. Ő csókol engem.

Péternek eszébe jutott a szó.

- Pótkávé.

Korf nem ellenkezett.

- Igen. Olyasmi. És nagyon jól bevált. Az embert teljesen kielégíti. És ez a fontos. Különben komolyan, gyere el ma este. Meglátod, a kislány nagyon kedves. Züllünk egy nagyot.

Fütyülni kezdett egy vidám chansont:

»Szellő szárnyán száll a szerelem.
Ne menj tovább. Maradj velem!«

Péter hallgatott. Korfra nézett és végiggondolt mindent. A pótkávé-életet. Mert így is lehet élni. Élni nyugodtan, emóciók nélkül. Máról-holnapra, léhán, üresen és mindig csak pótkávével. És mégis lehet.

De mi lesz, ha ez a fiú egyszer gondolkozni kezd? Ha meglátja magát. Most már tudja, de mi lesz, ha meg is érti? Ha mint egy tükörben látja meg magát? Ha felfogja egyszer, hogy mit él folyton végig?

Korf felnevetett.

- Ha láttad volna Kaunitzot, a boldog vőlegényt. Teljesen elázott. Megint szerelmes. Egy szláv csillagot fedezett fel. A barna Anniet. Nem emlékszel rá. Tavalý a Trocaderóban lépett fel. Most itt van ő is a Colosseumban. Kaunitz egész fülig beleesett.

Amint szétnézett a sokaság között, újra csak nevetett.

- Farkast emlegetnek és megjelent. Ott jönnek. Persze, újra együtt.

Péter kíváncsian nézett feléjük. Várta a nőt és szinte maga elé képzelte. Magas, hideg. Ez is biztosan olyan lesz, mint Katarina.

De mennyire csalódott. De mennyire.

Alacsony, filigrán kicsi leány volt Annie. Mindig izgett-mozgott, mindig mosolygott és látszott rajta, hogy mindig kedves. Délszláv temperamentumát hiába is titkolta volna.

Korf mulatott csodálkozásán.

- Nem, öregem. Ez már nem pótkávét. Ez egészséges étvágy. Olyan állat csak én vagyok.

Nevetett hozzá kedélyesen. Hangjában nem hallatszott keserűség semmi. Ez is rendben van.

Kaunitz egy pillanatra elvált a nőtől.

- Szervusztok! Mi újság? Kérlek szépen Korf, én nem érek rá, cenzuráztasd ezt a két levelet. Légy szíves. Én szaladok is már. Tudod: legfelsőbb szolgálat.

Korf tréfásan fenyegette meg.

- Fülíg?...

Kaunitz is nevetett.

- Pompás teremtés. Fogalmad sincs róla. Ha tudnád, milyen kedves. Milyen ragaszkodó és hogy szeret.

Péter tudta, nem kéne hogy szóljon, mégis megkérdezte:

- És Katarina?...

Kaunitz egész dühbe gurult.

- Ugyan kérlek. Ne légy ízléstelen.

És már szaladt is Annie után.

Korf megfordította a leveleket. Lemondóan legyintett.

- Szinte tudtam. Eliz - Grác. Katarina - Wien. Mehetne-e másnak?

Pétert megint undor fojtogatta.

- És közbe jött a harmadik.

Korf nyugodtan vállára tette a kezét.

- Ehhez te nem értesz. Ha innen tovább megyünk, majd Annienak is ír és egy negyedikkel csalja majd mind a hármat. Hiába. Egészséges étvágy ellen csak egy orvosság van: a jóllakás. Hát hadd gyógyuljon szépen.

Péter úgy érezte, hogy nem szabad Micire gondolnia. Úgy érezte, bemocskolja vele saját magát is, ha most rája gondol. Mennyivel más ő, Istenem, mennyivel. Úgy érezte, hogy az az érzés, mi benne van, sokkal tisztább a Korfénál is, a Kaunitzénál is. Ő nem lenne képes olyan dolgokra. Ő undorodna tőle, megvetné önmagát. Úgy érezte, minden szemét közt ő a tiszta ember. Ő egyedül.

És ez határozottan jól esett neki.

Go on.

Vacsoránál ültek.

Az egész nap izgalma meglátszott rajtuk. Távirat távirat után érkezett meg. Minden távirat kergette az előbbit. Az események nem várták be egymást, de egymásba szaladtak. A jelen száguldott, hogy lerázza a multat. Pergő tűz, hatsoros rohamhullámok, betört vonalak, ellentámadások, mint kalejdoszkópban a színes kövek, úgy követték egymást. Vajjon melyik áll meg?...

Mindenki hallgatott. A csönd megült közöttük. Bár mindenki megtörni akarta, a társalgás nem indult még se meg. Hiába próbálkozott az is, meg ez is, egypár szó és néhány kényszeredett mondás s a téma megint csak kipottyant közülök. Megint csak beállott a hallgatás.

És minden arcon kiült az izgalom és minden arcon ott égett: Mi lesz?

Távirat jött.

»A Berg-hadosztály balszárnya inog. Az ellenség nehézágyúkkal puhítja.«

Mindenki hallgatott. A Kőrössy-brigád. Csak Geller ugrott fel.

- Igen! - és a térképhez sietett - a Feldwach-kuppétól balra. Talán legjobb lenne, kegyelmes uram, ha a Répássy-ezred felvonul. Az, ha állást foglal a Balucsinon, tehermentesíti a Kőrössy-csoportot. Az lenne a legjobb. Intézkedhetem, kegyelmes uram?

Kranz-Walden Schröderre nézett, de az nem szólt semmit. Hallgatott. Mintha nem is ő lenne a vezérkari főnök. A tábornok felhúzta a vállát. Gellerre nézett.

- A Répássy? A Balucsinra? Jól van. Legyen. Intézkedjen, őrnagy úr.

Schröder épp egy almát vágott ketté és látta, hogy belül rohadt.

- Szapriszti!...

Csak ennyit mondott.

A társalgás azonban tovább is szünetelt. Geller izgett-mozgott csak a székén. De mindenki arra kifelé érzett s az idegek próbálták kitapogatni, ami ott kint történt.

De nemsokára jött az újabb távirat.

»Koncsától délre nagyobb ellenséges erők gyülekeznek. A nehéztüzérség tüze az egész Kőrössy-brigádra átterjedt. A balszárnny ellen egy kisebb akció meghiusult.«

Még meg sem hallgatták, de Geller máris kész volt a tervvel.

- A 40/IV. nehéz taracküteget vegye tűz alá Koncsát. A Görgény zászlóalja felvonul a Kőrössy balszárnny mögé, a 927. magassági pontra. Azt hiszem, így jó lesz, kegyelmes uram?

Kranz-Walden már rá sem nézett Schröderre, csak bólintott Geller felé.

- Intézkedjen, őrnagy úr...

Schrödernek a pohara nagyon vékony volt. Véletlenül szétroppant a keze között. Szerencsére nem volt benne semmi. Tettek helyébe hamar másikat. Semmi se történt.

De lassan mintha lüktetni kezdtek volna a dolgok. Mint érverés dobogott köztük az esemény. Minden szívdobbanás mint taktusra kérdezte: mi lesz? mi lesz? mi lesz?

Percek múltak csak, az órák megszűntek. Újabb távirat.

»Körössy hat támadást vert vissza. A balszárny azonban szétmorzsolódott. Görgény zászlóalja felvonult. Erősítést kérnek.«

Erősítést? De honnan? Geller már a szomszéd asztal mellett ült s a szemét nem vette el a térképeiről. Erősítést? De honnan?

A szív lassan a torokba jött fel. Már mindenki ott hordta. Oda dobogott fel. A másokra nézni már nem mert senkisé. Mindenki attól félt, hogy a maga rémülete néz le reá a másik szeméből. Mi lesz? Mi lesz?

És lázassá feszült a szívdobogás s a lüktetés is elpattanni készült.

Mi lesz? Mi lesz? Mi lesz?

De már meg is érkezett az újabb sürgöny.

»Körössy balszárnyát betörték. A Déry zászlóalja megsemmisült. Görgény ellen-támadásra indul. A helyzet tarthatatlan. Erősítést kérnek.«

Már senki sem szólt, már senki sem beszélt. Megbénult szívvel ültek helyükön. Csak Kranz-Walden pislantott Geller felé.

- Nos, őrnagy úr?...

De Gellert teljesen frappírozták az újabb események.

- Én igazán nem tudom... Talán... De mégis... Én nem merem... Ha... Mégsem...

Kranz-Walden végigmérte. Keresztül látott rajta. Többé már nem volt más, csak levegő. Schröderhez fordult.

- S ön, ezredes úr?...

Az nyugodtan ült helyén. Kenyérgalacsinból gyúrt figurákat. Már kettő kész volt. Minden figyelme abban merült ki. Mintha körülötte nem történe semmi.

- A Brummer-dandárt autókra tesszük s a Malrikulra vonultatjuk fel. Egyedüli megoldás.

És láthatóan meg volt elégedve, mert a kenyérfigura végre megállt.

Mindnyájan elképedve néztek össze, csak Kranz-Waldennek csillant a szeme fel.

- Brummert a vonalból? A Malrikulra. Hamar a telefonhoz. Küldjék a parancsot. Induljon azonnal.

Ordonánc-tisztek rohantak. Parancsok repültek. Brummernek sürgős parancs. Hartwighnak, hogy húzódjon ki jobbra és vegye át a Brummer-front részét. Az autó-kolonénak, hogy induljon azonnal. Mindent pontosan, nehogy félreértsék.

A telefon fékét vesztve működött. Mindenkit szinte hipnotizált a szótlan ezredes ötlete. A legnagyobb hazárdjáték. Körössynek nem küld segítséget, ellenben a vonalból kivon egy egész dandárt, hogy az ellenség gyenge szárnyán vonultassa fel. Nagy volt a tét, de minden tőle függött.

- És Körössy?

Schröder vállat vont.

- Ki kell hogy tartson.

Kranz-Waldennek elborult az arca. Tagadólag rázta meg fejét.

- Nem soká bírják.

Előbb a figurának felrakta a fejét és csak azután válaszolt.

- Ki kell hogy tartson. Ha mind ottpusztulnak, akkor is. Ez a feltétel. És Kőrössy kitart.

Mosolygott hozzá. A kenyér-tanagra pompásan sikerült.

Újabb távirat.

»Kőrössy balszárnyát kidobták a vonalból. A zászlóalj felmorzsolódott, Görgény megsebesült. Erősítést kérnek.«

Kranz-Walden elsápadt. Brummernek egy órára van szüksége. Az ajka remegett.

- Kitartani!...

Mindnyájan lehajtották fejüket. Kitartani! Igaz. A parancs nem is lehet más. Hiszen ettől függ minden. Mindenki arra gondolt, ha most neki kéne kiadni a parancsot? Hát nem lehet? Hát van szív hozzá, így halálba küldeni embereket? És mégis kell, és mégsem lehet máskép. Kitartani! De hogyan? Szinte maguk előtt látták a hullatorlaszt. Fülükben hallották a halál hörgését. Mindenki hallgatott. És mégis szükséges. És mégis helyes. És mégse lehet máskép. Kitartani!...

Miért van az, hogy emberek halnak meg, hogy a többi éljen?...

Újabb távirat.

»A jobbszárny is inog. Alig van már meg egy tized ember. Erősítést rögtön. Különben nem bírják.«

Erősítést! Mintha ezer hörgő torok kiáltaná: Erősítést!...

Már mennyi nem kiáltja...

Erősítést! De honnan? Miből?

Kranz-Walden az órára nézett. Még negyven perc. Arca fehér volt, de hangja nyugodt.

- Kitartani!...

A percek végtelenbe nyúltak s az óra mutatója szinte megállt. Azok ott kint várnak. Reménykedő szívvel, félig szétroncsolt testtel csak figyelnek folyton hátrafelé. Talán most jönnek. Minden szem felcsillan... Nem, mégsem... Hallgatás... Talán most? Még mindig nem késő... Megint, csak nem ők... És csak várják... Hátha... És itt bent mindnyájan tudják, amit ott kint senki se sejt. Hogy el kell vérezniök. Mert ez a feltétel. Mert csak így lehet győznünk. És ők csak várnak.

Újabb távirat.

»A jobbszárny ellen bekerítő mozdulat. A szárnyak lógnak. Nem bírják tovább. Segítség.«

A számlapon az óramutató talán már meg is állt? Még mindig huszonöt perc. Mi lesz velük? Mi lesz? Huszonöt perc! Annyi sok másodperccel. Pedig most pillanatoktól függ annyi sok élet. Huszonöt perc! Mindenkin hideg borzongás fut végig, mikor hallja újra a parancsot.

- Kitartani!...

Péter szeme előtt mint nagy hekatombák, torlódtak fel a hullák. Eszébe jutott a jász-kún ezred. A kis Szaplánszky, meg a többiek. Vajjon mi van velük? A géppuskákkal a Feldwach-kuppén? Azokkal mi történt?

Körössyre gondolt. Mikor együtt mentek. A szőke Schellre, ki kísérte őket. Vajjon merre vannak? A vén baka ötlött hirtelen eszébe. Vajjon most is ott áll puskája mellett? Ideges szemmel néz-e előre: jön-e a sógor? Ideges füllel figyel-e hátra. Jön-e segítség? És kint a vonalban mennyien figyelnek hátra. Pedig a segítség nem érkezik onnan.

És mégis így van rendjén...

Újabb távirat.

»A jobbszárnyat visszavetették. Majdnem minden ember sebesült. Már csak a centrum tartja magát. Az se sokáig. Minden perc drága. Segítséget.«

Kranz-Waldennek a szeme égett és mint örült tapadt az óra üvegéhez. Még mindig tíz perc. Mint egy maniatikus rikoltotta:

- És ha halottak verik is vissza őket... Kitartani!...

Mint nehéz kártyapartín, úgy remegett mindenki. Szólni már senki sem tudott. Csak hallgatta bentről szíve verését. Mi lesz? Mi lesz?

Csak Schröder ült nyugodtan a helyén. Ő megadta az ötletet. Tovább mintha mivel se törődne. A kenyérfigurák szaporodtak előtte. Csak gyúrta őket. Másra nem is gondolt...

Pedig mindenki lázban égett. Az országúton robognak a gépek. Azoktól függ minden. A Brummer-brigád. Körössynél meg csak hull el a sok ember. Brummernél csak egy gép romoljon el, a hosszú sor álljon meg csak egy percre, és minden elveszett. Minden másodpercben szívig nyilalt a kétség. Most, most vesz el minden. Most perceké a kérdés. A gondolat hajszolta a mutatót előre, de az mint ólomsúly állott neki ellent. Minél gyorsabban jöttek a történések, az idő közöttük szinte megállt.

Újabb sürgöny. Geller elkapta, de el sem olvasta, kiejtette kezéből. Schröder emelte fel.

»Schell főhadnagy két századdal átvágta magát s a balucsini hídfőt szállta meg. A dandár többi részéről még semmi hír nincsen. Körössy ezredes tüdőlövést kapott, Pintér alezredes és Kunz őrnagy elesetek. Erősítést azonnal. Berg.«

Még az őszi légy dongása is hallatszott. Kranz-Walden arcán a halál vonaglott, nem volt benne élet. Viaszszínűk közt, két delerizált szem.

Távirat újra.

A kenyér-tanagrák mind felborultak. Schröder felugrott. Ez már neki szól.

»A dandár a Malrikulon felfejlődött. Jobbszárny megkezdte a támadást. Brummer.«

Fejéhez kapott.

- Istennek hála!...

És ájultan esett össze.

Kranz-Walden arca egyszerre valami gúnyos jókedvet öltött fel. Vonásain, amint mosolygott, valami lenézés húzódott végig. Reá sem nézett Schröderre, mikor felemelték, utána sem tekintett, mikor a szobából kivitték. Az urakat fikszirozta, és elégedett volt, nagyon elégedett.

Szeme biztatott, barátságosan csillogott, csak az ajka körül húzódtak gúnyolódó vonások. Nyugodtan ült helyére vissza és minden zavar nélkül hajtott fel egy kis pohár pezsgőt. A hangjában az izgalomnak még a nyoma sincsen. Friss volt. Erőtéljes. Magában bízó. Mint rendesen. Mintha csak semmi sem történt volna.

- Go on!... De urak... Csak semmi idegesség... A Kőrössy-brigád elveszett... Talán két század maradt belőlük...

A szeme felcsillant.

- De Brummer beérkezett.

Még egyszer végig nézett az urakon sorba. Mindenkinek a szeme közé.

Mosolygott.

- Go on! Urak... Go on!...

Péter úgy érezte, szíve szakad ki. Mennél jobban tudta, hogy ez a helyes, annál jobban fájt neki. Igen, így van rendjén. Kőrössy elpusztult, de Brummer beérkezett. Mégis csak ez a fontos.

- Go on!...

És nagyon utálta az életet.

Véreznek a gépek.

Az ütközet fényesen sikerült.

Miről néhány napja még nem álmodott senki, Brummer áttörte az ellenség frontját. A bal-szárnyat nyomta be s egész meglepetésszerűen oldalba kapta a zömöt. Az ellenség pánikszerűen húzódott ki előle, nehogy a visszavonulási útját bezárják.

Ami tegnap még remegés volt, ma már önbizalom, katonás kitartás.

A zsákmány is felülmúlta azt, amit vártak. Több mint kétezer fogoly, köztük hetvennégy tiszt. Tizennyolc ágyu és harminckét gépfegyver.

Minden egyszerre felengedett.

Az arcokon vidáman kacagott az élet. A törzsnél levő tisztek nevettek, beszéltek, tréfáltak, ugratták a civileket.

- Úgy-e, meg voltak ijedve? Félték, hogy bejön a sógor? Mennyit mulattunk rajta. Mi? Óh, mi tudtuk előre. Így volt tervbe véve. Zseniális eszme.

És nevettek és mosolyogtak, mintha csak így volna minden rendjén.

A kacagás csak néha halt el. Ha egy súlyosbesült-transzportot szállítottak. De akkor is csak egy percre. Mit gondol az, aki élvezi az életet, azokkal, akik szenvednek érte.

Csak Péternek nem ment ki fejéből a dandár, amelyik így pusztult el. Egész idegzete teljesen felrázódott, mikor újra látta Körössyt. Az erős ember csak feküdt a hordágyon, tehetetlen volt, akár egy gyermek. Hangja alig volt, csak suttogva beszélt. Úgy könyörgött egy cigarettáért, ahogy régebben talán az életéért sem tette volna meg. Szeme, mindig bizakodó szeme, mintha csak vádolna.

»Miért engedtétek?«

Legalább Péter úgy érezte.

Pedig most már mindenki tudta, hogy így volt helyes. Sőt már sokan azt is mondták, hogy így volt tervbe véve. Schröder ötlete, mentől jobban múlt az idő, annál inkább másokra szállt át. Geller is így akarta, a többiek is. Részletes tervek kerültek elő. Mind erre vonatkozott. Csak az a csodálatos, hogy mindenki a válságos pillanatban megfeledkezett róluk. Természetesen az ezredesnek is volt némi érdeme, de nem annyi, mint ahogy némelyek felfujni akarták. Ő is kivette a részét, épp úgy mint a többiek. Semmi egyéb.

Kranz-Walden körül szövődtek a legendák. Hol járt, mit csinál. És szállóigére ment át híres mondása, mely még a holtakba is életet öntött.

- És ha halottak verik is vissza őket... Kitartani!

A részletek pompás kidolgozása s rengeteg zseniális ötlet, az oroszánrész: Geller érdeme.

Schröder pedig szépen megint csak visszasülyedt a hallgatás s a kenyér-tanagrák közé.

Az ebédnél már derült volt a tónus. Mindenki beszélt, mindenki nevetett. Ördögbe is. Már reménytelen volt a helyzet. Minden elveszett. Most pedig kétezer fogoly és tizennyolc ágyu. Ez már valami.

A poharak ahányszor összecsengtek, mindig megismétlődött. Kétezer fogoly és tizennyolc ágyu... Ez már valami.

Péter csak ült a helyén, nem nyúlt semmihez. Az események idegébe vágta. Táncoltak rajta. Minden érzékszerve felfogta az eseményeket. Mintha szeme képeket látna. Mintha füle hallaná a zajt. Orrába csapna a hullák büze. Mintha hideg testeket tapintana keze. Idege mint valami csáp tapogatott mindenfelé. Ki gondolt oda, a jász-kún ezredhez, a Kőrössy-brigádhoz. Azok csak vártak és azok csak elestek. De Brummer támadása sikerült. Ki gondol a dandárra, amelyik elpusztult. Éljen soká az, amelyik győzött.

Péter tudta, ez sora a világnak. A halott az meghalt, az élő meg csak vágta tovább. Hisz mindig is így volt. Otthon talán csak holnap felejtik el, aki ma hal meg. A háborúban gyorsabb a tempó. Az élők élnek, és nincs tovább.

Így! Így van rendjén!

De mégis, hogy egy dandár így pusztuljon el. Egy szó sincs róla. Senki nem említi. Ők csak meghaltak. Hát lehet azt? Hát lehet így nem siratni meg annyi sok embert? Hát nem gondolnak rája? Hát nem tudják? Nem érzik?

Igaz...

Brummer győzött...

Az asztalnál az élőket dicsőítették. Az élő az élő. Halottaknak ott nincs keresni valójuk. Pezsgősüveg koponyát nem tűr meg. Éljenek az élők. Odakint a halottat eltemetik úgyis. Éljen a győző. Mi gondunk mással.

Hisz Brummer győzött...

A feje sajgott, mint sírás után. Minden szó mintha az agyát verné. Elég már, elég...

Kranz-Walden beszélt.

- Brummer győzött. Feladata az volt. Kőrössy elpusztult. Kötelessége volt. Ne nézzünk hátra, ha előre megyünk, és adjunk hálát, hogy megtörtént.

Péter felemelkedett. Nem bírta tovább. Egy óvatlan pillanatban kisurrant a szobából.

Fellélegzett.

Itt már nem hallja őket. Itt már nem bántja az élőkért égő tömjén. Most ki gondolhat oda, ahol talán most éppen temetnek. Most úgy érzi, velük van. Most itt a természetben mind körülveszik. Mind vele vannak, akik elmentek. Mennyi tenger ember.

Érezte, hogy nem tud fájni eléggé. Ha húsz halt volna meg, ennyire az is fájna. Ha egy halt volna meg, az is fájna ennyit.

Milyen furcsa, hogy a nagy fájdalomnak nincs crescendója.

Az élők csak mennek. Valami utálattal állapította meg, hogy ő is él. Ma fáj még, ma sajog. Ma megsiratja őket. Holnap már mellettük ő is tova megy.

Nem őszintébb-e odabent a láрма? Az élőkért lobogó tömjén? Nem őszintébbek-e azok, kik mindjárt tova mentek s nem állottak meg semmit. Teljes munkát végeztek. Nem-e egész ember Kranz-Walden is, ki egyformán bírálja el Brummert és Kőrössyt? Mindegyik megtette azt, amit rendelték. Brummer győzött, és elpusztult Kőrössy. Adjunk hálát érte...

Igaz.

Ez a teljes munka.

Ha tovább megyünk, menjünk tovább mindjárt...

Lesétált a kertbe, a virágágyak közé. Itt jobban érezte, hogy azok mind meghaltak...

Csak egy könnyet kapna Kranz-Walden szeméből. Ha le is omolna mint katonabálvány. Csak egy könnyet kapna!

De hát csupán az történt, mit a szolgálat rendel!...

Minek könny ottan?

A lugas felé ment. A csendes, elhagyott hely felé. Ott senki sem látja.

De hirtelen megállt.

Megdermedt. Moccanni sem tudott.

Bent a lugasban zokogott egy ember: Kranz-Walden tábornok.

Kezében szorongatta még mindig a sürgönyt, mely Kőrössy pusztulását jelentette be. Arra borult le. Azon zokogott.

Péternek a szíve elszorult. Hát mégis? Hát mégis?

Eszébe jutott a hűvös hang, a csillogó szemek.

- Go on!...

Hát mégis lehetséges?

Mind csak külső maszk volt? Önfegyelmi játék?

Hát mégis megkapja azt a kívánt könnyet? Azt a zokogást?

Érezte, most ki kell hogy ábránduljon. A katona legyen egészen férfi. Minek ottan könnyek? Katona nem zokog...

De érezte, hogy nem tud. Azok a könnyek mindjobban odafűzték a leborult emberhez.

Nem imponált neki.

Most már szerette...

Az is ember.

És milyen súlyos kereszt, micsoda golgota egy élő embernek, ha gép kell hogy legyen.

Nagyon szerette. Tudta nagyon szeretni.

Már sajnálta is.

Lassan húzódott vissza. Észre ne vegye.

A gép elviselné, ha szerkezetét látják. Az ember sohasem.

Lassan lehajtotta Péter a fejét.

Valami diadalmas szomorúság vett erőt rajta. Úgy érezte, mint bábszínházban látja maga előtt az egész világot.

Gép minden ember. Csodás-finom gépek. Kerekek, csigák, vájatok és rugók. Amint Neustadt-ban is életet élnek. Csak itt mindegyik ember arcot öltött. Mindegyik forog, és mindegyiknek úgy kell, ahogy éppen forog.

És mindegyik gépben egy érző, meleg szív vérzik csendesen.

Kacag a világ.

Roszkedvű volt.

Mici nem írt már napok óta. Mintha csak elfelejtette volna egészen. Ezért volt jó hozzá? Ezért szerette? Ma azután jött Karlsbadból egy kártya. Hogy került oda? Kivel? Azon is csak kusza vonások:

»Szívélyesen üdvözli Mici.«

Ennyi. Semmi több...

Nem bántotta, legalább is úgy érezte, a dolog. Hiszen utóvégre Mici csak egy kis bécsi kokott. Ezzel ő mindig tisztában volt. Csak bosszankodott. Bosszankodott határozottan. Mégis csak furcsa. Ő leereszkedett, hogy ember legyen, egy táncosnővel szemben. Már-már majdnem komolyan vette. Mit gondol az róla?

Bosszankodott...

Ne írjon semmit. De »szívélyesen üdvözli«... Ez még is bántja.

Dühösen ödöngött az utcán végig.

Gondolkozott.

A dolog nem fontos. Neki még csak bosszankodnia sem szabad. Az ő számára egy futó viszony volt. Lehet-e több? Ha több lenne, maga előtt kell, hogy letagadja. Sohasem szerette - komolyan. Lealázó, ha bosszankodik érte.

Különben ő még csak nem is bosszankodik. De Istenem, az csak természetes, hogy kissé különösen érintette. Nem mintha belsőjébe vágna a dolog. Oh, korántsem. Ennyire még nincsen.

De talán mégis...

Valószínűleg csak büszkeségi kérdés. Talán csak az bántja, hogy Mici így, ilyen hamar túl tudta tenni magát mindenén.

Hamar?...

Megint oltáros nászként méri az üzletes szerelmet. Ki bolond, hogy mirtusz-koszorúval vegye körül táncosnők homlokát? Mintha a balett-cipő s a hitvesi hűség összeférnének?

Féltékenység?...

Ugyan... Egy kokottra...

És utóvégre, mit is írjon Mici? Nyílt kártyán csak nem zenghet szerelmi tirádát. Mért kínozza magát? Biztosan levelet is írt, csak a posta késik.

Ha meg nem írt?...

Mi köze hozzá? Van valami kötelék közöttük? Hát van olyan örült, ki belső viszonynak nevezzen néhány túlfutott éjszakát?

Ugyan. Nevetséges...

A Mici-ügynek egyszersmindenkorra vége. Nem gondol rá többet.

Hihetetlen tetterőt érzett magában.

Ha most megmutatja.

Ha most nekimehetne. Nem bánja. Jöjjön akár tíz ellenség. Harci repülők. Ha nekikimehetne. Nagyot kacagott.

Hisz ő tényleg szerelmes. Szent ég. Hogy erre még nem is gondolt. Így vágni veszedelmes hőstettek után, képes-e más, mint a csalódott szerelmes?

Tíz ellenséges gép? Ugyan, nevetséges. Hogy nekimenjen? Még egynek sem - Miciért...

Belerohanni a veszedelembe? Miért nem mindjárt a halálba? A halált keresni minő dicsőség - kikacagott szerelmesnek...

Nevetett.

Most már csak szép, tragikus befejezésre kell hogy gondoljon. Az apoteózisra. Mikor a csalfa nő megtörten zokog a kiterített hős teteme felett...

Az utcán már utána néztek az emberek. De ő csak nevetett.

Szép apoteózis Bús Péternek, hogy egy bécsi kokott zokogjon holtteste felett.

Inkább valahogy nevetségessé tenné. Ha jönne hozzá szerelmes szavakkal. Ő meg csak gúnyosan nézne rá vissza. »Pardon, kisasszony, ön téved. Azt a viszonyt összetéveszti az egetverő szerelemmel.«

Ugyan, gyerekiség, minek gondol rája?

Vagy kivezetné magával az ellenség elé. Beleültetné a karcsú gépbe s száguldana vele golyótűzőn keresztül. Amikor sírna, amikor remegne, ő csak nevetne. »Ugyan, kisasszony, ön csak nem fél? Hiszen én se félek. Pedig maga csak üdvözl engem.«

Komolyan bosszankodott.

Ezt a szamártól dolgot mért nem veri ki fejéből? Borzasztó megalázónak tartotta. Még mindig gondol a bécsi grisettre?

Hát mi az?

Egy középkori várúrnő? Vagy mi a csoda? Ő meg talán a lantos trubadúr? Hogy hőstettekre gondol érte?

Egy kokott miatt?

Így lebecsmérli saját magát? Így lealázza a veszedelmet?

Nevetett...

Mégis csak gyerekiség...

Körülnézett...

Kint volt a repülőtéren. Lábai ösztönszerűen vezették oda. Nem. Nem repülni akart. Ki gondol arra? Csak a megszokás. Nagyon elgondolkozott.

Megnézte a gépet.

Ha már kint van.

A kard...

Istenem. Hogy meg is feledkezett róla.

Napok óta már feléje se gondolt. Mióta már hogy csak nézte, nem pedig látta a kardot.

Pedig, úgy látszik, ez az egyetlen, ami neki megmarad.

Bosszankodott.

Már megint rá gondolt. Hát nem tud megszabadulni többé? Hát kísértete lesz?

Igaz is...

Elszégyelte magát.

Annak a kis kokottnak írt erről a kardról. Annak megírta, hogy mi ez a kard. Hát őrült ő, vagy az esze ment el?

Megrázkódott. Le kell boruljon, hogy bocsánatot kérjen.

A markolatára tette kezét.

Az Isten kardja...

Csak megmutathatná, hogy mire képes. Csak szembe találná újra a veszélyt. Hogy megint a kardot tudja magával.

Egyetlen barátját, egyetlen védőjét, az egyetlent, ami az övé.

A kard...

Az Isten kardja...

Ha ma megmutatná. Ha ma felrepülne.

Nem. Még sem...

Ma nem...

Nem szennyezheti be mégsem a kardot. Nem mocskolhatja be az ősök emlékét. Ma még talán Miciért is tenné, talán, hogy megmutassa.

Ő? Egy kokottért?

Nem. Ma nem lehet...

Az ősök neve nem keveredhet egy bécsi kokott emlékével.

Ma nem fog repülni.

Megsimogatta a kardot. Pedig de jó lenne.

És még sem lehet.

Felrezzent.

Lépteket hallott.

Egy küldönc szaladt be. Az egyik montőr.

- Mérnök úr - (ezek még mindig »mérnök úr«-nak hívták) - ellenséges repülő!

Péter úgy ugrott fel, mintha vipera csípné. Mint őrült szaladt ki. Ki a hangárból.

A nagy távcső ott állott. Csak belenézett. Igazított rajta.

- Hamar a gépet!

És csak hajigálta a blúzt le magáról s bujt be a dresszbe. Fejére húzta, szemére a sipkát.

Elkészült.

A propeller forogni kezdett.

Már a levegőben volt...

De miért olyan lassan?

A türelmetlenség erőt vett rajta. Hajrá! Előre! Minél hamarabb kézhez csak kapja. Csak kerülne már vele szemtől-szembe.

Sarkantyúzni szeretne volna a gépet. Hajrá, tovább! Hogy minden pillanatban ugorjon előre. Fokozni a tempót. Hogyha lehetne.

Hajrá! Hajrá.

De...

Megdöbbszent...

Hiszen ő ma nem repül. Nem is akart, nem is lehet.

Akárki látná, nevetne rajta. Mindenki azt hiszi, Miciért repül.

De ő nem akarja, hogy azt hihessék. Ne gondolja senki se róla. Mi neki az a kis bécsi grisett? Nem azért teszi. Ne higgyék róla.

Nála ez most csak hangulat. Ne nevéssenek. Micitől független. Most törni szeretne, zúzni szeretne. Hangulat dolga...

Vagy összetöretni...

De nem akarja, hogy úgy gondoljanak rá. Gimnázista tán ő, vagy szerelmes borbélylegény? Képes ilyenre egy kis kokottért?...

Nem azért teszi! Csak azért sem.

Nem! Nem! Ezerszer nem...

Pedig mindenki azt hiszi róla.

De ne higgye. Nem akarja. Neki joga van. Azt csinálja éppen, ami neki tetszik. Ha neki-megyek fejjel a halálnak, kinek mi köze hozzá? Mi gondja rája?

És mégse gondolják...

Nem! Nem akarja...

Most minden ember azt hiszi róla. Most minden ember mosolyog rajta. Minden ember szája kacagásra nyílik. Mind őt neveti.

Hahaha...

Bús Péter egy bécsi kokottért hal meg.

És nevetnek, de mennyire, rajta.

Hahaha...

De ne nevéssenek. Nem akarja. Megtiltja nekik. Ne nevéssenek. Halál fia, aki nevetni mer rajta. Leüti azonnal. Egy kacagás ezer halál...

Hahaha...

Messze mindenhol cseng a kacagás. Mintha az egész világ rajta nevetne.

Hahaha...

Bús Péter a Miciért hal meg...

De ne nevéssenek. Nem engedi meg.

Hahaha...

Bús Péter apotézisa. Humoros. Most látható. Utolsó előadás...

Hahaha...

Nem engedi! Nem akarja!...

Nem! Nem!

Hahaha...

Szembe vele is repül az a gép. Egyenesen feléje. Az ellenséges gép. Az ő ellensége.

Az arcába nevet. Minden nevet.

A gép is nevet.

De ne nevéssen.

Hahaha...

Igen. Mintha két ember hajolna ki belőle. Mind a kettő nevet rajta. Szélesre tátott szájjal, a hasukat fogják. Rajta nevetnek.

De ne nevéssenek. Ne nevéssenek.

Megtiltja.

Hahaha...

Az áldóját nekik. Majd megmutatja. Még egy nevetés...

Eleresztette a kormányt, a gépfegyverhez kapott. A teremtését...

Hármat számol. Ha el nem hagyják...

Egy!... Kettő!... Három!...

Hahaha!...

Golyót belétek! És megnyomta a gombot. Átkozott!...

Tatatata, tatatata, tatatata, tatatata...

Szeme előtt fénykéve csapott fel.

Hahaha!...

Csak nyomta a gombot.

A tűzláng kilobbant. A robbanás elhangzott. Mindent köd borít be.

Elengedte a gombot...

Lassan kitisztult. Elhagyta a füstöt.

A kacagást se hallotta már.

Körülötte semerre nem látta a gépet. Nem volt sehose.

Elhallgatott...

Valahol lent, lent mélyen, égtek a roncsok. A motort találta. Lezuhant.

Milyen különös...

Idegessége egyszerre elmúlt. Milyen, milyen furcsa.

Jóformán nem is emlékezett. Vajjon mi is történt? Teljesen nyugodt.

Nem értette meg az egész dolgot. Miért is volt az előbbi extázis?

Az embernek vannak néha furcsa impressziói. Kacagó világ, nevető gépek. Micsoda gyerekség.

Ilyen az élet. Minden ilyen furcsa. Úgylátszik, szükség van minden veszélyben valami gyermekes fixa ideára. Anélkül nem lehet. Anélkül nem bírják.

Önkénytelenül megsimogatta a kardot. Most is az védte meg...

Szegény, beszennyezett, hányszor elfelejtett ősrégi fegyver...

Lám. Neki nincs szüksége fixa ideákra. Ő egészen nyugodt. Baja nem eshet. A kard megvédi minden veszélytől.

Az Isten kardja...

Újra megsimogatta.

Nem. Soha többé. Nem szennyezi be. Mindenkor tudja, mije volt neki. Ez mindene. Az ősök kardja. Megóvjá minden mocsoktól, gáncstól.

A kard...

De arra gondolt, mégis milyen kár, hogy Mici nem látta a harcot...

Ha nem is érte küzdött.

Nem azért...

De mégis...

Nem adom.

A »Vaskorona-rendet« mikor mellére akasztották, határozottan kiábrándult. Megint várta azt a kábult gyönyört, melyet első kitüntetésekor érzett. De az csak nem jött. Pedig magas kitüntetés. Kevés tiszt kapja, nagy érdemekért. És mégis?...

Mi haszna van neki néhány fityegőből? Ott lóg-e a mellén, vagy sem? Nem-e mindegy? Többet ér mostan, hogy reá akasztották? Értékesebb? Kiválóbb lett-e? Változtatott-e rajta?

Hát nem egész mindegy?

Vad emberek jutottak eszébe. Vad indiánok. Gyermekmeséi. Börharisnya, Sólyomszem, Az utolsó mohikán. Milyen különös. Neki is, úgylátszik, minden lelőtt gépért adnak egy ilyen cifra fityegőt. Hát van különbség? Az indiánus nem becsületesebb? Derekára függeszti a skalpot, a megölt fehérek lehúzott fejbőrét. Neki átszámítják. Skalpok helyett visel arannyal, ékkövekkel vert medáliákat. Csak ez a különbség.

Istenem! Nem becsületesebb a skalpot hordó indián?

Bosszankodott. Minek törődik vele? Miért nem tette túl magát rajta? Ha nem adják, jó, ha adják, azt se bánja. Miért töpreng rajta?

Szidta magát...

De este mégsem győzte le vágyát. Nem bírta vele. Erősebb volt, mint ő. Mikor kiindult az esti korzóra, mégis csak kiakasztotta mind a három érmét. (Egy Signum laudist már előbb kapott.) Úgy ment a korzóra.

»Milyen számár vagyok!«...

És mégis feltette.

De mikor kiért a népes sétatérre, szeretne volna már újra levenni, hogy senki se lássa.

Mint valami kirakat, úgy érezte magát. Mintha a kitüntetések kiabáltak volna hangosan a mellén. »Ide nézzenek! Itt látható egy államilag hitelesített hős! Hibátlan példány! Tessék megnézni! Csinadratta! Bum! Bum! Tessék megnézni!«...

Akárcsak valami vásári kikiáltó.

Az érmek égették a mellét. Miért is viseli?

De valahányszor valaki ránézett, peckesen kihúzta magát. Ha a tekintet elismerően állott meg a mellén, valami furcsa melegség futott rajta végig.

»Látják...«

Tudta, számárság...

Nagyon szégyelte magát...

De mégis jól esik. Furcsa állat az ember.

A mellékutcából kifordult egy tiszt. Szemközt jött vele. Korf volt.

Péter kissé kellemetlent érzett, de azonnal el is múlt a csúnya érzés. Korf... Találkozni vele akart is, meg nem is. Most, hogy a Vaskoronát csak ketten kapták meg: ő meg a Kaunitz, kissé különös volt. Sajnálta Korfot. »Szegény fiú. Hogy fájhat neki. Kerülni fogom, hogy ne emlékeztessen.« De valami perverz vágy folyton ösztökélte, hogy éppen előtte mutogassa magát.

De miért?...

Elhatározta, hogy kerüli és mégis mindig vele volt.

Megcsóválta a fejét. Sok minden van a világon, amit nehezen ért meg az ember.

Korf bólintott és mosolygott rája.

- Halló Péter! Egész kiállítás. Több kitüntetést már nem szabad kapnod. Nem is fér már el a melleden.

Nevetett. De nevetése mögött mintha valami idegesség, talán egy kis melankólia derengett.

Péter vigasztalni akarta, de hangja még neki is idegenül csengett.

- Felajánlanám neked bármelyiket. De rövid idő alatt te is, tudom, megkapod.

Korf vállat vont s a kezével legyintett.

- Hallottad azt a híres adomát Rothschildról, Péter? Igen. A párisiról. Nem? No, ez érdekes. Hát ahhoz egyszer felment egy koldus, egy szegény ember. Kéregetett. Rothschild lekötelezően fogadta, leültette, szivarral kínálta meg. De végül is faggatni kezdte. Mennyit keres egy nap alatt? »Kapkod néhány centet«, felelte a koldus, »éppen csak hogy megélek vele«. »Önnek nem érdemes pénzt adni«, mondja Rothschild, »ha nem tesz belőle félre semmit«. »De igen«, nyugtatta meg a koldus, »minden nap félreteszek két-három frankot«. Rothschild ijedten ugrott fel és tisztelettel hajolt meg előtte. »Hisz önnek akkor pár év múlva háza lesz a Faubourg Saint-Germain-en. Csak nem képzeled, hogy egy leendő háziurat néhány frank alamizsnával sértek meg.« Az eset analóg, kedves Péter. Nem is kérem. Csak tartsd meg, ha kaptad. Viseld egészséggel.

Péter nem tudta, nevéssen-e. A Korf mondása sehogy sem tetszett. A szája keserű maradt utána. Bosszankodott.

De Korf hirtelen felütötte fejét.

- Ellenben valami mást! Azt kérnék tőled.

Be sem várta Péter kérdését, idegesen kacagott egyet. Beszélni kezdett. Kapkodva, gyorsan, hogy minél hamarabb túlessen rajta!

- No, ne félj. Nem pénzt. Azt úgyis tudom, nem ad nekem senki. Még csak nem is valami értékes dolgot. Add ide, kérlek. Úgy-e, ideadod. Csak kölcsönbe kérem. Ideadhatod. Visszaadom. Nem pénz.

Péter csodálkozva nézett szemébe. Korf zavarba jött. Ötölt-hatolt, de végül mégis csak valahogy kinyögte.

- A kard...

És még magyarázta is.

- Azt a régi kardot. Tudod, amelyikkel repülni szoktál.

Pétért egészen mellbelökte a kérdés. A falnak támaszkodott. Úgy leplezte izgalmát.

Hogy valaki a kardot kérje tőle? Az ő kardját. Hát más is akarja? El akarják tőle venni?

De hát mit vétett ő Korfnak? Miért akarja legnagyobb kincsét? Miért veszik el? Miért rabolják el? Más semmije nincs.

Ugyan gyerekség...

Korf akadozott...

- Kérlek, csak kölcsön kérem. A holnapi napra. Amint röptem, visszaadom.

Péter homlokában lüktetett a vér. Arcán, meg volt győződve, a harag piroslik. A keze reszketett. Egész durván fakadt fel.

- Minek az neked? Hoztál magaddal elég amulettet.

Korf hebegett.

- Igen. Igen. Nem is azért. De neked olyan szerencsét hozott. S gondoltam, holnap... Rossz előérzetem volt.

Péterből egyszerre kicsattant a düh.

Hogy az ő kardját elvegyék tőle. Veszélybe döntsék. Amikor rossz előérzete van valakinek, ilyenkor jöjjenek s kérjék el tőle? Ő sem kért soha senkitől semmit. Hát mit akarnak?...

Végignézte Korfot.

- Nem adom.

Korf megdöbbenve vizsgálta az arcát, a hang idegen volt. Szokatlanul csengett. Mint hideg acél. Megvonogatta vállát.

- Ahogy gondolod...

Péteren a düh uralkodni kezdett. Minek beszél még? Úgy sem adja. Ne szóljon semmit. Nem adja oda. Öljék meg. Üssék le. Akármilyen. Vegyék el, ha tudják. De amíg él, oda nem adja... Feleremelte hangját:

- Nem adom...

Korfot bántotta a merev, kemény hang. Sietve nyugtatta meg.

- Jól van, kérlek. Rendben van. Nem történt semmi.

De Péter már csaknem megvadult. Már egész kiáltotta:

- Nem adom...

Az utcán már figyelni kezdték az emberek.

Elszégyelte magát.

Mennyire meg is változik az ember.

Gondolkozott...

Az amulett-história. Hogy lesajnálta Korfot. Miért? Talizmánt vitt magával és letagadta! Ma is emlékszik. Egészen keresztül látott rajta. Mennyire felette tudta magát.

Felette? Miért?

Talán ő nem babonás? Nem hisz a kardban?

Nem. Nem, még gondolkozni sem szabad rajta. A gondolkozás már fél tagadás. Megszentségteleníteni vele nem szabad a kardot. Minden vészt az hárított el felőle. Az mentette meg minden bajban. Az vezérelte, az óvta.

És most Korf akarja. Az kéri tőle.

Nem. Nem. Nem adom...

Csak ne éppen Korf kérné... Minek is volt az az amulett-eset? Minek is volt az? Minek is történt?

Nem. Nem. És mégsem.

Nevetni próbált.

- Ugyan, Korf. Csak nem veszed komolyan. Természetesen odaadom. Tréfáltam veled. Hét órára nálad lesz a kard.

Elváltak, nevetett.

Mikor befordult a sarkon, a keze fázott. Reszketett, felhúzta keztyűjét. Nehezen jött fel. Rántott rajta egyet. Az végigrepedt.

Pedig a keztyű nem vétett neki semmit.

Álmok, valóságok.

A szobát csak halkán világította meg az alkonyat. Sötétedett. Lassan halt meg a határozott kontúr és mosódott széjjel az árnyékok széle.

Esteledett.

A szürkület ilyenkor nagyon is beszédes. Mint kinematográfban, úgy változnak egymás után a képek. Minden, ami már elmúlt, egyszerre új életet él.

És minden kép mögül mint súlyos tömbök peregtek elő az újabb képek.

Péter csak nézte. Beléjük nézett.

Rekapitulált...

Álmok, valóságok, mind összevegyültek. Sokszor már azt sem tudta, mi volt az álom s mi volt az, amit élt.

Mintha nem lenne egészen mindegy.

Álom? Hát mi az élet? Élet? Hát mi az álom?

Minden, ami szép az életben - álom.

Minden álom, ha nem harmonikus - élet.

Talán így is van jól.

Igen, így. Ő is megkezdte a töprengéseket. Ő is megoldja rossz aforizmákkal a lét és nemlét nagy kérdését.

Nevetett rajta...

Valami végtelen nyugalom volt benne. Minden iránt. Valami nagy megértés. Mintha tenyerében lenne a világ. Hogy látja, hogy megérti, hogy vele érez.

Én Istenem, milyen jó is a világ.

Mennyit szidják, mennyit bántják, mennyire nem értik meg.

És mégis milyen szép.

Élni, élni, élni.

Minden ember szeret. Minden ember jó.

Talán azért, mert levelet kapott.

Már a délután jött, de még mindig ott van a kezében.

Mici írta...!

Milyen, milyen furcsa!...

Négy oldal. A délelőtt rossz kedve volt még. Nem különös? Négy fehér oldal, rajta barázdák, fekete sorok. Mi is lehet négy oldalon? Ha tűz kapja meg, lángot vet egy percre. Ha eső éri, szétmos mindent rajta.

Komikus. Most ő mégis szelíd. Most mégis nyugodt. Most megért mindent. Meg is bocsát mindent. Amerre néz, mintha a messzeséget rózsaszínű köd borítaná el.

A tükörbe nézett.

Szentimentális. Hogy ezt is megérte.

Micire gondolt. Hogy haragudott rá.

Szegény kicsi leány.

Magában hogy szidta. Mennyi csúnya váddal halmozta is el. A szavakra gondolt. Megbántották volna.

Csúnya szavak, közönséges szavak.

Most gondolatban is bocsánatot kért tőle. Szegény kicsi leány.

Igen. Mici az első nő, aki őt megérte. Mici az, ki nem csak testtel szerette, nem csak a szexszuális feszültség levezetője volt. Ő nem. Mici érezte, Mici értette meg először. Belelátott és tudta, hogy ki ő. Mici pillantott először lelkébe s elvakult ottan a sok ragyogástól. Talán meg is szédült egy kicsit tőle.

Ugyan...

Lehet, hogy mindez csak képzelődés.

Álom...

Annyira szép, hogy nem is lehet más.

Álom, álom, álom...

Hát az életben nem álom ami szép?

Miciről álmodik s az életet átálussza. Kell-e szebb élet? Kell-e szebb álom?

Íme, most is...

Megértette most is...

Milyen különös.

Emberek élnek körülötte. Mindig vele vannak. Naponta beszél velük, naponkint találkoznak. Együtt étkeznek, együtt dolgoznak, együtt mulatnak. Súlyos megbeszéléseken egymásnak intenek gúnyos tekintettel, ha a nagyfejúek beszélnek. Tervrajzok fölé együtt hajolnak, együtt robotolnak rajta. Hosszú bridget-partíkon egymásnak adják mosolyogva a kontrát. Ezek mind, mind itt vele élnek. Ezek közül egyik se lát bele. Ezeknek a fiúknak fogalmuk sincsen, ki ő, mi ő? Mit tudják ők, hogy mi a kard neki. Még csak nem is sejtik.

Mici? Mennyire más Mici. Mennyire megérte.

Hogy írta, hogy ügyeljen a kardra. Csókolni tudná. Hogy gondoskodott. Vigyázzon rája. Nehogy baj érje.

Hát Mici is? Mici is félti a kardot?

Ezek a fiúk csak félreértik. Nem is gondolják.

Lám. Korf is elvenné tőle.

De hát minek? Másnak kezében úgy sem ér semmit. Hozzá forrt már egészen. Minden ereje rá szállott. Már hozzá fűződik. Az ő kezében mindenre képes.

Vegyék el tőle!...

Mégis elvennék tőle!...

Mici is azt írja, hogy vigyázzon a kardra. Ne adja ki kezéből.

Mici megérti, Mici megérzi.

Nem! nem! nem!

Mégsem adja oda...

De hogy tagadja meg? Már odaígérte Korfnak.

Oda kell hogy adja.

Maga elé tette...

Ezt a kardot? Hogy ezt odaadja? Az Isten kardját?

Csak nézte azt a sok furcsa arabeszket, mit az acélra a rozsdá festett. Mintha a penge régi nagy multak tanuja lenne.

Ezt a kardot kérik?

Ezt odaadja?

És mégis oda kell hogy adja...

Megígérte...

Miért is van, hogy az emberi szavakhoz értelem fűződik?

Könnyelmű ígélet. Talán kicsinyesség. Talán csak egy póz. Ki a megmondhatója?

A legnagyobb kincsünk elveszett.

Furcsa is az ember...

Elv. Elv, hogy odaadja azt, mit odaígért. Az elv legyőzi az embert. Az elv erősebb.

Micsoda számárság.

Tompa hangok...

Mi az? Már üt az óra?

Egy... kettő... három... négy... öt... hat... hét...

Már hét óra lenne?...

Szent Isten, letelt az idő. Milyen hamar telt le.

Igen. Hét óra. Itt van a perc, hogy küldje a kardot.

Igen, itt fekszik előtte. Csak várja, hogy vigyék...

Péter csak nézte, de nem mozdult helyéről.

Igen.

Most fel kell hogy álljon. Legényét be kell hogy szólítsa. Felemelje a kardot. Odaadja. Vigyék el.

De lábában, mintha nehéz súlyok lennének. Emelni nem bírja. Torkán mintha éles kés vágná el a hangot. Beszélni sem tud.

Pedig kell. Kell, hogy elküldje a kardot. Odaígérte.

Nem tudja megtenni...

És mégis kell. És mégis meglesz.

Kopogás...

Ki az? Ki keresi?...

A legénye. Mit akar?

- Főhadnagy úr! alázatosan jelentem, Korf főhadnagy úr küldött el a kardért.

Igen. Igen. Most fel kell hogy emelje. Oda kell hogy adja. Ott fekszik előtte.

- Mondd meg neki, hogy nem vagyok itthon. Nem adhatod oda. Nem tudod hol van.

Mozdulatlanul állt csak a helyén, mintha nem is tudná, mi történt.

Csak mikor a legénye kiment a szobából, kapta fel a kardot. A szekrényhez rohant, abba zárta be.

Ráfordította a kulcsot. Nem, nem elég. Megfordította mégegyszer.

Most biztosan van.

Nagyot lélekzett. Egész megkönnyebbült.

Korf repül.

A feje fájt...

Valami tompa sajogás volt benne, valami egyhangú melódia. Mintha egész éjjel nem aludt volna. Üres volt egészen, teljesen kiélt. Gondolat, ötlet nem volt benne semmi. Talán az álmok felemésztettek mindent belőle.

Pedig emlékszik, mindenre emlékszik.

Semmi nincsen, mi ha emlék, bántsa. Semmi nincsen, mit maga előtt is tagadnia kéne. Minden, amit csinált, helyes. Rendben van.

Mit akar hát akkor?

Miért is van minden helyes dolognak utólag valami keserű íze?

Miért nem élhet az ember csendesen, nyugodtan.

Élünk, csak élünk. Nincs tovább.

A toronyóra féltizet ütött. Két magashangú kongás, utána kilenc mélyebb hang zsongott el és terjengett szerteszéjjel.

Miért üt az óra?

Egyáltalában, miért van, hogy minden az időre emlékeztet? Talán nem is az időre? Talán csak a történetre? Hogy most idő telt el és azalatt valahol valami történt.

Valami történt? Igen. Korf repült.

Dühösen nevetett fel.

Ugyan. Gyerekség. Mi köze hozzá.

Az útra figyelt.

Trénkocsik mentek, hosszú sorokban. Valamennyi egyforma. Négy kerék, rajtuk egy rozszant sátor. Két ványadt ló bandukolt előtte, még azok is egyformák. Mindegyik bakon az is egyforma, pipával szájában alszik, a kocsis. Minden ló szinte öntudatosan lépkedett. Tudta a szabályt. Két lépést tartott az előttes szekerétől. Be is tartotta.

Péter nevetett...

Milyen különös. Ha mostan egy kocsis felébredne, mindjárt összezavarná a rendet.

És hányszor felébred az életben is a kocsis...

Az arcokat nézte. Egyik-másik arca milyen ismerős. Csodálatos szinte. Pedig biztos, hogy még sohasem látta. Talán megálmodta. Az sem lehetetlen. Arcok, soha nem ismertek, és most, ha nézi őket, mégis viszontlátás.

Gondolkozott...

Ki tudja? Talán a halál arca is ilyen ismerős lesz?

Halál?

Korf jutott eszébe. Az tréfált vele mindig. Mennyiszer mondta:

- A halál a legtürelmesebb hitelező. Kamatért nem zaklat és kivárja az életet. Talán ha kérnénk, még haladékot is adna.

Korf beszélt róla. Az tréfált így mindig.

Korf, aki most repül.

Ugyan. Gyerekség.

Milyen furcsa, hogy vannak témák, melyek a gondolatba mindig visszatérnek. Hogyan, hogy ezek a témák mindig kellemetlenek? Miért csak az marad állandó motívum, ami bánt, ami rossz, amire gondolni sem szeret az ember? Vagy a kellemest csak nem veszi észre?

Van-e hát, ami kellemes? Van-e, ami bánt? Nem hangulat-e minden? A kellemes sokszor nem-e bánt, s hidegen nem hagy-e, ami kellemetlen? Nem hangulat-e, hogy ami bánt, mindig visszatér.

Igen. De miért éppen az tér vissza. Az örök motívum. Korf repül.

Ugyan. Gyerekség. Megint újra kezdi?

Porfelhő surran az utcán végig. Egész különös. Valami ovális alakban fekszik a szélre. Mintha beledölné.

Különös, hogy a porfelhőnek oszlopa sohasem egyenes. Mindig ráfekszik, rádől a szélre. Mindig szinte lépcsőszerűen ugrik belé az orkános viharba.

Porfelhő? Mennyit nézte őket. A szél, az élet tova vágat. Csak a porfelhő marad utána. A vágyak.

Mennyiszer nézte. Ha egy-egy pilóta útra indult. A propeller forgott s elrepült a gép. Semmi sem maradt. Csak a porfelhő.

Ma reggel is elrepült Korf. Utána sem maradt más, csak a porfelleg.

Ugyan! Már megint? Megint a gyerekség?

Dühös volt.

Igen. Le kell foglalnia magát, hogy valami érdekelje. Természetesen.

Befordult a kis cukrászdába: a Mari nénihez. Az még mindig nyitva tartotta a boltot. Pedig mennyit készült. Mindennap elmondta, hogy bezárja az üzletet. Ki tudja, mi lesz? Megy, be az országba, beljebb. Azután másnap megint csak ottmaradt.

Mintha az élet is nem ilyen lenne.

Mindig elkészülünk, és mindig maradunk.

Csak amikor elmegyünk, nem vesszük észre.

A Mari néni... Péter nevetett... Olyan, mint az élet.

Pohár koantrót kért, s leült az ablak mellett.

Koantrót? Miért éppen koantrót? Hát nem lett volna mindegy? Chartreuz, Maraskínó, Griotte, vagy Anizette? Miért éppen koantrót? A Korf kedvenc likőrét? Miért éppen azt?

Már megint ez a gyerekség. Egész dühös volt. Hát nem szabadul meg tőle?

Mi gondja vele...

Az ajtón élesen csörrent a csengő. Geller lépett be. Poros volt és homloka izzott. Fáradtan szinte beesett a székbe.

- Egy limonádét kérek.

Megtörölte homlokát. Péterre nézett.

- A térről jövök. De bitang hőség... Képzeld. Korf lezuhant...

És még utánakiáltott Mari néninek:

- De jegesen kérem...

Azután, hogy biztos volt a limonádé felől, szomorúan megrázta fejét.

- Szegény, szegény jó Korf.

Péter, mintha egy nagy husággal fejbe verték volna, úgy ült a helyén. A szavakat hallotta, de nem értette meg. Korf, igen... Korf... lezuhant... És percek kellettek, míg érteni kezdte. De nem, nem, nem igaz. Hazugság. Csak őt bántják vele. Ellene esküdtek össze. Nem igaz. Nem igaz. De minek mondják? Minek kutatják?

Alig nyögte ki.

- Én... én... nem tehetek róla.

Geller csodálkozva nézett Péteren végig.

- De hát ki mondta, hogy te tehetsz róla? Már hogy is tehetnél?

Péter elsápadt. Ismerte ezt a hangot. Ő is sokszor használta. Így nyugtatott meg mindenkit, akinek hibájáról meg volt győződve. Ugyan. Kérlek. Ki okol téged? Természetesen, nem tehetsz róla. A jóakarátú lenézés, szánakozás hangja.

De rajta ne szánakozzon senki. Őt ne nézze le emberfia. Nem. Nem. Ő hibát semmit nem követett el. Ne bocsássonak meg. Nem kérte senkitől. Nem kell. Fütyül rá.

Szinte kicsattant belőle.

- Hiába célozgatsz! Csak ne add a nagylelkűt. Hiába vádoltok. Úgysem vagyok oka. Nem tehetek róla... Kikérem magamnak...

Geller kellemetlenül érezte magát.

- Főhadnagy úr! Gondolja meg...

De Péter nem hallgatta végig.

- Most nincs főhadnagy úr. Most nincs szubordináció. Most megvádoltatok. De hiába minden. Állítsatok hadbíró elé, ha valamit vétettem, ha bűnös vagyok. Nem. Nem adtam a kardot. No, és ha nem adtam? Akartam. Nincs több beszéd róla. Az enyém volt. Enyém volt. Értitek? Az enyém.

Geller ránézett, arcán valami furcsa vonaglás vibrált végig. Tekintete firtatva kapcsolódott a férfi szemébe.

- Igen, Péter. Természetesen. A tied volt, nincs benne kétség. Igazad volt, helyesen tetted.

Péter arcára kiült a verejték. Nehezen lélekezett. Gondolatban körülugrálta a szavakat, de mindegyiktől ijedten riadt vissza. Vele szemben meg ott ül az ember, aki mindent ráhagy. Szent ég, hisz ez azt hiszi róla, hogy talán megőrült. Azért hagy rá mindent. Hogy ne ingerelje.

Nem, nem, csak azt nem.

- Talán nem hiszed, hogy kérte tőlem? Nem hiszed. Pedig kérte. Könnyörgött érte. De én nem adtam. Összetett kézzel esengett. Mégsem adtam. Csak azért sem adtam.

Gellernek már nagyon kellemetlen volt a helyzet. Fizetni akart.

Péternek ez is olaj volt a tűzre. Orrlyuka kitágult, mélyen lélekezett.

- Nem akarsz egy asztalnál ülni velem. Persze, te is vádolsz. Hát csak menekülj. Nem kényszerítelek, hogy velem maradj. Kerüljtek csak, akár a bélpoklost. Mi gondom rá. Eridj, szaladj. Mind gyűlöltek engem.

Geller morgott valamit. Meg akarta nyugtatni.

- Nézd, Péter, te igazán tévedsz, - mi igazán nem...

De Péter rá sem hallgatott, megvadultan az asztalt verte.

- Pedig nem igaz, nem tehetek róla. Nem adom oda. Nem adom. Jogom van hozzá. Nem adom. Az enyém. Mondd te is. Ismerd be. Jogom volt hozzá. Jogom. Nem tehetek róla.

A hangja elfulladt. Kimerülten hajtotta le a fejét.

Geller bólintott. A szeme könnyes volt. Szomorúan csóválta meg fejét és csendesen mondta:

- Igazad van, Péter... Teljesen igazad.

Péter szívéből mint nehéz súlyú kő hullott a teher le. Hát mégis belátják? Hát mégis? Hát mégis.

Csendesen motyogta maga elé:

- Nohát azért mondom.

Csak most jutott eszébe, hogy Korf lezuhant.

- Szegény, szegény jó Korf.

Hát nem kár lett volna, ha a kardot is elviszi magával?

Megőrült a ritmus.

Valószínűtlen minden.

A házak, az utca, a boltok, minden valami pittoreszk karaktert öltött. Eltörpültek és óriássá nőttek. Semmi nem reális. Mint a mesében.

Zenélt, zúgott a város. Színekben égett, mint csodás legendán, úgy hullott rá a fény. Mint a mesében, semmi sem bizonyos.

Az üzletek cégtábláján két szó nevet: Korf meghalt. A harang kondulása szabállyal ismétli: Korf meghalt. Az ócska fűrészgyár mintha zenélné: Korf meghalt, Korf meghalt, Korf meghalt...

Mert vannak napok, mikor megőrül a ritmus. Mindig csak egy mondatot kiabál: Korf meghalt.

A motor zúgása, kerekek recsegése, küllők taktusa, szél hangerősülése, a patak csobogása, mint pokolból a kín, veri vissza folyton: Meghalt.

Egyáltalában, mit jelent ez a szó: meghalt?

Nem-e hallja mindennap, naponta százszor? Nem-e az órák, nem-e a percek ismétlik folyton?

Idő és halál nem egy és ugyanaz? Ugyanaz.

Ha megáll az idő, meghal a halál is.

Miért van, hogy mégis megrémülünk tőle? Mi kölcsönöz e szürke szónak olyan mélyről jövő borzalmas karaktert?

Ez a szó is elrepül. Akár a többi. Nem jő a mélyekről és mégis mélyre megy. Valahogy éppen a szív mellett áll meg.

Nem látja többé? Nos igen. Szegény fiú meghalt.

Nem hallja többé? Igaz. Szegény fiúnak elnémult az ajka.

Nem vitázhat vele többé sohasem? Szegény fiú. Az a kicsi gép, ott bent mélyen, megállott egészen.

Megszűnt. Nincs tovább.

De megszűnhetett-e, ha élt? Az ember nem folytathatja-e ott, hol az élet elmúlik?

Nem. Az ember csak ember. Miértünk van, akik maradtunk.

Megszűnt, nincs tovább. Szegény fiú.

De mért szegény? Mért siratjuk?

Megszűnt. Igen. Nincs többé. Úgy van. Egyénisége szétmállott, megsemmisült. Szentigaz.

Ez kelti fel azt a végtelen borzalmat? A megsemmisülés?

Népek, nemzetek reményével élnek. Koldusok, királyok várják, hívják, hogy jöjjön. Öreg papok szent folyó partján tanítanak róla. Az évezredek évmilliókon át ismétlik újból a csodakirályfi meséjét. A nagy folyóról, a suttogó habokról, melyben semmi sincs és mégis minden benne van.

Népek, nemzetek évezredekén át csak remélik, várják.

Hogy azután minden megsemmisül.

Ez tölti borzalommal el?

A hús habok, melyekben gond, bánat, öröm, szenvedés, vágy és csüggedés, minden felolvad.

Nem.

Talán gondolatnak kissé lealázó. De van-e jobb nála? Minden eggyé válik és a nagy egészbe belesemmisül az egyén.

Nem.

Ez vágy lehet csak, nem borzalom.

Most mégis összerezzen. Mégis megremeg. Mégis borzasztóan a szívéen fekszik, ha a halálra gondol.

Pedig, Istenem, mennyien halnak meg. Ki veszi észre a gépészen kívül, ha a karika áll? Ki látja meg, ha kidőlnek a sorból? Minden perc megöl egy-két, sok embert, és az órák csak gyűjtik a sok hekatombát.

Ember, sok, sok ember. Kimondja a számot? Ezer. Még nagyobb. Tízezer. Nem elég, többet, sokkal többet. Végtelen sokat.

Millió, milliárd.

Millió.

Betűk. Nem érzi őket. Számok. De felfogni nem tudja. Ha a fantázia szédítve is repíti. Nem elég. Még mindig nem érzi meg őket.

De most éppen Korf halt meg.

Léha, semmitmondó, magában sem bízó, értékét vesztett ember. Sohasem barát. Mindig cimbora.

Millió, milliárd halálát nem érzi.

Korf halála mégis remegéssel tölti el? Mi az a milliókhoz képest?

Sajnáljuk-e a felszálló párát, ha látjuk a tengert? Nézünk-e egy-egy porszem után, ha szemünk elé tárul a sivatag? Csodáljuk-e a fiastyúk legkisebb fiát, ha feltárul előttünk a csillagos ég?

Ki gondol egy emberre, milliók halotti torán?

De azok mégis hidegen hagyták? Igen. Hiába keres nagy emóciókat, nem érezte őket. Az a tíz halott, ott az első járőrmenetnél, nem több, nem kevesebb, mint Ravaruskánál a sok ezer.

És Korf halála mégis megrendíti.

Korf.

Egy barátjára gondolt. Egy régi fiúra. Az még Bécsben halt meg. Békében, szépen, gyönyörű temetéssel, sok-sok virággal, érckoporsóval, engesztelőmisével.

Nagyon szerette, nagyon sajnálta, nagyon, talán még meg is siratta.

A borzalmat, ezt a borzalmat, mégsem érezte.

Pedig most mennyi millió hal meg!

Remegni kezdett.

De hisz ez a sok millió ember mindenik egy-egy Korf. Mindenki egy-egy gondolkozó ember. Minden szám egy érző, vérző kígyó. Mindenik fiú, apa, testvér, férj és barát. Mindenik felkelti a rémületet, sokszor, nem is csak egyszer. Asszony, leány, gyermek, testvér, szülők remegnek érte, zokognak érte.

Akárcsak ő Korfét.

Minden halott Korf. És most egy Korf halála is eltölti rémülettel. A millió Korf mind így hal meg. Nemcsak szám a sorban, de barát, testvér és rokon. Millió emberben hány millió hal meg? Minden egyes ember öt-hat, sok ember.

Remegett.

Korfon keresztül megérezte a halott milliókat.

A sok halott mind-mind szeme előtt ment el. Arcuk halvány volt, szemük égett. Ajkuk vértelen. Mindenik tört karját vitte kezében.

Péter számolta őket.

Egy... Kettő... Három... Négy... Tíz... Húsz... Száz... Ezer...

Azok csak jöttek végtelen sorban. A végtelenbe is még messze elnyúltak. Ott sem látszott a vég.

Eltakarta szemét.

Nem. Nem. Nem néz rájuk. Ne lássa folyton őket. A sok Korfot, az ezer Korfot, a százezer Korfot, a millió Korfot.

Menekült előlük, mint rém ha üldöznék. Futott előlük.

Azok csak csendesen mentek előtte. Véresen, könnyesen, jaj nélkül, némán.

Millió Korfok.

Menekült előlük.

Homlokán kalapáltak az erek. Szeme mélyén a félelem, mint kórok réme delerizált. Reszkett. Menekült előlük. Beszélnie kell. Beszélnie akárkivel. Csak beszélni róla, hogy minden érzése szavakba ömöljön. Ne fájjon odalent.

Kaunitzhoz sietett.

Szinte belökte az ajtót, hogy hamarabb érje.

Bent a szobában fülledt hőség hevült. Részség, csók, mámor, és kártya. Elfojtott sikolyok, ideges nevetések, a cigarettafüst, parfüm, emberszag, minden összevegyült. Undorító mámoros éj.

Pétért annál jobban megcsapta, mert józan volt egészen. Nagyon is józan.

A füstöt csaknem vágni lehet. A dőzsölés már folyt egész éjjel. Bor, csók, kártya, minden, ami mámoros.

Az asztal mellett hárman ültek: Kaunitz és két dragonyos. Mellettük, szinte lógva rajtuk, itt-ott egy-egy kékkarikás szemű orfeum-kokott.

Az asztalon két kártya hevert. A kőr-király és a káró-nyolcas. A kicsi sláger.

Az emberek arcán izzott az idegesség. Szinte a szívek zenéje hallatszott. A szemek égtek, a pénzre meredtek, az ujjak végén a vágy reszketett.

A dragonyosfőhadnagy Kaunitzra nézett. Szeme csillogott. A két kártyát mutatta.

- Nyolc.

Péternek egészen lázongott a vére. Ezek csak kártyáznak. Nem tudnak semmit.

Csaknem brutálisan vágta közájuk:

- Korf lezuhant...

Kaunitz kezében megállott a játék.

- Lehetetlen...

És kivágta a két kártyát.

- Kilenc.

És behúzta a pénzeket.

Péter megfordult, kiment a szobából. El, csak el innen.

Föl akart háborodni, de nem tudott. Valahogy nyugodt volt, egészen hideg.

Mégis csak ő a számár. Ez kétségtelen. Megint magára vette az esemény súlyát. Megint magán érzi. Nevetséges. Mi köze hozzá. Lám, a többiek csak mennek tovább. Tovább. Élet-halál? Mi gondjuk reá? Nem nézik a végtelent, de kiélvezik az órát. Ő meg csak folyton a távol kékségek felé mered. A végtelennek súlyát cipeli vállán.

Talán közben még el is felejt élni.

Megrázta magát.

Gyerünk tovább.

Háta mögött ajtó csapódott. Kaunitz jött utána. Szeme izzott, hangja remegett.

- Meghalt?

Péter ellenségesen biccentett fejével.

- Meg.

A kis Kaunitz lehajtotta fejét. Megint olyan volt, akár egy gyermek. Keze imbolyogva Péter kezét kereste.

- Szegény, szegény jó Korf.

Zokogni kezdett.

Péter dühösen rántott vállán egyet, hangja kemény volt. Idegesen, szinte durván kiáltott rá.

- Ne bőgj.

Megfordult és faképnél hagyta a gyermeket. De még menet közben is dohogott.

- Micsoda tacsókó, folyton bőg.

Menekülés.

Nagyon szidta magában az érzékeny embereket. Idegessége nem akart szűnni. Minél kevesebb alkalma volt, hogy valami izgassa, annál vehemensebb erővel csattant ki belőle a türelmetlen idegesség. A körülmények, a környezet, minden, ha nem izgatta, mesterségesnek látszott. Csak azért van minden, hogy ő nyugodt legyen.

Bosszanthat-e ideges embert valami jobban, mintha semmi oka nincs, hogy ideges legyen.

Végre már Kranz-Walden is megsokalta:

- Én nem bánom, ha valaki ideges, de ha futóbolond - menjen el miniszternek.

A minisztereket nagyon útálta. És Pétert is, mint idegbeteg minisztert, két hét szabadságra kergette el.

Nem akart menni.

Ha megy, maga is elismeri, hogy ideges. Ha megy, maga is beismeri, hogy valami bántja. Ha megy, maga is beismeri, hogy ő az oka.

Korf.

Nem, nem, nem.

És minek is menjen? Mi várja őt ottan? Hová siessen? A horizont szélén elhúzza a szemét. Nem-e mindegy? Merre siessen? Húzza-e őt más is, mint a messzeség? Hát nem csak az vonzza, hogy messze valahol megcsókolja egymást a föld meg az ég? Vágyunk-e oda, amit ismerünk?

Hová siessen?

Menjen Neustadtba, a motorok közé? Ott nézzen újra farkasszemet? Ő, aki érzi, hogy napról-napra változik, a soha nem változó sok kicsi géppel. Mit látna rajtuk? A dugattyú rúdját, mely mint az örök ember, amikor fent van lekívánczik, s mikor leért, felmenne újra.

Minek menjen közéjük? Minek hallja meg a zümmögések mélyen elfojtott kacagását?

A gépek csak gépek, amilyenek voltak. De ő. Istenem. Hol van már az ember?

Haza menjen a Maros völgyébe?

Minek?

Pirulni újra, hogy változik az ember. Hogy ne ő győzzön rajtuk, de őt győzzék le a mesék. Megcsodálja most, mit is tehetne, azt a rengeteg régi emléket? Az ócska almáriomból szedje talán ki az avult kincseket? Mert varázserővel bír valamennyi.

Nem. Nem bírja a multat. A jelen is nehéz. A jelenben is a multat éli meg.

Mit keressen otthon?

Talán Bécsbe menjen? Micihez?

Megdöbbszent.

Igen. Ott a helye. Ott hívják. Ott várják. Kitárt karokkal kell hogy oda siessen.

De mégis.

Az az egész ügy nagyon-nagyon furcsa. Mint valami régi, régi metszet. Mint történelmi idők híres asszonyai hogy ha szerettek. Ki tudja, hogy voltak nagyobbak? Nem-e volt legtöbbje kokott?

Az egész Mici-ügy valami furcsa patinát kapott.

Így szép. Most szép. Meg kell fogni a pillanatot, hogy tova ne szaladjon.

Megremegett. Hátha mindez csak illúzió? Hátha a patinát csak a távolság képezi? Hátha amit ragyogásnak nézett, csak blaszfémia?

Nem szabad elriasztani az álmot, ha szép.

Csak addig szép, amíg álom, és csak álom, ameddig szép.

Nem szabad, hogy haza menjen. Nem szabad, hogy hozzá siessen. Nem szabad, hogy nézzen, mert lát is az ember. Csak belekapaszkodunk egy hazugságba és élünk boldogan sokáig.

Minek felébredni, ha a hazugság is álom?

Minek felébredni, ha a hazugság is szép?

Nem, nem megy haza.

De minél jobban elhatározta, hogy nem megy, a vágya mind jobban haza sarkalta. Valami furcsát érzett. Mintha ember lenne, kötelekkel derekán. Mennél jobban igyekszik valamerre, annál jobban húzzák visszafelé. Elhatározta, hogy haza nem megy. De a vágykötél mindennél erősebb.

A vonaton is olyan volt, mint a gyermek. Tudta, hogy a vágya győzött, nem az esze. De nem akart tudomást szerezni róla.

A robogó vonaton sétált visszafelé. Hogy azt érezhesse, talán nem is megy. Csak sétált végig az utolsó koci felé, a folyosókon, vágányokon végig. S mialatt egy lépést lépett visszafelé, a vonat száz métert száguldott vele előre. Mire a vagonok végére ért, már nem is látta azt a vidéket, honnan elindult.

Amint közeledett, mindent inkább felejtett. Mikor elindult, még egész nyugodt volt. Fele úton már türelmetlenkedett. Mikor már csak percek választották el, már csaknem kiugrott a koci ablakán.

Van-e nehezebb, mint az utolsó percek?

De mire megérkezett, már el is feledte, hogy jönni nem akart.

Csaknem könnyek törtek ki szeméből.

Boldog volt.

Itthon van újra.

Rag-time.

Belülről egy vidám rag-time pompás ritmusa pattogott ki. Bent pezsgett, kavargott, forgott a tánc, mint kabalakönyvben ha a tizenharmadik lapot fordítják. Selymek, prémek, fátylak és csipkék, amelyek éppen csak hogy takartak, és mindeneken túl meztelen vállak, a pókháló harisnyák mögött csillogó fehérség, szinte hívott, kínálta magát. De minden mámor, kéj és orgia mélyén hidegen csörgött, zörgött a pénz.

A friss milliók, az új milliók, mit vérből, kútból zsaroltak össze, élni akartak. A jajon, a könnyön, a panaszon már túlemelkedtek, s mint tükör előtt, bámulták mások szemében magukat. Dölyfösek voltak, mert alulról jöttek, fenhéjaztak, mert féltek, hogy lenézik őket. Az aranyak, a szennyes aranyak, ha hangjuk csengett, tudták, mindegy, hogy honnan jöttek. Ki kérdezte tőlük? Váll nem akadt, hogy magát csókra ne ígérje, fűző nem volt, mely fel nem nyílt előttük. A milliók, az új milliók átéreztek hogy megszülettek, és habzsolták az életet.

Az arany cseng, ha trágyából kaparták is ki. Nézik-e honnan jött, ha hangja nemes? Mocsokból, mételyből, fertőből, szennyléből ha előkerülnek, mégis arany.

Csak éppen hogy azután mindent bemocskolnak. Lassankint minden úgy bűzlött tőlük, mint a csatorna, ahonnan jöttek.

A milliók éltek. A milliók öltek. A milliók megölték az életet.

Péter, mikor kabátját levetette, szinte meghökkent. Csodákat látott: fényt és színeket. Szeme, a szürke tömegekhez szokott szeme, szinte tobzódott a tarka keveredésen. Nem gondolt semmit, nem mondott semmit, nem hallott semmit.

Csak nézett, nézett, nézett.

A szemek éheztek ki. Színekre vágytak, vonalakra vágytak, mozgásra vágytak. Most jóllaktak újra. Szinte szívta magába a kavargó Babilont, meg akarta fogni, hogy vele maradjon; az eszében, a szemében, a szívében. Hogy soha el ne hagyja. Hogy mindig vele maradjon.

Furcsa is az ember. Mindent, ami szép, magában tovább éltet. De csak ha szép. Ami csúnya, úgyis magától él tovább.

Mintha az élet is nem csak bennünk élne.

Habozott.

Úgy érzett, mint gimnázista korában, mikor először szeretkezett. Menne is, nem is; ki a megmondhatója? Határozottan lép egyet előre, de ina menten megremeg. Minél biztosabban indul a lépés, annál bizonytalanabb, hogy hova lép. A hideg verejték megfagy homlokán, míg arca forró lángokban ég.

Vajjon mi lesz?

Mi lesz, ha egyik leány megszólítja? Mit feleljen neki? Mit mondjon, ha tetszik? Mit mondjon, ha utálja? Előre remegett, ha bármelyikre gondolt.

Mert így fél az ember a dolgoktól, ha akarja, hogy jöjjenek.

Örömkialtás. Egy ismerős pincér szalad feléje. Az öreg Fülöp.

- Mérnök úr! Pardon, főhadnagy úr! Csakhogy látjuk újra. Már ezer éve. Merre tetszett járni? Mindig a harctéren? A bal kettős szabad. Igen. A régi páholy. Nem sebesült meg? Erre tessék.

Asztalkendőjével tréfásan végighúzott egy izmos magas leányon. Helyet! Helyet! Kacagás, néhány trágár szó, kuncogó nevetés. Péter mint holdkóros, úgy követte. Maga sem tudta, a páholyba hogy került. Csak beült a kényelmes karosszékbe és örült, hogy ott van.

A színpadon egy szemérmetlenül dekoltált hölgy rúgta a port fel.

»Tyúkom! Egy feketét iszunk még.

Aztán gyerünk haza...«

Felrúgta a lábát a levegőbe, hogy rózsaszín nadrágja kilátszott egészen, és úgy várta a tapsokat.

Fülöp sürgött-forgott. Letisztította az asztalt. Félrerakta a sótartókat és egy gyors mozdulattal a kenyérmorzsákat lesöpörte.

- Egy feketét? Főhadnagy úr! Mint rendesen? És behűttetek egy Cliquot-t, (súgva tette hozzá) van még béketöltés.

Kacsintott szemével. Péter bólintott. Mindegy volt neki. Ő ugyan csak egy pillanatra szaladt be, hogy Micit megkeresse. De mindegy. Szeme végigbujkált az asztalok között. Vajon Mici hol van? És talán észre sem vette, hogy minden mély dekoltáznál valami jóllakott érzés vesz rajta erőt.

Fülöp robogott vissza. Hozta a kávé.

- Bizony szétkerültünk, nagyságos uram. De hogy szétkerültünk. Pista, az a hórihorgas éthordó, valahol Sabácnál van. Alulról szagolja az ibolyát. Guszti, a fizető, meg Ravaruskánál szaladt neki egy buta golyónak. Csak Rudi, a kontrás, annak van disznója. Térdben elvitte lábát a gránát. De más baja nem történt. Már itt játszik újra.

A színpadon három félmeztelen bakfis ficázkodott.

»Ezek a lányok

Mind, mind zsványok,

Mind forró, édes asszonyok...«

Fülöp még mindig Péter körül ténfergett. Bántotta, hogy az nem szól egy szót sem. De ő beszélgetni akart. Távolból, néhány asztal mellől kocogtak is neki, de az egy cseppet sem zavarta. Szomorúan legyintett.

- Bizony, sok jó estét töltöttünk együtt, nagyságos uram. A Szabó főhadnagy úr, a Kaunitz hadnagy úr. Meg a... Igaz. Tetszett hallani? A Korf méltóságos úr lezuhant.

Péter bólintott. Kellemtelenül érintette. Hát sohasem lesz vége. Ez is Korfot emlegeti.

- Szegény méltóságos úr. Pedig de víg ember volt. Mennyit mulattunk együtt. Ő meg a Lízi. A Lízi volt a szeretője. Emlékszik még rá, főhadnagy úr?

Nevetett.

- De sok tréfát csinált vele.

A sok régi emlék mind felébredt. Memóriája kavarta őket. A mások örülsége is Korfra szállt át. Gögösen nézett a nyüzsgő termen végig.

- Azok szép idők voltak. Micsoda urak. De ezek, - és leírhatatlan mozdulattal mutatott rájuk - ezek még nem otkolonozták ki magukból a foghagyma bűzét. Ezek urak? Becsapni őket, még az sem esik jól.

A megvetés úgy ült ki az arcán, hogy Péter, nem akarva is, mosolygott rajta.

- Fülöp, maga arisztokrata.

Fülöp felsóhajtott mélyen, igazán.

- Hát ki nem az, ha hadimilliomosokkal van dolga?

Nevetve tette hozzá:

- Tetszik látni, ilyen barom az ember. Pedig ezektől sokkal több pénzt kapunk. És mégis. A báró úr utolsó vasát is ideadta, mikor volt neki. De mikor volt neki? Mai napig tartozik még kétszáz koronámmal. A fene tudja, mégis ő volt az úr. Nem ezek.

Péter önkéntelen mozdulattal nyúlt tárcája felé. Igen. Korf adós maradt. Kinek nem maradt Korf adósa? De mégis, az öreg pincérrel szemben. Ennek megadta volna. Úgy érezte, ennyivel tartozik Korfnak, hogy megfizesse.

De hirtelen ijedten rántotta vissza kezét.

Minek?...

Hogy jut ő hozzá, hogy Korf helyett fizessen? Lekötelezettje ő talán Korfnak? Adósa ő Korfnak? Tartozik neki? Hát tett valamit Korf, amit ő nem viszonzott? Adósa-e? Ki kell-e hogy engesztelje? Vétett-e neki?

Bűnös-e? Hibás-e? Vétkes-e?

Nem! Nem! Nem!

Szinte dühösen vágta a tárcát zsebébe vissza.

- Jól van, Fülöp. Most elmehet. Majd szólok, hogyha kell a pezsgő.

Maga sem tudta, micsoda buta érzés vett erőt rajta. Pedig odalenn harmadszor ismétlik:

»Gyerünk, babám! Gyerünk csak beljebb!

Egy kissé beljebb. Egy kissé feljebb...

Na most tegezz...«

Valahogy egyszerre, mintha mindent másképp látott volna. Gyermekmeséi hét mérföldet járó csizmáján járt a lelke. Hol volt már az az érzés, amellyel ide jött.

Minden bántotta. Minden zavarta.

Fény, színek, pezsgés, kavargás; mind idegessé tette.

Szürkeségre vágyott. Csukaszürkére.

És legjobban szökni szeretett volna...

Az ő szerelmük.

A páholy függőnye meglibbent hirtelen. Csak egy pillantásra. Egy magas leány bokázott be rajta.

- Péter! - kiáltotta lelkesedve - Péter! Édes Petikém! - és már ott ült mellette. Katarina volt.

Péter első pillanatban kellemetlenül lepődött meg. Katarina. A hűvös Katarina. És éppen ma este. És éppen Katarina. De arca rögtön felderült. Így is jó. Talán még jobb. Legalább mielőtt Micivel beszél, már mindent tud róla. Hogy élt, mit csinált, mivel foglalkozott, kik voltak társaságában, és kivel... szóval mindent.

Kicsit elpirult. Hiszen ez épp olyan, mintha kémkedne. Az sem volna rosszabb. Ő, aki mindig nagy karakternek tartotta magát, most így kémkedjen valaki után? De rögtön meg is nyugodott. Ő ezt az alkalmat nem kereste, nem tehet róla, ha adódott. Hogy meg lesz lepve Mici is. Mennyire fognak nevetni rajta, ha majd mikor élményeit meséli, ő hozzá mondja a folytatást.

Mert mikor nem talál érvet az ember, ha meg akarja nyugtatni magát?

Katarina egész boldogan ült mellette... Meztelen karját nyaka köré fonta.

- Aranyos Petikém. Csakhogy itt vagy. Már azt hittük, haza sem jössz. Pedig nagyon vártunk.

Pétert kissé szokatlanul érintette a soha nem hallott Peti név. De most még azt sem bánta.

- Képzem. Minden éjjel más ágyában vártál. De nagyon vártál.

Katarina duzzogva legyintette meg arcát.

- Pfuj! Te malac.

De rögtön érdeklődve fordult feléje.

- Te, Peti! Szépek a szerb menyecskék? És jól... Nos, jól szeretnek? Jobban mint mi? Hogy nem volt velük dolgod? Hát zárdaszűznek nézel te engem? Majd éppen az ilyen mesét veszem be.

Péter legyintett.

- Hát nem mindegy? Hiszen olyan mindegy.

És rögtön fürkészve fordult hozzá.

- Különben mi újság?

Katarina csodálkozva ütötte fel fejét.

- Még nem találkoztál senkivel?

Péter nemet intett.

- Még senkivel.

Katarina hirtelen elfordult tőle. Gyorsan, kissé zavartan és bizonytalanul beszélt.

- Nem is fontos. Mindenki a régi. Mindenki jól van. Mintha csak el sem mentél volna. A Liza, a Sári, a Mancsi, az öreg Löw, a zongorás...

Mindenkit említett, csak éppen azt nem, akire Péter várt.

- És Mici?...

Katarina hangja kissé megcsúszott.

- Óh! Ő is jól van.

Pétert megütötte a hang. Mi ez? Csak nincs Micinek valami baja? De mielőtt kérdezhetett volna, Katarina trillázva felnevetett.

- Igaz. Mi van Kaunitz-cal?

Péternek, akárhogy is bosszankodott, kacagnia kellett.

- Csak nem vagy szerelmes belé?

Katarina majd szétpukkant, úgy mulatott rajta.

- Ugyan, csacsi. Hát úgy nézek én ki? Majd én leszek Pista valakibe. - De hirtelen elkomolyodott. - Csak éppen meghat egy kicsit.

Dekoltázsába nyúlt. Egy levelet húzott ki. A Kaunitz levelét.

- De tudom, hogy az a fiú ott van. Tudom, hogy harcol; tudom, hogy vérzik. Tudom, hogy hónapok óta gondol reám. És rajtam kívül nincs senkije.

Péter bólintott.

- Bizony, ez így van.

És szerette volna pofonütni Kaunitzot.

De hirtelen, maga sem tudta honnan, Lízi termett előtte.

- Péter! - kiáltotta és már mellette volt - Péter! - és már ott ült ölében. - Édes Péter! - s maga sem tudta, mért csókolta meg az arcát.

Katarina únottan húzta el a száját.

- No, most megint kezdődik a Korf-mese. Istenem, de únom.

Liza, mintha skorpió csípné, úgy ugrott neki. Arca fehér volt, s a mindig vidám, kacagó szeméből szikrázott a gyűlölet.

- Ha nem tetszik, ki is mehetsz.

Katarinát mulattatta a játék.

- Jól van, kisleány. Azért ne tépj szét. Inkább meghallgatom a mesét.

Péter nézte őket. Nem szólott semmit. Valahogy mást várt. Talán, hogy itthon más az élet. A mozgósításra gondolt. A mámorra, az egyetértésre, az összetartásra, a boldogságra. Ez volt az a kép, mely az otthonról megmaradt benne. Ezt kereste újra. Hihette onnan, onnan messziről, hogy itt valaki ne legyen boldog?

Most hirtelen, mint reflektor villanásán, most belelátott.

Itt is csak élet az élet.

Mosolygó arcok, nevető szemek, dévaj játék, de alatta, bent, mélyen micsoda fájdalmak, micsoda tragédiák.

Festett arcok és könnyes szemek.

Ezek várták itthon.

Miért is jött haza...

Liza mint egy játékos macska dorombolt ölében.

- Mikor jöttél, Péter? - és be sem várta feleletét. - Szabót láttad már? Ő is jön azonnal. Persze hogy itthon van.

Katarina nevetett:

- Ő ne lenne itthon. Nélkülözhetetlen. Liza nem nélkülözheti.

Liza nevetett, nem bánta a tréfát.

- Mindenki itt van. Jól megy a bolt. Most már te is itt vagy. Mindenki, mindenki...

Mind itt vannak. Mindenki itt van. Csak azok nem, kik a kocsiból kiestek. Mintha a régi élete elveszett volna s ma este találná újra meg. A régi hangok, a régi parfümök, a régi léha, könnyelmű csókok. A régi, vidám élet. És szinte megérezte a gépeket. Az ő gépjeit, a sok kicsi motort. Ha most behúnyja szemét, holnap biztosan közöttük ébred.

Mert néha utólérjük az életet, ha valahol el is szaladt előlünk.

Liza hirtelen egy rapszódikus mozdulattal lábát az asztalra rakta és szoknyáját térdén felül rántotta fel.

- Mit szólsz hozzá? - kérdezte diadalmasan. Fehér bőre átcsillogott barnás-bordó selyemharisnyáján s minden hajlását érzéken rajzolta ki. - Saját kreációm.

Katarina elbiggyesztette száját.

- Ez a híres Strimpfli à la Korf. Az ő színe volt.

Péternek majd a szeme ugrott ki. Alig mert hozzányúlni. Remegő ujjakkal simogatta körül. Izgatottságában nem érezte a formát. De tudta, hogy egy női láb. Reszketés uralkodott rajta. Minden vágya ez a láb volt és nagyon régen várt rá.

Katarina csúfalkodott.

- Vigyázz, Peti, felizgatod magad. Kár lenne érte.

De hirtelen megállt a keze.

Hiszen ő ma Micit várja. Micivel találkozik. Miciért jött. Micit fogja csókolni, Micit öleli meg. A percek múlnak és mind közelebb jó a megvalósulás.

Mit akar hát akkor ezzel a lábbal? Miért nézi? Miért simogatja?

Nem szégyelli magát? A szeme nem sül ki? Hát ez volt a nagy szerelem?

Az utolsó pillanatban, ha gondolatban is, csalja meg Micit?

Szinte durván lökte el magától. Az ingerlő láb nagyot koppant a földön.

Katarina felnevetett.

- Bravó, Liza! Ez aztán siker. Megbukott a Strimpfli à la Korf.

Úgy kacagott, hogy még az asztal is rezgett belé és felborult két pezsgőspohár.

Péter ránézett. Csodálkozott.

Katarina?

Miért bántja vajjon folyton Lizát? Mi célja vele? Mi haszna belőle?

Talán a Korf-émlék fáj neki is? Lassan közelebb húzódott hozzá.

Igen. Megérti.

Ez a leány folyton bántja Lizát. Minden második szava Korfot említi. Mindig csak Korfot. Mintha keresné, hol fáj legjobban. Élvezte, ha talált a szúrás. Szinte megforgatta benne a szavakat.

Igen. Igen. Érti.

Ez a leány irigykedik. Irigykedik Lizára. Irigyli tőle Korfot. Vagy inkább azt, hogy meghalt. Egy szerető, aki elesett, aki megcsókolta, aki becézte, akit lihegő éjszakákon tartott karjai között. És most nincsen. Véres, szétrongyolt, mésszel leöntött, szétrohadt hullá.

Micsoda kontraszt.

Igen. Vágyott rá. Valaki haljon meg, aki az övé volt.

Mert milyen szép az élet, ha tobzódik tovább, és valahol belőle meghalt valami.

Van-e a szerelemnek nagyobb mélysége, mint a halál?

Lehajtotta fejét.

Igen. Neki is meg kellett volna hogy haljon.

Miciért...

Milyen szép lett volna.

Hirtelen sarkantyúpengés. Szabó lépett be.

Pompás termetén megfeszült az atilla. Mellén egész sor kitüntetés. Gomblyukában a vas-kereszt fityegett és ellentétül jobb melle alatt a török vasfélhold.

- Szervusz, Péter. Rég nem láttalak. Mióta vagy Bécsben?

Péteren jeges borzongás futott végig. A hang. Valami hideg fölény volt benne. Valami egész szokatlan és mégis jól ismert. Barátságos, kedves, de valahogy nagyon felülről jövő hang. Igen. A vezérkari hang.

Felnézett Szabóra. Elmosolyodott. Gallérján ott díszlett már a harmadik csillag.

- Köszönöm, kapitány úr. Ma reggel érkeztem.

- Szabó mosolygott. Diplomatomosoly.

- Csak nem fogsz kapitánynak titulálni? Elég régi, jó ismerősök vagyunk, hogy elnézzünk ennyi rangkülönbséget.

De hangjában érzett, hogy a megszólítás jól esett neki.

- Küint voltál a csapatnál? Egész idő alatt?

Mikor Péter bólintott, még hozzátette:

- Bizony, az nagy dolog. Én is szerettem volna. De hát nem lehetett. A hadseregparancsnokságon szükség volt reám. Pedig, hidd el, föltétlenül jobb kint a csapatnál.

Szabó tényleg repült néhányszor. De nagybátyja rövidesen az egyik hadseregparancsnoksághoz vitte be. Ott volt sokáig, mint légiharc-referens. Innen került át a Dardanellákhoz. De a beosztása ott sem változott.

- Most kérlek itt vagyok a hadügyminisztériumban. Tudod, most lehetőleg koncentrálják itt a tehetséges tiszteket. Nem mondom, vannak kint a csapatnál is elsőrangú erők. De idebent most mind az.

Felsóhajtott.

- Bizony, már rám férne egy kis pihenés. Ti kint a csapatnál nem is sejtitek, micsoda robot, amit mi végzünk. Bárcsak én is kint lehetnék.

Péter nem tudta, nevéssen-e. Arcizmai rángatóztak s csak vasfegyelemmel uralkodott rajtuk.

Szabó, a legjobb pajtás, az ideális csapatfőnök. Szabó. Ő is odavan. A vezérkari levegő. Mindenki belepusztul. Mindenki belefut.

Milyen kár érte.

Szabó tréfásan rálegyintett Lízire.

- No! Hercegnő! Szeretsz-e még?

Lízi nevetett. A széles díványon Szabó mellé ficánkodott. Belemarkolt karjába.

- Lehet is szeretni téged.

Szabó végighúzta kezét a mély dekoltázson.

- Na. Ne tagadj. Kis piszkos. Élveztél az éjjel. Semmi beszéd. Esti fény. Igaz?

Lízi kuncogott.

- Malac...

Kicsit nagyobbbat mondott. Szabó nevetett.

- No, jól van, hercegnő. Így már szeretem. Derék kis dög vagy. Csak ne imádkoznál minden este Korfért.

És Péterhez fordult.

- Pedig olyan jó macska lenne. De képzeld. Tegnap is bebujunk az ágyba. Imádkozni kezd. Egy hosszú imádságot. És hozzá Korfért. Pedig az embert hihetetlenül degusztálja, ha mikor egy szép nő mellé lefekszik, az másért kezd el az imát.

Ezen azután mindnyájan nevettek.

Még Liza is.

Még Péter is...

És hamarjában talán eszükbe sem jutott, hogy szegény Korf meghalt.

Amiért szenvedünk.

De Péter nem figyelt már a beszédre. Hol volt az már tőle? Csak ült a helyén, mintha ott sem lenne. Körülötte mi történt, talán nem is tudta. Azzal nem is gondolt.

Szeme delejesen tapadt egy pontra.

Mici volt.

Ott ült fent a sárga páholyban, az emeleten, a terem fölött. Mintha minden alatta lenne: a terem, a tánc, a lármás kavargás. Minden kavargott, csak ő volt mozdulatlan. Nagyon disztिंगáltan öltözködött, de szolídságán látszott, hogy pazarlóan gazdag. Kissé unottan nézte a termet. Nem érdekelte.

A páholyában még egy férfi ült. Őszülő, kissé kövér, érdekes arcú, de ellenszenves ember. Kifogástalan plasztronja, remek ruhája, mintha idegen lenne rajta. Nem illett reá. Érdeklődve nézte, mint forog lent a macsics, és közbe-közbe nagyokat nevetett.

Mici unatkozott. Ásított is néha.

Az asztalon pezsgőspoharak. A férfi gyakran hajtogatta őket. Micié tele volt, ő alig ivott.

Mint vértanu a kínzószéken, úgy ült a lármás terem felett.

Talán maga sem tudta miért.

Péter nem tudta, tulajdonkép mit érez. Analizálni magát, képes dehogy lenne. Reszketett és a szeme égett. Nem kívánt semmit. Nem akart semmit. Nem volt más semmi. Csak az a páholy.

Csak kiáltani szeretett volna; nagyot, erőset.

»Mici!«

De nem kiáltott.

Csak nézte, nézte. Az egész szívével, az egész lelkével. Szinte belefeküdt tekintetébe. Csak nézte, nézte.

A nő is fent a sárga páholyban megérezte a delejes nézést. Idegesen megremegett. Fejét lassan fordította feléje.

Most. Igen. Mindjárt. Rá néz. Megismeri. Most. Most.

Kihúzta magát. Meg kell hogy érezze. Meg kell hogy lássa. Meg kell hogy ismerje. Most. Most a szemek, micsoda szimbólum, egymásba találhatnak.

Most fölsikolt. Most elsápad az arca. Most bíborba gyullad. Most fölugrik, elrúgja a széket. Mint lánc-tépett örült szalad le hozzá.

Már nem látott semmit. Szinte démoni erővel nézte a páholyt.

Lehúnyta szemét.

Most mindjárt a száján érzi ajkát. Nyaka körül karja ölelését. Testén a testét. Szívén a szívét. Most. Most. Azonnal.

Számolt. Egy... kettő... három...

Mintha felébredne. Szemeit lassan nyitotta fel. Talán álmodott.

Mici csak ült fent a sárga páholyban, mozdulatlanul, a terem fölött. Dehogy is sikoltott, dehogy is szaladt le. Arcán valami halvány pirosság hullámozott végig. Idegesen forgatta fejét el. A nagy behemót ránézett. Valamit kérd tőle. Mici vállat vont, nevetett. Az már nyúl is utána, tölti a pezsgőt, már koccintanak. Szinte hallja a pohár csengését. Mici mosolyog. A vékony pohárban megmártja nyelvét.

Nem igaz! Nem igaz! Nem igaz!

Mici nem látta. Nem vette észre. Lehet-e másképp? A szeme megcsalta. Nem is fordult feléje. Csak azért nem szaladt repesve hozzá.

Lehet-e másképp?

- De búval bélelt vagy te, Péter?

Szabó már megúnta, hogy az csak ámul, bámul.

- Talán még sohasem láttál macsicsot? Nem láttál még soha félmeztelen tyúkot? Hát az elemiből már kikerültél?

A lányok nevettek. A Pubi bámul. Péter oda sem figyelt.

Szabó mosolygott.

- Hidd el, öregem, a világon csak egy bolondság van. Ha az ember előtt teli pohár áll s nem issza ki. Ha az ember mellett szép macska dorombol s nem vele alszik.

Ránézett Lizára.

- Úgy-e, cicám?

Liza vihogott.

- Nem félsz a karmaimtól? Hegyesek.

Szabó visszavágott.

- Mikor karmolta a cirmos a kandúrt? Csak néha... olyankor.

Ez olyan filozófiai igazság volt, hogy kellett rá inni egy pohár pezsgőt.

Péter észrevétlen húzódott arrébb. Mi köze hozzájuk? Miért is van velük? Egy névjegyet kapart elő zsebéből. Pár sort írt rá; hogy itt van, hogy megérkezett, hogy Micit várja.

Fülöpnek intett.

- Fülöp! Ezt a kártyát vigye fel azonnal. Annak a hölgynek.

Fülöp habozott. Nem nyúlt a kártyához. Zavartan hebegte:

- Kérem, főhadnagy úr...

Péter végignézte. Szavába vágott.

- Ugyan Fülöp...

Fülöp vállat vont. Neki mindegy. Egy percig még várt, hátha kap más parancsot, és már rohant is fel az emeletre.

Péter torkában úgy érezte, ezer ágyupark pergőtüzet ad. Szíve mint dobpergés verte a rohamot. Futni akart, messze szaladni. Nem nézni oda. Lecsukta szemét, hogy ne lásson semmit.

De tekintetét nem bírta elvenni róla.

Most, most ér fel. Most kocogtat az ajtón. Most mondják: szabad! Most megnyomja a kilincset.

Most! Nem még... Most? Még mindig nem. Most! Most! Most!

Talán már nem is volt eszméleténél.

Fent a páholyban megnyílik az ajtó. Fülöp belépett.

Mici feléje fordul.

Szívdobogása berregés, olyan sebesen ver. Most megismeri. Most rá nevet. Most fölugrik. Most lélekszakadva szalad le a lépcsőn. Ide az ölébe.

De abban a percben a férfi, az ellenszenves behemót, az is odafordul. Valamit kérdez. Péter keze ökölbe szorul. Mi köze hozzá. Mici vállat von. Most mind a ketten feléje néznek.

Most! Most!

Péter, maga sem tudta miért, diszkréten meghajlott. A férfi csodálkozva tekint rajta végig, de szórakozottan visszaköszönt. Mici megrázza fejét. A válla fölött visszahajlik és mond Fülöpnek valamit.

Péter úgy érezte, lábai alól kicsúszik az élet. Nem, nem lehet. Mici nem ugrott fel. Nem sikoltott fel. Nem szaladt hozzá. Még rá sem mosolygott.

Mi ez? Mi ez?

Csak Fülöp jönne már.

Mint halálraítélt a kegyelmi kendőt, úgy várta a pincért.

Végre. Végre itt van.

Fülöp vállat vont.

- Önagysága sajnálja, de a főhadnagy úr téved. Ő nem ismeri a főhadnagy urat.

Péter úgy érezte, egy nagy, hideg kéz fojtogatja torkát. Mind szorosabbra, mind szorosabbra. Lélegzete megállt, szeme kidüledt. Csaknem fuldoklott már.

- Ki az a nő? Ki az a nő? Fülöp! Ki az a nő?

Fülöp egy pillanatig gondolkozott. Azt a nevet kimondani sehogy sem akarta. Nehezen dadogott.

- Mici Seider.

Péter lihegett.

- Mici Seider? És ő nem ismer engem?

Fülöp hümmögött. Valami keserűség ült ki öreg arcán.

- Úgy látszik, nem. Legalább azt mondta.

Péter úgy ült helyén, mintha nem is élne. Nem. Nem. Ez lehetetlen. Rossz tréfa, vagy farsangi játék. Vagy álom. Igen, álom. Ő nincs is itt. Ő nincs is Bécsben. Nem is főhadnagy. Nincs is háború.

Mindez csak álom.

Megcsípte karját. No, most felébred.

De nem ébredt fel.

Lent a teremben csak kavargott a tánc. Férfi és nő izzadtan tapadt egybe. Az asztalok mellett csak ömlött a pezsgő. A szeparék mélyéből nevetés, kurjongás, egy-egy artikulátlan hang, az érzéki mámor kísérőzenéje csapódott ki néha.

Fent pedig, fent a páholyban, a sárga páholyban a terem fölött, egymásra mosolygott a férfi és az asszony.

Nem. Nem. Nem igaz.

Szabó kacagott fel.

- Jaj, öregem! Így vagyunk? Szerelem. Az más. Persze, a szép Mici. Igaz. Ti azelőtt értettétek egymást.

Nevetett.

- Pajtás! Azóta sok idő telt el. Sok minden megváltozott. Tudod-e, ki az az ősz bácsi? Ott fent Mici mellett? Baumann, a híres Baumann, a szappankirály. Háború előtt egy kis putikja volt valahol a város szélén. Ma többszörös milliomos. Öregem! Itt nem lehet konkurrálni.

Péter ránézett.

- Mici a szeretője?

Erre már a két leányból is kitört a derűltség.

- Csak nem gondolod, hogy plátói a viszony közöttük?

Liza magyarázta.

- Havonta ötezer koronát kap Mici tőle. Hol akad még egy ilyen barom? Megvesz ez mindent, van hozzá dohánya.

Péter a szavakat nem is értette. Csak hallotta őket. Mind mint sulykolófa csapott fejére. Csak lassan kezdte kibogozni őket.

Egy hadimilliomos. Ötezer korona. Minden hónapban. A babája Mici.

Hát ezért? Ezért? Ezért?

Ezért nem ismerte őt meg?

Ő meg állt künn a messze határon. Védelmeszte őket. Őrködött felettük. Naponta a halállal játszott. Kockára tette életét.

Miért?

Hogy azalatt itthon vagyonok szülessenek. A mocsokból, a csatornából pénzhéroszok törjenek elő. A panaszt, a kint, a nélkülözést könnyedén váltsák fel csengő aranyra. Vegyék el tőle, ami az övé.

Ezért?

Ezért volt a borzongás. Sok lázas éjjel. A jeges rémület ott fent a gépen. A hideg verejték a srapnellek felett. Ezért álmódja vissza a leejtett bombát. Ezért ment ész nélkül az ellenséges gépnek.

Tolvajok! Gyilkosok! Pribékek!

Ezért!

Hát van Isten az égben, ki mind ezt túri?

Hősök.

Amikor mentek, rózsával kísérték. Ha visszajönnek, rózsza, virág várja.

Most itt a rózsza.

Mindent elraboltak. Mindent elvettek. Mindent. Mindent.

Szabó megcsóválta a fejét. Nagyon komoly volt, nagyon fölényes. Legalább is az akart lenni.

- Fiam! a bor arra való, hogy megigяд, a lány, hogy nála töltsd az éjszakát. Ne gondold másra.

Péter felnézett rá. Csak most látta meg. Szabó alakja megnőtt előtte. Magasan állott, mint valami próféta. A hangja zengett és szavaiban kifejeződött minden igazság.

- Igyál!

Péter felkapta a poharát.

- Igazad van. Eb, aki bánja. Cigányt! - poharát földhöz vágta. - Jöjjön az egész banda! Csókolj! Ölelj!

Szabó kacagott. Poharát ő is lecsapta a földre.

- Bravó, Péter! Így már szeretlek.

Péter is fölugrott. Ereiben lüktetett a mámor. A poharak repültek. Magához ölelte Katarinát. Keze ott játszott két domború mellén. Most megcsókolja.

De szeme eltévedt.

Ott fenn a páholyban most álltak fel éppen. Mici fázósan bujt prémjeibe. Most egy bizonytalan pillantást vet vissza. Most összenéznek.

A szemük találkozott. Mélyen, nagyon mélyen. Talán csak egy percre.

A szemek vádoltak, a szemek védekeztek, a szemek hazudtak, a szemek ígértek.

Talán csak egy percig.

Péter kezéből kihullott a pohár. Még szorosabbra ölelte Katarinát. Megfagyott mosolygással, de csak nevetett.

De odabent, mélyen, valami nagyon fájt.

Nagyon, nagyon fájt.

Kijózanodás.

Korán felébredt.

Megdörzsölte szemét. Halántéka tompán lüktetett. Karja elernyed, mozdulata bágyadt. Mindenre lusta. Orrában valami nehéz, buja illat. Igen. Heliotrop. A Katarina parfümjé.

Feje még szédelt, de már gondolkozott.

Összeborzongott.

Az éjszakai kéj, a füledt mánia megült mindenben. Ruhák, fehérneműk össze-vissza. Ott egy feldöntött szék, arrébb a dívány. Az is fel van dülva. Csipkés női holmik széthajigálva, már nem szükséges hogy takarjanak. Micsoda kéjelgés.

Még nyújtózni is lusta.

De odakint már kel fel a nap. Józan sugarai mindenüvé benéznek. Szürke, hideg fényük átömlik mindenben.

Micsoda undor.

Mindenben a mánia pállott gőze érzik. Mindenben valami zsíros tapadás. A szoba, a bútorok, minden érzéki, mintha kicsapongna. Útálat.

A takaró egészen lecsúszott róluk. A szétdúlt ágyban egymás mellett feküdtek. Testük egymáshoz ért.

Péter felugrott. Elhúzódott tőle. Meztelen testére rádobta a paplant. Hogy ne is lássa. Elég volt.

Gyomra kavargott. Útálta magát.

Kiszállt az ágyból. Gyorsan öltözködött. Nem ütött lármát. Nehogy a leány hamar föl-ébredjen. Akkor újra kezdi. Nyújtana a száját, hogy megcsókolja.

Nem. Nem bírta el.

Lábujjhegyen járt. Nehogy zajt üssön. Ijedten nézett rá, ha egy szék reccsent.

Végre elkészült.

Nagyot sóhajtott. Nem ébredt fel.

A nagy tükör elé állt. Belenézett. Arca fakó volt. Szeme karikás. A füledt mánia fojtogatta a torkát.

Előtte az erkély. Feltépte az ajtót. Kilépett rajta. Nagyot lélezett. Szinte felszabadult.

Alatta szélesen terült el a város. Most ébredezett. Nagyot nyújtózott, mint fáradt kurtizán. Aludni akart még. Borzasztó józan volt. Józan és kiélt. Szürkeség, mocskok, piszok és szenny-lé. Nem volt más semmi.

Péter sóhajtott. Mélyen. Igazán. Most talán Versailles is undorral töltene el.

Megrázkódott. Képzelete csapongott. Mint szilaj csikó ragadta magával. Még jobban sarkalta groteszk helyzetét.

Ő, Bús Péter, a legrégebbi erdélyi családok egyike, családjának utolsó tagja, főhadnagy, mérnök, a modern technika legmodernebb hőse, a repülő ember, a Vaskorona-rend lovagja, számos kitüntetés tulajdonosa... Tetszett a meghatározás neki. De valami hiányzik. Gyász-

jelentések jutottak eszébe. Igen, a »satöbbi«. Ez illik hozzá. Egy s, meg egy t, hozzája a b. Azután így együtt stb. Ő, ez a hosszú című ember, most itt áll egy bécsi kokott lakásán, akit nem szeret, aki neki még csak nem is tetszik. Itt áll egy buja éjszaka után, mely utálattal tölti el. Egy éjszakát végiglumpolt, egy éjszakát hajszolt mámorral végig és tobzódva szeretkezett.

Micsoda lezüllés.

De miért? Miért?

Mert őt, Bús Pétert, egy bécsi kokott elhagyta, megcsalta.

Gyönyörű karriér.

Nevetett. Kinevette magát. De érezte, hiába.

Miért is jött haza?

Ott milyen jó volt minden. A messzeségből hogy vágyott haza. Milyen szépnek látta. Mennyire más volt.

Mert milyen szép minden, távolról ha nézzük. Még a hegyek is kékek.

Vagy ha haza jött, miért ment a Bar-ba? Ha elment a Bar-ba, miért kereste Micit? Mikor megtudta, hogy más szeretője, tovább miért lumpolt? Miért Katarinánál töltötte az éjjelt?

Hát nem förtelem? Nem aljasság tőle? Nem a hínár ez? Nem húzza le mélyen?

Piszok. Mocsok. Métely.

Menekülni innen.

Miért is jött haza?

De hová menjen?

Gyermekmeséi jutottak eszébe. A tékozló fiú.

Szomorúan mosolygott.

Most meg kéne konduljon az obligát harangszó. Olvasta elégszer. Kis csengetyű hangja, mintha kolomp lenne. A vér, a föld szava, a tékozló fiút amint haza hívja.

Füleit hegyezte, de nem hallott semmit. Csendes volt minden.

Még a harangzúgást, még azt sem kapja meg.

Nevetett.

De nevetése hirtelen elhalt. Megremegett.

Nincsen harangszó, nincs kolompének, csengő nem csilingel.

Mégis hazavárják. A Maros völgyéből hívják. Maros völgyében várják. A kapukat kitárják: nem-e jön. Az ősi udvarház tornácára kiáll, úgy lesi az utat a két öreg.

- Péter! Gyere Péter! Péter! Kisfiam!

Ajkába harapott. Még elsírja magát.

Ugyan. Nevetséges. Ez még mindig mámor. Részeg ember szentimentalizmusa. A pástétomoktól megcsömörlött s most szalonnára vágyik. Hangulat minden. Kótyagos hangulat.

Nevetni akart, de nem ment sehogysem.

A Maros mentén ünnepre készülnek, az ősi kúria fiát hazavárja.

Onnan indult el. Fején érezte az apai áldást. Homlokán viselte az anyai csókot. Úgy fogta a kardot. Az ősök kincsét vitte kezébe. Az ősök szellemét őrizte szívében.

Most visszavárják.

Haza! Haza!

Arcán, érezte, szégyen piroslik. Szeme önkénytelen kerülné a nézést.

Szülei csak most jutottak eszébe. Csak most gondolt az öreg kúriára. Az öreg almárium sok csoda kincse; elfelejtette azt is. Pedig a kardot, azt is onnan kapta.

Az Isten kardját.

Haza! Haza!

Ki tud ellentállni, ha hívja az otthon? Van-e olyan ember? Még inkább, ha csalódott. Ki tud ellentállni?

Bement a szobába. Összeborzongott. A szétdúlt ágyon feküdt Katarina. Tátott szájjal hortyogott. Péter rá sem nézett.

Tárcájából pénzt vett ki. Meg sem nézte mennyi. Csak odadobta az éjjeliszekrényre. Pár bankó lepottyant. Azzal sem törődött.

Menekült innen.

Haza! Haza!

Futott le a lépcsőn. Nehogy utólérjék. Pedig nem kergette senki.

Megreszketett. Friss reggeli szél septe arcát. Már túl van a kapun. Már kint van az utcán.

Nagyot lélekzett.

Haza! Haza!

Othon a Maros-völgyben két öreg várja. Nem várják hiába. Viszi a kardot.

Vágy kergette előre. Türelmetlenség hajtja. Szeretet sarkalja.

Úgy ment az úton. Haza! Hazafelé.

Feje fölött glóriától övezve égett, lángolt a penge.

Varázstörés.

A vidám láрма hirtelen elhalt. Fojtott pisszegés. A hosszú asztal mellett feszes csend szorogott. Minden arcra elillant a mosoly. Mint rendre intett kölyök, szeppent mindenki meg.

Péter csodálkozva nézett rajtuk végig. Mi ütött beléjük? Nagyot sóhajtott.

Az asztal végén, pohárral kezében, szólásra emelkedett a vén tiszteletes.

- Nem a kor szüli a hősokeket, de a hősokek teremtik a kort. Nem a hírnév, híú dicsőségek sarkalja a bátort, de nemes vére, fenkölt szelleme. Mert a derék nem fél az idők mohától. Ki nyugözheti le? Kitör és eget kér.

Péter valahogy furcsán érezte magát. Ez már a másodík nap. Eleinte büszke volt, jól esett a tömjén. De már kissé sokalta. A hosszú családí ebéden is alig volt szó másról, mindig csak róla. Az ő merészségéről, bátorságáról, halálmegvetéséről. Bámulták sorra a medáliákat. »Jaj, ez nagyon szép.« »Ezt mikor kapta?« »Ez a Vaskorona?« »Ezt miért kapta?« És mellette az apja, az mondja a mesét. Minden kitüntetés történetét tudja. De hogy adja elő! Ki eseményeket pazarabban színez, akad-e olyan költő? Néha még Péter is megijedt tőle. Hogy mindezt ő csinálta?

De nem szólott közbe.

Pedig érezte, hogy nem szabad túrnie. Ez már reklámdicsőség.

És furcsa az ember. Mégsem szólott közbe.

Azok hallgatták, az apja meg csak beszélt. Végül mindig a kormányt szidta. »Persze, azok a szamarak, azok a hadvezérek. Nem hogy fiatal hősokekre bíznák. Korrupt disznóság.« Ezen azután mindig összekaptak a kormánypárti doktorral, és Péter szerencsésen megmenekült.

Aztán jött az ebéd. Rengeteg fogás, és minden étel után az el nem maradó szónok. Mind róla beszélt. Ő volt az üstökös, mely elsőpört mindent. Ő volt a legendás idők legendás hőse. Ő volt a tigris. Az állatkertek minden fenevadja ki lenne, ha nem ő? Az ősokek testet öltött szelleme, az sem lehet más. Csaba méltó utóda. Rabonbánok vére. Mind, mind csak ő. Ő volt, ki nem félt az idők mohától. És ő tört ki, hogy eget kérjen.

Valami önkénytelen groteskséget érzett. Mintha saját halotti torán lenne. Fene nagy legény ő.

De valahogy szégyelte.

Minek ünnepelteti magát? Minek telik öröme benne? Hát ez a láрма kell neki? Micsoda picí emberek. Az öreg pap, ki már alig bírja magát. Egyszer véletlenül beválasztották a parlamentbe, azóta nagy politikus. Liberális, még hozzá dühös demokrata. Jaj annak, ki kétségbevonja. De mégsem híve az általános választójognak. Hogy gubás parasztok diktáljanak neki, még csak az kéne. A hitbizományok felosztását, azt sem helyesli. Mert az úr az csak maradjon úr. De azért liberális. Az öreg járásorvos, ki megrögözött kormánypárti. Mindegy, akárki is van kormányon. Mert úriember nem lehet felforgató. A főszolgabíró, ki állandóan Lombrosót idézi, de amellet a foglyok meztelen talpát vereti, úgy vallatja őket. A daliás Biskés, a szomszéd földbirtokos, kit már négyszer páholtak véresre a falusi legények, mert nincs olyan szurtos szolgáló, hogy utána ne szaladjon. A többiek is mind, a maguk nagy hangjával, kis látkörével.

Ezek ünnepeljük?

Ezekkel fonat feje köré borostyánt? Ezekről akarja, hogy hódoljanak előtte? Örül neki, hogy néhány korlátolt ember mint hindu bálványt táncolja körül?

Bús Péter nagyon sokra vitte. Ide torkollik ki az ambíció?

Az asztal végén meg csak dörgött az öreg pap.

- Csak sast nemzenek a sasok, s nem szül gyáva nyulat núbia párduca. Hősöknek fattyú ivadéka nincsen. A bor nem válik vízzé. Nem lett bitanggá még az ősi vér.

Péter homlokát simította végig, majd kezét lassan elhúzta arca előtt. Pompás alkalom volt. Nagyot ásított. Az első felköszöntőknél még elpirult az arca, de később mindinkább hidegen hagyták. Eleinte, csodálta, de jól esett a tömjén, később meglátta, milyen kicsinyek akik felgyújtották.

Most már ásított...

Mert a dicsőség, amit már elértünk, sohasem kedves. Hiszen már elértük.

Minek is beszélnek?

Külön hallott dicshimnusz az Érdem-keresztről, a Vaskorona-rendről. Külön a technikáról, külön a vitézségről. És mind beszéltek és folyton beszéltek és róla beszéltek.

Csak már vége lenne.

Hirtelen elsápadt.

Istenem! Ha ezek megtudnák, hogy nem ő volt a hős. Ha ezek meghallják, hogy a dicsőség nem őt illeti meg. Ha ezek megértik, hogy ő senki és semmi.

Ha ezek egyszer meglátják a kardot.

Az Isten kardját...

Ki fog derülni minden lopott dicsőség. Ha nem is mondják, mindenki megérzi: nem az ő érdeme. Nem ő küzdött. Nem ő harcolt. Másé az érdem.

A kard, az ősök kardja. Élesre fenve lebeg feje fölött.

Micsoda kínlódás.

Ha ezek az emberek magáért is becsülnék. Ha ezek az emberek elismernék értékét, ha nem is lenne hős. Ha ezek az emberek megbocsátanak, hogy nem ő győzött.

Ha megmondhatná...

De ki becsüli őt, ha a kard győzött?

Ajkába harapott.

Mégis megpróbálja.

Az öreg pap, az asztal végén, már rekedten rikácsolt.

- Ha távolban él is, de hazaérez. Ha messze szakadt is, a magyar föld dobbanása mégis haza hívja...

Péter szeme csillant. Most megpróbálja.

- Miklós bácsi! Én hazajövök.

Az asztal körül nagy konsternáció. A városi főmérnök összeség feleségével. Az már állását félti. Mások éljeneztek. Az öreg pap kitérte karját, úgy beszélt.

- Gyere haza. Ha hívunk, várunk is. A szépapád is királybíró volt, te sem lehetsz rosszabb. Megválasztunk képviselőnek.

Mindenki megkönnyebbült. Ilyen politikai ambíciója a társaságban nem volt senkinek. Most már őszintén éljenezték és csörögtették a poharat. Péter közbevágott.

- Hátha megbukom. Én nem vagyok szónok.

Erre már a doktort is elfutotta a méreg.

- Ha nem vagy szónok, hát nem vagy. Punktum. Kinek mi köze hozzá. Próbáljon egy zsidó fiskális fellépni ellened. Majd egy ilyen hős bukik meg azzal szemben. Amíg van székely vér...

Péter csüggedten intett. Ez sem sikerült. Ez a kérdés sem az ő kérdése. Hiába minden. A kard, a nagy átok, lebeg felette.

- Mire gondol Péter?

Ijedten rezzent fel a dallamos hangra. Csak most nézte meg szomszédait. Pedig érdemes volt. A vármegye két legragyogóbb szépsége ült kétfelől mellette.

Jobb szomszédnője, a kacér Kisszéchyné, a közbiztos felesége. Gyönyörű asszony, de még gyönyörűbb a híre. A pletyka újra, meg újra szájára vette, de mindig valaki mással. Ura bánatában az ivásban és ferbliben keresett menedéket. Az anyai jussát már ott is hagyta s most kezdte ki az apait.

Baloldali szomszédja a megye legszebb lánya, az egész Maros-völgyben leggazdagabb hajadon, a csodás Bere Ágnes.

Péter szíve megdobbant. Most itt az alkalom. Itt még megpróbálja.

A szép asszony kacéran nevetett.

- Óh, én nem félek semmitől. Nyitott ajtónál alszom. Soha nincs bezárva. Még ha az uram nincs is itthon.

Péter lehalkította a hangját. Szinte suttogott.

- Nem fél, hogy egyszer bemegy valaki?

A szép asszony szeme szögletéből erősen ránézett.

- Ne beszéljen örültségeket.

És halkán tette hozzá:

- Bátor ember kéne ám ahhoz.

Péter mosolygott.

- És ha egyszer emberére akad? Aki megcsinálja?

Az asszony nem felelt. Egy percre hallgatott. Aztán ránézett. Tekintete égett, a szava lihegett.

- Hát ki zárna el ajtaját olyan hős előtt? Van-e olyan asszony?

Péter ránézett. Elhallgatott. Ez is rendben van. A szép asszony kapitulál. Kapitulál, de nem neki. A Fliegernek, a hősnek, a repülő embernek. Az hiányzik még a gyűjteményből. Az ünnepektől. Mi köze neki ahhoz?

Szinte gyűlölni kezdte a kardot.

Minden sikerét elhódítja tőle. Mindenki annak hódol. Senki sem neki. Mindenki a kardnak.

Dühösen fordult el. Mit akar tőle? Flirtöljön a karddal. Az a hős.

A szép asszony egy percig csaknem tátott szájjal bámult utána. Egy férfi, ki az alkalommal nem él. Most már még jobban kellett volna neki. Dühösen kezdett suttozni a fiatal járás-bíróval. Meg volt győződve róla, hogy megbosszulta Pétert.

Péter csak ült a helyén. Hiába minden. Olyan csüggedt volt, de olyan reményvesztett. Nem szabadul meg tőle...

Ami dicsőség volt, most végzetére válik. Mi magasra emelte, most az temeti el. A kard megvédte, megóvta minden bajtól, hőssé emelte. De a kard most büntet, most ítél. Mint zsarnok, tagad meg mindent tőle.

Senki nem látja őt, senki nem hallja, senki nem érti, senki nem érzi. Minden a kard. S a nagy, félelmes, diadalmas kardnak szomorú vergődő lovagja ő.

Gyűlölte a kardot. Mindent ellopott tőle. Az élete színjáték. Öröme szemfényvesztés. Szerelme behódolás. Úgy érezte, mintha meghalt volna, s valami ravasz szellem viselné a testét.

Útálta a kardot. Útálta magát.

Meg kell hogy meneküljön. Megszabadul a kardtól. Akármi áron is. Meg kell hogy szabaduljon.

Még egy utolsó próba.

A szép Bere Ágnes ott ült mellette. Alig-alig szólott. Szinte kellemetlen volt. Ha a társalgás kissé megcsúszott s beleperdült valami sikamlós tréfa, rögtön el is halt.

Bere Ágnes megérezte, hogy mi a leány hatalma, és élt is vele. Mennél szótlanabb volt, annál büszkébb, mennél egyszerűbb volt, annál méltóságosabb.

Péter elnézte. Gyönyörű leány. Azt mondják, okos is. Hátha ő? Hátha ő megérti? Hátha ő megtöri a varázst?

És majdnem őszinte volt, mikor hozzá fordult.

- Rég láttam, Ágnes. Még gyermekek voltunk. Lent pajkoskodtunk a szérűskertben. Emlékszik-e rá?...

Ágnes ránézett. Hosszú szempillái beárnyékolják szemét. Egyszerűen felelt.

- Maga emlékszik még?...

Péter egy percig gondolkozott. Becsületes ember most azonnal elhallgat. Hát szereti ő Ágnest? Jóformán nem is ismeri.

De neki bizonyosság kell. Világos bizonyíték. Ki gondol másra? Mi gondja egyébbel? Tudta becstelenség, mégis kimondta.

- Lehet is azt elfelejteni...

Bere Ágnes arcán könnyű pirosság suhant keresztül. Azután elsápadt. Szerencsére asztalt bontottak és elleplezhette zavarát.

Az öreg urak lassan a pipázó felé húzódtak. Kezdődik a csata. A doktor keveri is már a kártyát. Az asszonyok, fiatal emberek összább tömörültek. Kezdődik a pletyka.

Csak Bere Ágnes állt még mindig a helyén. Várt valamire. Valami csodára. Valami emlékre. Szinte felsikoltott, mikor Péter hozzáhajlott.

- Ágnes! Jöjjön le a kertbe. Sétáljunk egyet. Beszélnem kell magával.

Ágnes ránézett. Ijedt, nagy szemekkel. Mit akar tőle? Így álltak egy percig. Talán annyi sem volt, de nagyon soká tartott. Végtelen sokáig.

Ez volt a döntés!

A leány lassan lehajtotta fejét. Alig suttogott.

- Menjünk le, Péter.

Péterben valami diadalmas tombolás harsogott végig. Mégis van valaki. Mégis megértik. Mégis becsülik. Mégis szeretik.

A névtelen rémet legyőzte mégis. Megküzdött vele. Megtört a varázs. Bűvös ereje többé már nem veszélyes. Nem is gondol reá.

A szép Bere Ágnes. Ha megölelhetné, ha megcsókolhatná. Ha azt mondhatná: »légy enyém«.

Majdnem füttyörészett, mikor elindultak.

Legyőzte a kardot.

A virágoskertben.

A koranyári kerten megült az alkony. A nap is már elfulladt a hegyek közé. Még vérvörös arccal kapaszkodott vissza, de nem bírta sokáig. Az egész hosszú kert mélyet, nagyot lélekzett, felszabadult tőle. Mintha csak most tudná, hogy él, hogy vágyai vannak, s mint mámoros szerelmes, buján illatozott.

Mert van-e érzékibb asszony, mint délután a kert?

Van-e fürgébb arszlán, mint mikor rásurran az alkony?

A kis hídon, a kéjesen lihegő csermely felett, megállott Péter. Lassan körülnézett, hosszan, sokáig. Milyen furcsa lenne, ha nem volna illat. Csak színek lennének. Színek és semmi egyéb.

Nagyot lélekzett. Az illat, a vágy, ha tova száll, a szín megmarad, az a valóság.

- Vágyik a kert. Csókokra vágyik. Szemérmetlenül szerelemre vágyik.

A leány megütődve nézett reá fel. Kissé elpirult. De azután gúnyosan vont a vállát.

- Lehet. De tapintatlanság tőlünk, hogy éppen az intím percében zavarjuk.

Péter ránézett. A lány hangjában volt valami gúnyos kötődés. Ismerte elég jól. Hallott sokat róla. A büszke Bere Ágnes, a gögös Bere Ágnes.

De éppen az kell. Éppen azt akarja. Most a legjobbkor. Szinte örült neki.

- Éppen azért hívtam. Éppen ide hívtam. Tudja miért hívtam?

A leány rábiccentett. De a gúnyos vonás nem tűnt el arcáról.

- Maga nem cinikus. Nem azért hívott, hogy meglessek egy intím percet. Oh, maga ennyire nem rafinált...

Szünetet tartott. Péter érezte, hogy zavarban van. Ördögbe is. Sikereire gondolt. A nagy sikerekre. A nagy nőkre, kikkel múltó viszonya volt. Azokra gondolt. Hát most ez a kis lány, ez a vidéki kis lány hozza zavarba?

Majdnem gúnyosan kérdezte:

- Hanem?...

A lány vállat vont.

- Hanem, hogy én is vágyjak.

És kis szünet mulva folytatta:

- Szerelmet akar vallani nekem.

Minden gúny nélkül, inkább jókedvűen nézett a fiú szeme közé.

Péttert egyszerre elfogta a düh. Ez a kislány, ez is játszik vele? Csaknem rekedt volt a hangja.

- És maga?...

A leány várt egy percig. Most itt van a döntés. Mint minden beszélgetésben, tudta nagyon jól, van ütközőpont. Most jobbra, vagy balra. Egy hibás szó és átcsúsznak a könnyű, szellemes flirtre, egy mélyebbről jövő hang s nyakig merülnek a komoly szerelembe. De azután vissza út nincs. A híd elég mögöttük.

Habozott, de csak egy percre. Máris határozott. Arca kissé elpirult. De hangja nyugodt volt és mégis remegett.

- Én pedig meghallgatom...

Olyan öntudatos nyugodtsággal húzódott Péterhez, hogy már a mozdulata ölelést parancsolt. Jóformán nem is őt ölelték, de ő kezdeményezte a csókot.

»Ez volt az első szerelmes csókom« - gondolta Péter.

Milyen másképp gondoltam. Mennyire másképp.

Valami olyan mély szomorúságot érzett, hogy legjobban sírni szeretett volna.

Amint a leány ott feküdt karján, csak most látta meg először. Csak most nézte meg jobban. Gyönyörű leány volt. Magas, nyílt homlok, nehéz kékesfekete haj és disszonánsan ibolyakék szempár. Csak a szája volt érzéki kissé és keveset az álla ugrott előre.

Igen. A Pradóban látott egy képet. Velasquez-festmény. Annak volt ilyen. Az előtt állott egyszer sokáig, közel két óra hosszat. Akkor szerette meg benne Bere Ágnes.

Azóta eltelt közel két esztendő. Azóta szeretett, szenvedett, csalódott. És most megtalálta.

Micire gondolt. Nem, az nem ilyen volt. Az nem szerelem volt. Csak valami mámor, érzéki tobzódás. Most. Most ez szerelem.

Érezte, most ujjongani kéne. Most valami szent öröm rajong fel benne. Most nem hall semmit, nem lát semmit. Csak ölel, csak csókol.

Boldog. Nagyon boldog.

Legalább az kéne.

Arra gondolt: »ezt is elintéztem«.

Tudta, hogy a leány karjában az övé. Csak hivatalosan, szinte üzletszerűen kérdezte meg:

- Igaz ez, Ágnes? Maga szeret engem?

A leány felnézett. Szeme könnyben úszott, hangja alig csengett.

- Szeretem...

Péterben valami furcsa érzés pezsdült. Bent, nagyon mélyen, mintha művészkéz játszana régi-régi hegedűkön.

Mégis? Hát mégis? Hát mégis lehet? Amit már nem is hitt. Mégis megtörténik?

Őt. Őt magát, őt, Bús Pétert, egyszerűen Bús Pétert szeretik? Csakis magáért? Csupán csak őt? Igen, és éppen Bere Ágnes. Őérte könnyes a két ibolyaszem, őérte lángol az arca, az ő nevén vonaglik az ajka.

Őt. Őt magát. Semmi mást.

Szinte diadalmasan kérdezte. Éppen azért, mert tudta. Nagyon jól tudta. Hallani akarta.

- Ágnes, szeret?

Ágnes szemében lángolt a rajongás.

- Hát van-e, aki nem szeret téged? Van-e leány, aki ne szeretne? Hát van-e más, hát van-e bárki? Van-e hős, ha te nem vagy az? Én hősöm, én diadalmas hősöm, én mesebeli hősöm.

Nagy, szép, székelő fantáziája kinyílt. Csak szötte magában a csodás regéket.

Péter remegett, dadogott szinte.

- És ha nem lennék hős? Akkor nem szeretnél?

Szinte könyörgött.

- Úgy-e, akkor is szeretnél?

De Ágnes, mint a gerle, úgy nevetett.

- Ne gondold velem. Hős vagy, mesebeli hős vagy. Az én hősom vagy, az én csodás hősom. Azért szeretlek.

Péter remegett. Hangja dadogott.

- Azért szeretsz? Csak azért szeretsz?

Ágnes mámorosan és kéjes büszkeséggel szinte sikoltott.

- Minden lány szeret. S te mégis az enyém vagy. Minden leány szeret. Te vagy a hős és te az enyém vagy. Az igazi hős.

Péter karja lecsúszott derekáról. Erő nem volt benne. Alig dadogott.

- Igen. Én vagyok a hős. A mesebeli hős.

Mélyen, nagyon mélyen, maga sem tudta mennyire mélyen, egészen lent volt. Legalább úgy érezte. Onnan tekintett föl.

Felette diadalmasan, gúnyosan, döllyfösen ragyogott a penge.

Diadalt nyert rajta.

Az vágta le oly mélyen.

Oly nagyon mélyen.

Csendes beszélgetés.

Megint csak együtt ültek.

Mint szorongó madárkák nyári vihar előtt, érezték a történést. Valami jön, valamire vártak.

Az ócska ebédlő nem változott semmit. Olyan volt, mint régen. Csak a kandallóban nem szikrázott fel tűz. Tavasz volt, nyár volt: a kandalló, a régi kandalló, az még megérezte.

Az öreg óra szabályos ketyegése most is beszélt. Mint megvénült cseléd, simfelte a gazdát. Most is kotyogott. Minden taktusa mintha motyogná:

A fiú vár. A fiú vár. A fiú vár.

Vagy talán nem is mondta? Csak ők hallották.

És Péter, amint ott ült az elaggott karosszékekben, csakugyan várt.

Nem szólott semmit, nem mondott semmit. De szemét amint az öregekre vetette, amint keze ölében összecsucódott, szinte bizonyos volt, hogy csodára vár.

Valamire várt. Maga sem tudta, mire. Csodára vágyott. Varázstörésre vágyott. Valami nagy mese megváltásra.

De nem jött semmi.

Pedig a kávé is az volt, ami régen. Az sem változott. Most is, amint csendesen kavarta, csodálkozott a nagy emóciókon. Pedig a kávé nem változott semmit. De jó is volna, ha ilyen mozdulatlan lenne az ember. Maradna ami régen. Hol van már Bús Péter, az a bús Péter, aki innen elment?

Anyja szemében aggodás remegett. Ő meglátta fián, hogy az sápadt, szenved. Nem bírta tovább.

- Szomorú vagy?

Péter érezte a hang mélységét. Tudta, belülről jön. Tudta, az anyja hangja. Csak az cseng ily lágyan. De nem gondolt vele.

Megvonta a vállát.

- Ugyan. Dehogy.

Mi baja is lenne? Szinte csodálkozott. Milyen furcsa kérdés. De mégis úgy érezte, valami odabenn, bent a szívénél, fájt, nagyon fájt. Egész a szívénél. De talán maga sem tudta.

Apja, az öreg, szikár székely, csak a pipa mögül vakkantott egyet.

- Mind ilyenek. Ilyen hóképűek. Mintha a nehézség állana beléjük. Az Isten se érti. Bezzeg az én időmben más náció volt.

Anyja csitította.

- Ugyan, hagyd békén! Nem látod, hogy hallgat?

Az öreg csak morgott.

- Mi a csodát beszéljen, ha nincs amit mondjon? Csukának született.

Hümmögve tette hozzá:

- Érti a firle-fanc. Fiatal ember, vőlegény. Menyasszonya a legszebb leány az egész Maros-völgyben. Aztán a térdéig lógatja az orrát.

Anyja könnyörögve vágott szavába:

- Ugyan, ne bánts!d!

Péternek úgy tetszett, nagyon felül van. Szenvedély, harag, mind távol kerültek. Nyugodt, egész nyugodt, végtelen nyugodt.

Nézte az apját. Az csak izgett-mozgott, folyton zsörtölődött. Péter küzdött magával. Most szépen, lassan mosolyognia kéne. Most lassan elhúzza az arcát. Gőgösen, büszkén, lenézően, egyenesen apja szeme közé...

De még sem tette.

- Miért? Miért bántana? Igaza van. Mindenem megvan. Boldog vagyok. Fiatalember. Vőlegény. Menyasszonyom a legszebb lány, a híres Bere Ágnes. Mi kéne még nekem?

Anyja riadtan nézett reá. Keserű hangja elárulta lelkét. De apja éppen ezért haragudott.

- Igaz is. Csak keseregj, mint Apaffy bolondja. Az is ilyen volt. Az is azért bőgött, mert mindene megvolt. Amit csak kívánt, hozták elébe. Nosza, eltört a mécses, hogy minden teljesül. Hát mit akarsz még? Gyerek vagy jóformán. Mindenki rólad beszél. A legszebb leány lesz a feleséged. És mindenki tudja, hogy te vagy a hős. Az egész Maros-völgy igazi hőse.

De Péter szívében már tombolt a bánat. Fékezni nem tudta.

- Hát éppen ez az.

Anyja mint ijedt gyermek sikoltott feléje.

- Ne! Ne!

De Péter már nem bírta. Most kitört belőle. Most, most itt vannak. Ők úgyis tudják. Őtőlük kapta. Nekik elmondja. El kell hogy mondja. Beszélnie kell róla. Igen. Igen. És szinte lihegett.

Most. Most kell megtörni a varázst.

- Hát éppen ez az. Hát éppen jókor. Ti úgyis tudjátok. Mind a hőst látják bennem, mind a csodás hőroszt. Pedig nem igaz. Nem igaz. Nem én voltam a hős. Nem én küzdöttem. Nem én magam győztem. Nem én.

Hangja elfulladt, alig tudott beszélni.

Apja homlokán elmélyedt a ránc. Komoran kérdezte:

- Hanem?

Most. Most kimondja. Most megszabadul tőle. Most. Most. Egy percig habozott még. De mindegy, legyen akármi. Mégis kimondja.

- A kard. Az Isten kardja.

Anyja iszonyodva hátrált előle. A kezeit tartotta szemei elé.

- Nem! Nem! Nem igaz. Péterkém, te voltál a hős. Én szép fiam. Te voltál a bátor. Ne... Nem. Semmi sem igaz.

Apja arca mosolyra torzult el. Valami megfagyott, halotti vigyorgás. Fáradtan legyintett.

- Ugyan, Péter.

De Péter nem hagyta. Érezte, kezében tartja a kulcsot. Most megtud mindent. Most megszabadul tőle. Most meg kell hogy tudják. El kell hogy ismerjék.

- De igen. A kard vívta a harcot. Csak az tudott győzni. Hiába mondtátok.

Apja arcán lassan halt el a mosolygás. Rekedten szólt közbe:

- Nem igaz!

Hát még se hiszi? Hát még most se látják? Nem hisznek neki? Nem értik meg? Nem hisznek a csodában? Hiszen tőlük kapta.

Lihegve kiáltott:

- De igaz. Én gyáva voltam. Én féltem. Én remegtem beléje. Én nem tudtam megtenni semmit. Csak a kard győzött. Csak a kard győzött. Csak a kard győzött.

Anyja menekült. Zokogás verte hangját.

- Nem! Nem!

Apja, mint valami óriás, úgy emelkedett eléje. Hangja kemény volt, ércesen csengett. Szinte parancsolt.

- Nem igaz.

Péter meghökkent. Még sohasem látta ilyennek apját. Mintha a saját szobra lenne. Amint ott állott, alakja megnyúlt. A joviális táblabíróból nem volt benne semmi. Mintha Nemere s a többi góliátnak testvére lenne. Hallgatást parancsolt. Villámló szemei mintha a világot némítanák el.

Csak a sarokban zokogott az anyja. Törülte a könnyét. De Péter észre sem vette. Ő csak apját nézte. Így még sohasem látta.

Az öreg is felállott. Lassan, nyugodtan. Oda ment hozzá. Szeme egész mélyen nézett az övébe. Hangja mélyen zengett, mint Gábor Áron sok régi harangja.

- Gyere a szobámba. Beszédem van veled.

S máris ment előre. Vissza sem nézett.

Péter amint felállt, mintha ólomsúly kötné le lábát. Alig bírta el. Szinte gyökeret vert.

Tudta, most itt a perc. Most megtud mindent. Tudta, a varázs most feloszlik előtte.

Mégis habozott.

A mesekirályfi jutott eszébe. Annak került kezébe az élet titka. De mikor kezében volt, nem merte megnézni.

Ő sem meri megnézni.

De ő nem mesekirályfi. Ő nem szalasztja el a titkok kulcsát. Ő nem fél tőle. Ő szemébe néz. Meg kell hogy tudja. Meg kell hogy tudja. Meg kell hogy tudja.

Térde remegett. De szeme nyugodt volt. Emelt homlokkal lépett be az ajtón.

Apja előtt állott.

A kard legendája.

Szíve mint egy kis gép, úgy berregett.

Apja előtt állott.

A régi szobába most újra belépett. Negyedszer életében. Máskor sohasem. Csak mikor nagy válaszütat ért el, csak akkor volt itten. Az apai szoba, az öreg íróasztal, szinte összeforrt minden sorsfordulással.

Először érettségi után lépett ide be. A gimnáziumból akkor került ki. Akkor lett nagy ember. Akkor sokat beszéltek. Vitatkoztak apjával. Nem értették egymást. Az öreg jogászt akart faragni belőle, de neki nem volt hozzá kedve semmi. Mosolyognia kell, ha újra rágondol.

Az öreg megvetőleg intett.

»Mérnök? Az nem úri foglalkozás. De mérnök is lehetsz, ha a jogot végzed. Magyarországon jogászból minden lehet.«

Sokáig csatáztak. De mégis ő győzött.

Most visszagondolt. Valami megnyugvás szállt a szívébe. Ő itt már győzött.

Másodszor akkor volt itt, mikor a harc-térre indult. Apjától itt búcsúzott el. A titkos fiókot itt mutatta meg az apja. Abban őrzte a testamentumot.

Akkor beszéltek úgy, mint férfival a férfi.

Az is hogy elmúlt.

És itt volt újra eljegyzése előtt.

Milyen különös volt.

Apja mikor elébe állott, nem érzett semmit. Így volt szokásban századok óta s a család őrzte a hagyományt. S tán jobb is így, hisz neki oly mindegy. Hadd válasszák meg ők menyasszonyát. Péter bólintott. Igen. Bere Ágnes. S valami csendes megnyugvást érzett, hogy a legszebb leány lesz a felesége.

Mert egyebet semmit sem érzett.

És most van itt negyedik ízben.

Vajjon mi lesz?

Mert valahányszor ide belépett, mindig szorongás fogta el. Szabadulni innen. Csak erre gondolt. Minden sorsfordulásán itt dőlt el a kocka. Innen visz az útja jobb- vagy balfelé. Mindig ide vágott. De mikor bent volt, menekült innen.

És így menekült a dolgok elől, miket magának felidézett.

Apja felállott; elébe lépett.

- Hiszel nekem?

Péter megdöbbszent. Riadtan nézte apját. Nem jött hang ajakára. Itt minden szó kevés.

Némán bólintott.

Az öreg ránézett. Mélyen a szemébe. Csaknem szótagolta.

- Akkor tudd meg, hogy te voltál a hős. Senki a világon, semmi a világon nem segített téged. Csak te magad győztél.

Péter felnézett. Hát már apja is? Az is becsapja? Düh hullámszórt benne. Most előtte le-
hazudják? Szinte kiáltott.

- A kard. Az Isten kardja.

Apja hallgatott. Habozott egy percig.

- Az elveszett.

Péter úgy érezte, mintha fejbe vágnák. Mintha lába alól forogna a föld el. Nem hitt szüleinek. Csaknem dadogta:

- Elveszett...?

Apja bólintott. Szomorú szemei bánatban égtek. Ezt is elmondta. Mije marad még? Halkan kérdezte:

- A legendáját ismered?...

Péter bólintott. Régi emlékek, mint halk hegedűének, zsongták a mesét.

Attila kardja, mely elveszett. A pásztor, aki megtalálta. A fejedelmi lány, ki elcsalta tőle. Az unoka, ki visszaszerezte. A sok monda és régi emlék. Rabonbánok, királybírók meséje. Primorok és főkapitányok, kik véle védték a hazát. Amint az ének szájról-szájra az ő családba visszatért.

Az öreg csak nézte. Feje megingott.

- De ők nem fejezték be a mesét.

Várt még egy kissé. Gondolkozott. Küzdött magával, hogy kimondja-e:

- A kard nincs. Nem az. Ez nem a régi. Az negyvennyolcban elveszett.

Péter, mint riadt vad, menekült a hangtól. Szeme zavaros volt. Nem hitt füleinek. A kard. Az a kard. Az Isten kardja. Az ősök pengéje. Legendák regénye. Az a kard sincsen.

Nem! Nem! Lehetetlen...

A rabonbánok kardja nem az övé. A kard, amely óvta, megvédte minden bajtól - nem az Isten kardja.

Nem igaz! Nem igaz! Nem igaz!

Apja papírlapot nyújtott feléje.

- Nézd! Itt van az írás. A kard új legendája. Ha még mindig hiszed a mesét.

Péter megnézte. Keze reszketett. A sorok szétfolytak, futottak előle. Mégis látta őket.

Egy számla volt.

Apja szemében valami szomorú mosolygás, valami ironikus önsajnálás ragyogott fel.

- Ez a te kardod igazi regénye. Kétszázhetven pengő. Ennyiért csapott be Rosenberg vele Pesten.

Péter, mit mond az apja, már nem is hallotta. Oda sem figyelt. Törődött is azzal.

Az ő kardja nem az a kard. Az ő kardja nem az Isten kardja. Az ő kardja nem bír varázserővel.

A csoda megtört.

Nem bír varázserővel.

Kiáltani akart. Nagyot, erőset.

Nem bír varázserővel!

De mégsem tette.

Apja még magyarázta:

- Az Isten kardja elveszett. Kutattam, kerestem, minden hiába. Nem volt nyoma semmi. De a mese élt. Az tovább szállott. Hát mit csináljak? Vettem hozzá új pengét.

De Péter nem is figyelt oda. Mi gondja vele? Törődött is azzal, mit mond még az apja.

Az már mind nem fontos.

De az a kard, az Isten kardja, nem az a kard. Nem bír varázserővel. Nem az védte meg. Az nem küzdött helyette. De hiszen akkor ő volt a hős. Ő maga harcolt. Dacolt a halállal. Mert bátor lenni. Ő maga harcolt. Ő maga küzdött. Ő maga győzött.

De hiszen akkor ő a hős.

A hős. A csodahős. A mesebeli hőrosz.

Ő! Maga, Bús Péter.

Az a kard nem az Isten kardja.

Most már tudta. Most már érezte.

Most már érezte, hogy ő csinált mindent.

Emelt szemekkel lépett ki az ajtón. Kihúzta magát. Karjában, szívében csupa élet, vágy tombolt. Homloka körül, mint lassan körülégő, valami szikrázó dicsfény ragyogott fel.

Ő a mesehőrosz.

Boldog volt. Boldog. Végtelenül boldog.

Mélyet lélekzett.

Háta mögött, szinte úgy érezte, valami roppant.

Milyen különös.

Mintha egy világ omlott volna össze.

»Sofort einrücken.«

Kora hajnalban nyergeltetett.

A reggeli ködben jól esett a vágta. Amint az avart felrugta a patkó, szinte külön örült minden tovaszökkenésnek.

Élvezte lovát.

Minden vágya, minden tervezése, minden életöszöne, minden reménye most ez volt, ez a vágta.

Úgy érezte, mindentől menekül. Minden baja, gondja messzire marad. Mici. Sarkantyút. Már el is hagyta. A Katarina-émlék. Még egy hosszú ugrás. Az is elmaradt. A kard legendája. Vasat, vasat a lónak. Az is kidőlt mellőle.

Szinte mámoros kedvvel fokozta a tempót, őrvítő futamba.

Rajta! Rajta!

Mintha minden vágya attól függene.

Rajta! Rajta!

De a vizesárkon túl lefogta lovát. Hirtelen mást gondolt.

Lassan elfordult a párázó mezőkről. Rátért az útra. Nyugodtan poroszkált a szomszéd falu felé.

Már nem kergette lovát. Nem is figyelt rá. A ló is lassan elnyújtózott alatta. Nem szedte a lábát, mint máskor, maga alá.

De Péter nem is törődött vele. Már volt más ideája, ami izgatta. Fantáziája másfelé csapott el. Nem gondolt lovával. Előbbi szép, nemes tartása most összerogyant. Pulyán, gyűrötten ült, s kezeiben hosszúra lógtak le a szárazak.

Bent a faluban leugrott a nyeregből. Könnyen, fiatalon. Egy kis legénynek intett, az megfogta a kantárt.

Péter körülnézett. Senki sem látta. Nyugodt, kemény léptekkel ment be az ajtón.

Ott állott a rácsnál a postahivatalban.

A postáskisasszony is álmos szemekkel nézte a belépő korai vendéget. De arca azonnal mosolyra torzult, és siető kezekkel igazította blúzáját.

»Milyen furcsa az asszony, - gondolta Péter - csípás szemekkel is tetszeni akar.«

Némán megírta a táviratot. Még habozott egy percig. De már most mindegy. A kisasszony átvette. Átolvasta egyszer, átolvasta még egyszer, s csodálkozó szemekkel meredt arcába. De Péter észre sem vette. Szó nélkül kifizette a mondott összeget.

Nagyot lélekzett. Ezt is elintézte.

Még akkor is mosolygott, mikor az ősi kúria előtt leugrott lováról.

Tíz óra tájon megjött a sürgöny. Csak két szó volt benne:

»Sofort einrücken.«

Igen. Behívták. Ma este visszamegy.

Gondolkozott. Vajjon helyesen tette-e? Kicsit pirult is a csalás miatt. Kicsit sajnálta a nyugalmas tíz napot, tíz napot itthon, amit feláldozott.

Mégis így jobb lesz.

És ha nem lesz jobb, akkor sem tehet másként. Valami folyton kergeti, űzi. Menekülni innen. Csak innen hamarabb el. Itt minden bántja.

Micire gondolt. A nagy kiábrándulásra. Bere Ágnesre. Azzal is kész van. A kard, az Isten kardja. Még az is becsapta.

Menekülni innen.

De nem. Ő nem menekül. Most tisztán érezte. Ez a sok csalódás mind nem elég, hogy meneküljön innen.

A harctér húzza vissza.

Most százszoros erővel érzi, oda vágyik. Az ideges határ, a lázas remegés, a bánat, a fájdalom, a félelem és kín; azok hívják vissza.

Barátaira gondolt. Azok mind ott vannak. A semmiemberek, akiket megvet, azok is ott vannak. Ezek, idehaza? Mi köze hozzájuk? Ezek nem tartoznak az ő életébe.

És ott van az a sok lázzal teljes hónap. Ott van a borzalmas, rémekkel telt idő. Ott vannak a napok, amelyeket alig élt át. Ott vannak az órák, mik végtelenbe nyúltak.

Ott van az élete. Ott van a multja. Mióta onnan eljött, talán nem is élt.

És ott vannak a milliók. A sok kis szürke ember. Talán csodálkozva keresik az égen.

És ő nem repül...

Nem. Nem hagyhat cserben embermilliókat. Nem hagyhatja cserben régi életét.

Mintha millió torok kiáltana feléje. Millió ember hívja. Millió ember várja.

A napok várják, a hetek várják, a hónapok várják.

Az élete várja.

Igen. Megy. Megy vissza.

»Sofort einrücken.«

Hazafelé.

Kocsik csattogása. Kerekek ritmusa.

Hogy elmúlik minden. Milyen, milyen furcsa.

Ez a muzsika hogy izgatta régen. Mennyire megszokta.

Mintha másképpen nem is lehetne.

Neustadtra gondolt. A lázas állomásra. Amint egyik vonat a másik után indult. Szalaggal, virággal mennyi sok-sok ember. Mindegyik gyorsabban akart menni, mint a másik.

De egy sem késett el.

Milyen más itten. Milyen más mostan.

A kis állomáson kocsikat tolatnak. Nagy zökkenéssel csapódnak egymásba. Hátul egy vágá-nyon, csaknem elrejtve, néhány teherkocsi: harctérre induló csenevész legénység.

De virág már nincsen. Az elkopott régen.

Szinte elfelejtve, ki sem törődik velük, ott állanak szürkén, az utolsó sínen. Talán szégyellik is, hogy a harctérre mennek.

Egy nyurga vasutas veri a mellét.

- Harmadik éjjel, hogy nem aludtam semmit. Hogy jutok hozzá? Mi közöm nekem az egész háborúhoz? Hagyjanak nekem békét.

Péter lassan lehajtotta fejét.

Igen. A virág elhervadt. Elszállott az ének. Pántlika, zászló mind lekopott róla. Csak a rémes csontváz, az maradt meg.

Neustadtra gondolt. A lázas készülődésre. Akkor még mindenki részt kért belőle. Most menekül előle.

Micsoda torz kép...

Elkopott a háború.

Csak a rémes csontváz maradt meg belőle.

A kocsiajtóból csak Ágnest nézte.

Ott állt szembe vele. Szemébe nézett. Menyasszonya volt. De nem szólt semmit.

Csak Ágnest nézte. És Micire gondolt.

Az hogy babusgatta. Hogy ügyelt rája. Ellátta tanáccsal. Mindenre gondolt. Semmit sem felejtett el.

Milyen más is volt az.

Ágnesre nézett és Micire gondolt.

Ezt is elintézte.

Síp, trombita, lámpák megbillenése... S a kerekek alól elsiklik a pálya. Lassú gyászmenéssel indul a vonat.

Ágnes még ránéz. De nem szól semmit. Szeme sem könnyes, arca sem reszket, csak bólint feléje. Mégis ez, ez a néma búcsú, ez volt a legtöbb, amit adhatott.

A vonatzakatolás egyre erősebb. A váltók zökkenése mindinkább elmarad. Hol van az már tőlük? A sötét éjszakában száguldanak előre.

Az ablakon hideg légáram csap be. Péter megborzong. Milyen egyedül van. Szinte örül, hogy odakint, messze, milyen sokan várják.

Az ablakhoz lép és benéz a sötétbe. Milyen fekete és milyen titokrejtő. Mintha ismeretlen idegenbe mennének.

De nem. Még sem. Most tudja hová megy. Most ismer odakint már minden borzalmat. Most tudja mi a láz, félelem, borzongás. Most már tud mindent.

Talán azért is megy olyan nyugodtan.

Zsebébe nyúl. Igen, itt a sürgöny.

»Sofort einrücken.«

Még visszagondol a szülei házra. A Maros-völgyre. Menyasszonyára. Itthagyt mindent.

Szeme révetegen pislogott előre. Mintha az ég alján fény derengene. Valahol arra, arra nagyon messze, odakint várják.

... És nem bánt meg semmit...

Vágyak.

Mintha az élet száguldna tovább s ő a kocsiból valahol kiesett. De most utólérte.

Újra itt volt az ideges kohóban, a lázas izgalomban. Megint megcsodálta a láthatatlan gépet. Pontosan működött, mint óraműre ha járna; úgy ette a sok embert.

A salak, a sok szép kizsákmányolt test elhullott az úton. De a gép ment tovább.

A szürke poros úton megállott Péter. Nézte sokáig. Messze a hegyek közt vesztette el szeme. Csak nézte az utat.

Itt nyomult előre az egész hadsereg.

Vajjon megérte-e az a szürke út azt a sok-sok embert?

Vajjon van-e ország, amely megéri, hogy csak egy ember is meghaljon érte?

Van-e drágább kincs, mint az a vonagló, érző-vérző ember?

Mennyi idegen halt meg a mi földünkön? Hány rokon, barát, hány millió földink sóhajtott utolsót messze idegenben?

Hiszen ezek még csak nem is a földért pusztultak el. Nem is azt védték.

De igaz, így van rendjén. Mindenki kettős malomba került. Ez vagy az a kerék mindenkire rácsap. Menekülés nincsen.

Mennél jobban tudta, hogy nem jó, nem helyes, annál inkább érezte, hogy ezt a földet, ezt a magyar földet, védni, óvni kell.

De érezte azt is, hogy nyugton nem hagyja. Meg kell hogy vessen minden vadságot, minden háborút.

A malomkerekek közt kapaszkodott meg s nem tudta melyikkel üttesse agyon magát.

Hol itt az igazság? Ki mutatja azt meg?

Lehajtotta fejét.

Megint haza gondolt.

A nagy, hosszú kertben most ott sétál Ágnes. Szinte látta öntudatos mozdulatát. A hegyek szegélyén most botlik a nap le, és bent a kertben felriad az illat.

Most reá gondol.

Most, ha ott lenne, át kéne hogy ölelje. Most forró csókkal bezárná az ajkát.

De jó is lenne.

De ő most itt áll a szürke országúton. Nagy szemekkel nézi a poros, piszkos pályát. Hogy szétrombolták, mennyire besülyedt. Mennyi sok ember mehetett rajta. Mennyien rohantak előre. Előre a halálba.

Bécsre gondolt. A Bar-beli estére. Az is de furcsa volt. Nem volt szép Micitől, hogy nem jött le hozzá. De elvégre, szegény lány, mit is tehetne. Neki is élni kell. Alapjában véve ő a hibás. Miért küldte oly nyiltan hozzá a pincért? Várnia kellett volna, míg Mici üzen.

Szegény kis Mici. Neki biztosan még jobban fáj a válasz.

De hát mit csináljon?

Csak ötőle volt förtelmes dolog, hogy az emlékét is úgy beszennyezte. Szerencse, hogy Mici talán nem is tudta meg: Katarinánál azt a buja éjjelt.

Megint az utat nézte. A milliók nyomát. Most ő is beáll a lelketlen hadigépbe. Milliókkal gyilkol más milliókat. Talán maga sem tudja: miért?

Szüleire gondolt. Az ősi kúriára. Az öreg ebédlőre. Apja szobájára.

Az mind hazavárja.

Visszavárják. Visszahívják és ő nem mehet vissza.

Gondolkozott.

Tudta, nem haza vágyik. Hiszen szökött onnan. Piruló csalással hagyta otthon őket. Ide, ide ki vágyott. A vérző milliókhoz.

De most itt van náluk és azok vannak messze.

Mert ilyen az ember.

Akkor csak azt látta, hogy milyen salakot ver az otthoni gép, az otthoni élet. Megborzongott tőle. Menekült előle.

Most itt van újra. Most itt látja ismét a vergődő milliókat. A nagy hadigép sok megroncsolt salakját.

Most innen menekülne.

Haza? Nem lehet. Onnan menekült el.

Innen? De hová?

Hol kapcsolódhat ki az embermilliókból? Hol lehet csendesen, nyugodtan, békén? Hol élhet végre úgy, mint igazán ember?

Nem. Olyan hely nincsen.

Akárhova megy, mindig belefulladás az embermilliókba. Mindig velük érez. Menekülés nincsen.

Itt marad.

Ész nélkül, fej nélkül, gondolat nélkül, elfásult szívvel, de itt marad.

Tehet-e mást is?

Ha nem lehet ember, lesz belőle jó gép.

Megvonta a vállát.

Elvégre, így is lehet élni.

A mi szívünk asszonya.

Kaunitz végigfeküdt a keskeny tábori ágyon. Nagyot ásított.

- Igen...

De hogy mire mondta, maga sem tudta.

Hirtelen felült.

- Hát ne öljön meg az unalom itten? Hát ne dögöljön meg itt az ember? Legalább nő lenne! Egy aranyos kis nőci-bőci.

Dühösen, gyerekesen kiabált.

- Nem! Nem! Nem folytatom a háborút tovább! Adjanak nőt! Nőt! Nőt! Egy édes nőci-bőcit! Vagy megyek a fenébe.

Megint végigvetette magát az ágyon. Nagyot ásított.

- Igen...

De most sem tudta, hogy mire mondta.

Várt még egy kicsit. Gondolkozott. Arca hirtelen megélénkült, de rögtön elnyomta. Közömbös hangon, palástolt izgalommal hajította a kérdést.

- Bécsben is voltál?

Péter felriadt. Egész váratlanul csapta meg a kérdés. Egész másfelé gondolt.

Egy percre habozott.

Nem is kéne hogy feleljen. Ha igent mond rá, jön a többi kérdés. De minek bolygassák? Legjobb pihenjen. Hagyja mindenki békén.

Mégis bólintott.

- Igen...

Kaunitz szeme megvillant. De óvatos maradt. Forró kása körül így sunyít a macska. Az sem óvatosabb. Lassan kerülgette.

- A Bar-ban is voltál?

Tudta, hogy ez következik. Péter nagyon dühös volt magára. Kár volt először is, hogy igennel felelt. De most már benne van. Vissza út már nincsen.

- Voltam...

Kaunitz türelmetlenül rázta meg a vállát, de tovább is betartotta a habozó tempót.

- Mit csinál a hercegnő? Princesse Mici de la Bretli?

Péter, mintha pók csípné, idegesen rándult meg. Végignézett társán. Hogy mer ez a kölyök Miciről, az ő Micijéről így beszélni?

De már meg is nyugodott. Elvégre mi köze neki Micihez? Miért fortyanjon fel, ha a nevét hallja? És Kaunitz is jó fiú, csak jártatja a száját. Csak valahogy komolyan ne vegyünk semmit. Így még talán élhet az ember.

Kaunitz lassan kúszott témája felé.

- És a többiek? Lízi, Heddy, Toncsi? Lízi hordja-e még a harisnyakötős órát? Megvan-e még a fekete selyem inge?

Csak zúdította a kérdéseket. Feleletre nem is várt. Neki magának telt öröme benne, hogy kimondja őket. Szinte tobzódott a komisz hangzású erotikus szavakon.

Péter elhúzta száját. A háború javító hatására gondolt. Ez a fiú is talán egy kedves, szelíd, jó gyerek lenne, ha háború nincsen. Talán most is ott ülne anyja kötényénél. S mi lett belőle? Egy szavakon tobzódó szoknyabolond, kéjenc.

De Kaunitz hirtelen belekapott.

- És Katarina? La Princesse Perverz? A hosszútávú nő? Hát ő mit csinál? Szeret-e sokat?

Péter ránézett. A fiú száján vonaglott a komisz szó. De arca komoly volt.

- Miért vagy brutális? Hiszen szereted?

Kaunitz bólintott. Hangja elrekedt.

- Éppen azért. Értesz is te hozzá. A nőkkel komisz az ember. Ha hallja, ha nem, az egészen mindegy. Az imponál nekik.

Péter hallgatott. A levelekre gondolt. A sóvárgó, kérő, epedő levelekre, a légiesen könnyű szerelmes levelekre, amit ez a fiú írt. Valami undor fojtogatta torkát.

De az csak kérdezte:

- Hát őt nem láttad? Igen? A Bar-ban táncol? Nem próbáltad ki? Nagyszerű perverz éjszakákat rendez.

Péter hallgatott. Dühös volt Kaunitzra. Miért cinikus a fiú? És miért épp öelötte? Hisz ő tudja legjobban, hogy szereti, hogy nagyon szereti. Hát miért beszél így róla?

De Kaunitz csak mesélt.

- Gyönyörű ingeket hord. Azokra bukik. Nem voltál nála?

Péter gondolkozott. Szemébe mondja-e, hogy ott volt nála? Mesélje-e neki a buja, lázas éjjelt? Elmondja-e róla, hogy ölelt, hogy csókolt?

Meséljen-e a vágyó levelekről, melyeket Kaunitz írt neki?

Megrázta fejét.

- Nem. Nem voltam nála.

Úgy érezte, ennyivel tartozik. Oh, nem Kaunitz-nak. De Katarinának.

Kaunitz arca egyszerre felderült.

- No látod, ennek nagyon örülök. Oh, nem magam miatt. Én nem vagyok finnyás. Nagyon jól tudom, hogy sokan járnak hozzá. De temiattad.

Felugrott az ágyról és Péterhez szaladt.

- Mert egy titkot elárulok, Péter! Katarina csak engem szeret. Mindig csak rám gondol. Akárkit tart is karjai között, engem képzel helyébe. A mámor percében is, behúnyva szemét, engem ölel, csókol.

Vidáman kacagott fel.

- Most már megértheted. Sajnáljalak, ha te is így jártál volna!

Péter ránézett. Szegény fiú. Vajjon el is hiszi, amit neki szaval? De nem szólott semmit.

Kaunitz még megkérdezte:

- Járnak sokan hozzá?

Mit is feleljen? Megmondja talán, amit Katarináról hallott? A híres, sőt hírhedt perverz éjszakai? Megvonta a vállát.

- Nem tudom; - de engedékenyebben még hozzátette: - de nem igen hiszem.

Kaunitz felállott. Karjait átfonta nyaka mögött. Mint jóllakott kandúr nyalta meg az ajkát. Nagyot nyújtózkodott.

- Kis Katarina. Édes kis Katarina. De nagy bestia volt; - és csillogó szemmel tette még hozzá:
- no, két hét múlva már nála leszek.

Péter felfigyelt.

- Haza mész?

Kaunitz nevetett.

- Nem is tudtad? - és büszkén kihúzta magát. - Házasodom.

Arckifejezése elkomolyult. Szeme meghatottan csillogott.

- Szegény kis Elíz. Milyen, milyen boldog. Végre enyém lesz.

Péter úgy érezte, pofon kell hogy üsse. Valami útálat fojtogatta torkát. Egész fizikai undorodást érzett. Valami piszokhoz mintha hozzáért volna.

Kaunitz nagyot sóhajtott.

- Én édes kis Elízem.

Péter ránézett. Kaunitz szemében valami gyermekes tisztaság ragyogott. Ajka felül a romlott vonás eltűnt s mintha szende szűzzé enyhülne az arca. Oly ártatlan volt, olyan érintetlen, mint az a régi, nagyon régi Kaunitz.

Lassan elfordult tőle. A szíve nagyon fájt.

Én Istenem, miért is nem lehet ilyen az ember. Nagyot sóhajtott.

És már Kaunitzra sem haragudott.

Éjszakai árnyak.

Megrázta fejét.

Nem. Nem hiszi el. Ő nem babonás. Csak véletlen volt.

Nevetett rajta.

Micsoda gyerekség. Valahányszor nappal gondolt reá, mindig mosolyogni, kacagnia kellett. Ő, Bús Péter, ő ilyen számár?

Nevetett rajta, de nevetése mélyén mégis meghúzódott valami keserűség.

Ennyire jutott már?

Mikor első este mentek hazafelé, Kaunitz mutatott rá az elhagyott sírokra. Másképpen talán észre sem venné. Az országút mellett, alig néhány lépésre, ott húzódtak meg. Három szegény kis sír. Három fakeszt.

Jóformán rá sem néztek. Hiszen annyi van.

De olyan furcsa volt, sötét éjszakában elmenni mellettük.

Délután, mikor arra sétált, nevetett rajtuk. Hát nem számár az ember? Hiszen igaz, nem fél, de éjszaka mégis idegesítik ezek a sírok. Pedig milyen némák, milyen hallgatagok. Nem bántanak senkit.

Az élőktől féljen, ne a holtaktól.

De este mégis elfogta valami furcsa, tikkadt szorongás. Maga sem tudta mi. Nyugtattatta magát. Ugyan. Idegesség. De szíve mégis hevesebben vert. Lélekzete elszorult, lába remegett. De legyőzte magát. Mellét kihúzta és keményen lépett. De csak akkor könnyebbült meg, mikor már a sírok mögötte maradtak.

Másnap azután megint nevetett rajtuk. Szegény kicsi hantok. Az egyiken félig el is dőlt a kereszt. Ezekről fél ő? Azaz nem is fél, csak idegesítik. Mért félne tőlük? Hiszen három ilyen szegény kis lélek, ha elébe kerülne, elbánná velük.

De este remegése még fokozódott. Percről-percre nőtt, amint közeledett feléjük. S kimondhatatlan fojtogató szorongás feszítette torkát.

Énekelni kell. Füttyülni fog, vagy dúdol valamit. Akkor elmegy mellettük s észre sem veszi őket.

De hirtelen jeges kéz nyúlt a szívéhez. Eszébe jutott a délutáni mondás. Ha elébe állának, akkor sem félne.

Ne! Ne! Félné. Nagyon félné. Végtelenül félné. Csak ne jöjjenek. Csak ne lásson semmit.

Hideg verejték öntötte homlokát el. Még csak két lépés és túl lesz rajtuk. Csak most ne jöjjön semmi. Csaknem elalélt, mire elhagyta őket.

Nem. Ez már betegség.

Másnap megint kiment, megnézte őket. Az előző esti számárságra gondolt. Hát nem butaság? Hogy bocsánatot kért három halott embertől. Hogy félt, talán szava megbántotta őket. Pedig igaza volt. Mit kérjen bocsánatot három halott embertől? Mi gondja azokkal? Úgy sem állhattak volna elébe.

De hirtelen elhallgatott. Még a gondolatát is elnémította. Az estére gondolt.

Este megint mellettük kell hogy elmenjen.

Nem. Nem gondolt rájuk. De folyton az járt az eszében, hogy nem fél tőlük. De minek bántsa meg a holtakat véle? Nem. Nem gondol rájuk.

Este azonban, amint a sötétbe kilépett, rögtön elfogta a rémes szívdobogás. Lábai csaknem kővé meredtek, még vonszolni is nehéz volt őket. Homlokán kiült a hideg verejték. Alig vánszorgott.

Nyugtattatta magát. Meg akart nyugodni. Nem lehet semmi baj. Micsoda gyerekség. A holtak meghaltak, és nincs tovább. A többi babona, számár dajkamese. Bolond, aki mondja, bolond, aki hallja.

De hirtelen elrémült. Hátha éppen az bosszantja a holtat, ha nem hisznek benne? Hátha az bántja, ha semmibe sem veszik. Hátha, csak azért is, meg akarják mutatni, hogy vannak, hogy megjelenhetnek.

Ugyan. Mennyi könyvet olvasott róluk. Hogyan is támadnak az otromba babonák? Micsoda butaság, korlátolt tudatlanság szükséges hozzá, hogy babona szülessen.

Nem. Szellem nincsen. A halott meghal. Porrá válik, földdé. Hazajáró lélek nincs, nem is lehet. Akit sírba zártak, az nem kel ki onnan. Tudta nagyon jól. Nem. Nem. Nem jelenik meg.

De már érezte, hogy megjelenhetik.

Szíve hangosan vert, mint pöröly dongatása. Alig vánszorgott. Csak mikor a sírok mellett már túlment, akkor lélekzett fel. Futott hazafelé.

Mégis számárság.

Másnap újra megnézte a három kopott sírt. Igen. Megigazítja a kidőlt keresztet. Minden embernek ennyi kegyelet kötelessége.

De mégsem tette meg. Arra gondolt, hogy fél a síroktól. Ezzel is a holtakat engesztelné. Kegyelmet kérne. Hogy hagyjanak neki békét.

De hát bántja-e őt három porladó hulla? Hát hiszi-e ő, hogy vannak szellemek? Ő, a kultúr-ember. Ő igazítson meg egy durva fakeresztet? És azért mert fél? Ki akar engesztelni három rothadó embert?

Nem. Emberi méltóságát sérti, ha ennyire megalázkodik.

Úgy hagyta, eldőlvé, az ócska fakeresztet.

Nagyon meg volt elégedve magával.

Este nyugodtabban indult az útra. Villany-zseblámpát vitt magával. Amint a fényes körbe benézett, valami nagy megnyugvás fogta el. Milyen kár, hogy a pici vetítő csak egy irányban szórja a fényét... A többi oldalon megmarad a sejtelmes árnyék.

De legalább a sírnál nem fog félni. A fénykévét majd rájuk vetíti. Akkor nyugodtan mehet el mellettük. Azok csak sírok lesznek, kis, szegény sírok; semmi egyéb.

De hátha addig kiég az elem. Hátha épp akkor alszik el a lámpa. Ijedten oltotta el. Majd csak ott gyújtja meg.

De minden lépésnél, mit a sötétben tett, egyre növekedett rémült szorongása. Vajjon nem kegyeletstértés-e, éjfél idején három néma sírt hogyha megvilágít. Nem eretnecség, nem Istensértés? Nem hagy nyugodni három szegény holtat.

Szíve mindjobban emelkedett fel. Riadtan zakatolt. Nem szabad, hogy megtegye. Lába mint ólom, alig mozdult vele. Istentagadás. Keze reszketett. Lélekzete is elszorult egészen.

Most mindjárt ott lesz. Most már csak néhány lépés. Azonnal beéri. Most fel kell hogy gyújtsa a lámpát.

Nem! Nem! Nem szabad.

Agyában a rémület járt szilaj táncot. Nem. Nem szabad.

Tudta, ha most felgyújtja a lámpát, a három holtat ott látja a síron.

Térde összeverődött, lába megingott. Mégis meg kell hogy tegye. Valami maniatikus dühvel érezte. Meg kell hogy tegye.

Felgyújtja a lámpát.

De szívverése egészen elállt. Fején érezte, amint haja felmered. A fény nem csapott fel. Nem világított semmit.

Kiáltani akart, de hang nem jött ki belőle; ziláló hajjal úgy menekült el. Vissza se nézett.

Nem! Nem! Hagyják el. Istenem. Ne bántsák.

Csak otthon vette észre, hogy a villanyoslámpát fel sem csavarta.

Azért nem égett.

Nevetnie kellett. De a nevetés megfagyott arcán. Tudta, hogy babona. De mégis boldog volt, hogy nem gyúlt fel a lámpa.

A három holtat, szentséges Isten, ott látta volna sírjuk tetején.

Másnap délután újra megnézte. Három kis kopott sír. Név sem volt rajtuk. Hol is látott ilyet? Istenem. Hol is látta?

Igen. Korfot is egy ilyenbe temették.

Korf? Hogy is jutott az eszébe? Minek is gondol rá és miért is épp mostan? Hát nem szabadul meg már soha tőle?

Korf? Az is egy ilyenben pihen.

Szegény, szegény jó Korf.

Minek is gondol rá?

Hiszen éppen úgy itt is pihenhetne.

Ugyan. Szamárság. Megint fantázia. Megint fél tőle? Ugyan. Gyerekség.

Szegény Korf meghalt. Ő befejezte. Nincs tovább.

De este mégis dobogott a szíve. A szorongás mindjobban megült a torkán. Remegett, ha csak arra gondolt, haza kell hogy menjen.

Sehogy sem akart a tisztí étkezde lámpaköréből kikerülni. Tudta, a józan acetilénfénynél ott biztonságban van.

De nem bírta sokáig. Valami húzta, hogy hazamenjen. Valahogy húzták kifelé a sírok. De nem akart menni. A szorongása ám mindjobban sarkalta. Hiába húzza, hiába halasztja. Kell, hogy menjen, kell, hogy odamenjen. Nem lehet máskép.

Az órára nézett. Még egy negyed óra. Azután éjfél. Akkor ér épp oda. Mégis kell, hogy menjen.

Vagy tán éppen azért.

Testén hideg láz rázkódott végig. Szeme égett és homloka zilált. Térde csaknem minden lépésnél összecsuklott.

Mégis ment feléjük.

Hideg verejték ütött ki fején. Pusztaszárazzá szikkadt ki a torka. Keze remegett.

Mégis ment feléjük.

Mind közelebb ért. Úgy érezte, mintha ő csak állana. Mintha a sírok jönnének feléje. Folyton közelebb. Folyton közelebb.

Ajka imákat mormolt. Tudta, csak a rossz lélek kísért. Csak az tér vissza. A jó örül, hogy elment, hogy nyugton pihen. Csak dadogta az imát: »Adj, Uram Isten, nekik csendes nyugodalmat«, akkor békén maradnak, akkor nem jönnek vissza. Küzdött ellene, de mindhiába, mégis levette a sipkát fejéről.

»Adj, Uram Isten, nekik csendes nyugodalmat.«

A sírok meg csak jöttek. Egyre közelebb. Mindjárt odaérnek.

Haja szemébe csapzott. Lélekzete zihált. Fejében, úgy érezte, megbomlik minden. Azonnal odaér. Torkát rémület szorította össze. Most, most azonnal.

»Adj, Uram Isten, nekik csendes nyugodalmat.«

Láz verte testét. Nem hallott, nem látott. Talán már nem is volt eszméleténél.

A felhők mögül kibukkant a hold. A fehér tejsugarak szerteomoltak.

Most... Most...

Lába gyökeret vert. Sikolya dadogott. Állati vonítás nyöszörgött torkán...

... A sír tetején meglátta Korfot...

Tudta, nem igaz. Tudta, hogy nem lehet. Megbomlott minden. De még az arcát se tudta eltakarni. Mozdulni sem tudott.

Ott látta Korfot, amint ült a síron.

Nem. Nem. Az lehetetlen. A felizgatott képzelet játéka csupán. Vagy valami rossz tréfa. Ő tudja, nagyon jól, hogy az lehetetlen. Hiszen Korf meghalt. Ő tudja legjobban.

Mint vízbefúló fogta a szalmaszálat.

Hiszen Korf nem is itt van eltemetve.

Nem. Nem lehet. Nem igaz. Nem igaz.

És mégis ott ült Korf, előtte a síron.

Nem. Nem bírja tovább.

Eltakarta arcát s rohant visszafelé. Szemében a rémület vert örök tanyát. Háta megett a nagy ismeretlen minden titokkal kergette, üzte.

Futott, futott vissza.

De hirtelen víg dal csendült meg az úton:

»Gyere kicsi tyúkom, vágyam.

Gyere, forró s vár az ágyam.«

Péter mint tébolyodott szaladt feléje. Megkapaszkodott benne, szinte ráborult. Istenem, be jó is.

- Kaunitz! Édes Kaunitz!

A fiú ránézett. Csodálkozott.

- Mi bajod van, Péter?

Péter csak dadogott. Szégyelte magát. Amint magához tért, zavarát leplezte. Nehezen nyögte ki:

- Semmi. Semmi. Semmi.

Lihegett még, de már boldogan. Valaki mellette van, csak azt érezte. Olyan jó, nyugodt, boldog érzés. Nincs egyedül. Nincs egyedül.

Micsoda boldogság.

A sírok mellett mikor elmentek, merőn odanézett. Oda mert nézni.

A hold teljes fényben égett. Nappali világosság áradt el a réten...

És nem látott semmit...

Nagyot sóhajtott.

Küzdött magával, de nem bírta sokáig. Mintha melege lenne, levette sikkáját.

És nagyon szégyelte magát.

Bere Ágnes levele.

Sokáig nézte.

A plajbász meg-megingott kezében. Ugyan mit is írjon? Hogy is kezdje el? Mert olyan furcsa egy leánynak írni, ki még sohasem volt a miénk.

Hogy is szólítsa meg?

Kedves menyasszonyom?

Ugyan. Ez annyira hivatalos és olyan nagyképű, hogy csakis nevetni lehetne rajta.

Kedves Ágnes?

Hiszen így is lehetne. De elvégre így írna minden idegennek. És most valami mást akar, valami egészen mást.

Édes menyasszonyom?

Erről meg valami szirup csepeg le. Nem, egyik sem jó.

De hát hogy kezdje?

Szeme felsiklott a papirosról és végigtáncolt asztalán. Hogyan is kezdje?

Végigsiklott a ceruzák felett. Mennyi vázlatot rajzolt velük már meg. Ott nem messze a körző. Mennyi számítást végzett már vele. A térképmérő. Hány kilométert olvasott le avval.

De hát hogy is kezdje?

Milyen furcsa, hogy Ágnesnek ír, és hogy Ágnes a menyasszonya.

Szeme megakadt az egyik fényképen. Minek is van ottan? Hogy került oda?

Mici volt.

Ágnes képe is ott van asztalán. De az úgy is van rendjén. Annak ott a helye. De Mici képét legénye tette ki. Talán csak megszokásból. Vagy talán hízelgett neki, hogy gazdájának ennyi sok szép nő adott már fotográfiát.

De hiszen, utóvégre olyan mindegy.

De mégis bosszantó, hogy épp most látta meg. Éppen mikor Ágnesnek ír.

Elnézte sokáig.

Igen. Ez Mici. Milyen rég látta így. Ilyen intenzíven és ilyen nyugodtan. Most itt van előtte. Csaknem megszólal. Haja, szeme, arca, mindene ugyanaz.

Milyen, milyen szép.

Kezében idegesen megingott a plajbász. Észre sem vette. Már is írni kezdett.

»Talán nem is küldöm el ezt a levelet, de ez csak eggyel több ok, hogy csakugyan megírjam. Mert hogy olvassa-e, Magának nem is fontos, de nekem kell, hogy mögöttem tudjam.

Az arcképe itt van előttem, és én csodálkozom, hogy írok Magának. Miért is írok? Hiszen itt van velem.

Elnézem az arcát és gondolkozom. Gondolkozom, hogy mi is történt? De érzem, nem szabad gondolkoznom. Ami elmúlt, felejtjük. Hisz olyan jó, ha minden kapocs, mult, jövő köteléke, minden elpattan. Csak jelen van. Diadalmas jelen.

És talán nem is igaz, ami történt. Vagy nem is mi csináltuk. Csak jöttek a dolgok s mi közöttük álltunk. Megfogtunk a gépen egy-egy srófot, magunk se tudtuk, fontos-e vagy sem, és azt hittük, hogy mi vezetjük.

Azt hittük, mi élünk, pedig csak napok teltek és vele teltek a mi napjaink.

Azt hittük, mi szerettük meg egymást, pedig csak szerettünk és egymásra találtunk. Azt hittük vágyunk, szeretünk, boldogok vagyunk. Pedig csak vágy volt, szerelem, boldogság, mi meg csak vártuk, és most nem élhetek nélkülük.

Vágy volt-e a vágyam? Nem tudom. Szívdobbanásom szerelem? Sejtelmem sincs róla. De most érzem, akármi is volt, nélkülük élni nem tudok.

Az arcát nézem és nincs mellettem. A hangját hallom és távol van tőlem. Az ujját érzem kezemen és legjobban zokogni szeretnék. És mégis, tudom, így van jól.

A nevemre gondolok, mikor Maga susogta. A csókokra gondolok, miket kaptam. A szavakra, az ölelésre, és megszűnik minden, ha rágondolok. Távolság, messzeség, felfoszlik minden, mintha nem is lenne. Talán még sohasem voltam, de most boldog vagyok, végtelen boldog.«

Felnézett és újra maga előtt látta a képet.

Gondolkozott.

»Látom arcán a gúnyos mosolygást. Szeretem. Hallom hangjában a fölényes kötődést. Szeretem azt is. Szemében látom az irónikus csillogást. Még azt is szeretem.

És visszagondolok mindenre. Minden megtörtént. Tudom, hogy megtörtént. Tudom, hogy megtörtént. És nem bánok meg semmit. És szeretem.

Kiabálni akarok, hogy hagyjon minden békén. Hogy nincs értelme semminek. Vágy, szerelem, csók és boldogság, minden számárság. De érzem, hangom elreked.

Magára gondolok. Magát nézem.

A fényképe itt van az asztalomon.

És végtelenül szeretem.

Péter.«

Gondolkozott egy percre. Igen. Levél.

Mindegy, kinek írja. Mindegy, ki kapja meg.

Az ő menyasszonya Bere Ágnes.

Gondolkozott.

Hirtelen vette a borítékot. Egy percre habozott. De határozott vonással ráírta a címet.

Bere Ágnes nevét.

Visszanézett még a fényképre. A Mici fényképére. Rendben van.

Hiszen olyan mindegy.

Megvonta a vállát.

Hiszen oly egyszerű - ha nem komplikáljuk - ez az egész élet.

Csak érteni kell hozzá...

Ha a varázst legyőzzük.

Holnap ismét repül.

Valami boldog borzongás futott végig rajta, valami kéjes izgalomkeresés. Holnap megint elvágta az ütegek felett, s messze maga alatt látja az embermilliókat.

Mert szeretünk minden percet, ha visszaidézzük, mikor valaha nagyon nagyok voltunk.

Geller, mikor a parancsot kiadta, szokatlanul más volt. A repülőkkel már alig törődött. Már ismerte őket. Megtanulta mesterségük minden csínját-bínját. Mást nem is akart. Most már csak néha-néha torkolta le őket. Már nem érdekelték. Most már a repülők is azok voltak szemében, amik a többiek: számok és gépek, semmi egyéb; eszközök, melyekkel győzni lehet.

Schröder pedig csak nézte a játékot. Most nyugodt, pontos harcok voltak. Matematika és logikus számítások. Az egész masina óraműre járt. Nem érdekelte. Nem volt hazardjáték.

Péter visszagondolt egy régi mondására, mikor egy egész dandárt minimális előnyért csaknem feláldozott. Amit akkor mondott.

»Ez az én játékom.«

Ha valaki esetleg ellene szólott, rögtön leintette.

»Ne rontsa el a játékomat.«

Akkor is nyert. Akkor sem ő kapta a babért. A dandár győzött. A minimális helyi előnyből szélesen bontakozott ki a nagy győzelem.

Másé volt az érdem, mást magasztaltak. De Schröder nem is bánta. Neki megmaradt a hazardjáték. A hadi huszonegy.

De most itt a front lassan egész lezáródott. A mozgó harcot elűzte a védővonalrendszer. Tartalékok, a még mozgó csapatok a stratégia szabályát követték. Ez már nem érdekelt. Únottan hallgatta Geller fejtegetéseit. Még ha ásított, azt sem leplezte. Tegyen amit tetszik. Neki olyan mindegy.

Nem érdekelt.

Péter mikor kijött, úgy elgondolkozott, hogy maga is csaknem nevetett rajta. Hogy is áll a dolog? Milliók egyért, vagy egy a milliókért?

Micsoda szép frázis!

Azok odakint meggyőződtek arról, hogy az országért, a nemzetért, a népmilliókért halnak meg. Ezeknek idebent az egész nem más, mint egy izgalmas sakktorna, melyen díjakat nyerhet a győző.

Elgondolkozott. Biztosan igaztalan megint velük szembe. Mert kívülről csak a dolgok látszanak, az okok, kapcsolatok sohasem.

Alkonyodott már, mire hazaért.

Maga elé tette a nagy hadi térképet, de rá sem nézett. A lázas izgalmat felváltotta valami csendes emlékezés.

Visszagondolt az első útra. A lázas izgalomra, a kéjes remegésre. Az éjszakára, szemét mikor le sem húnnya. A reggeli starton borzongás verte, lába alig bírta. Mindenre, mindenre visszaemlékezett.

Hirtelen a kard ötlött eszébe.

Milyen különös.

Mikor arra gondolt.

Milyen ostoba, számár is az ember. Hogy nem hitt ő semmi amulettben, mikor elindult, és hogy bele lovalta magát. Végül el is hitte. Micsoda gyerekség. Hogy az védi, óvja?

Pedig hogy megvetette szegény derék Korfot. Maga is mégis beleesett. Mint nagysodró örvény, úgy kapta el és vitte magával a kard babonája.

Pedig ő tudta jól, hogy nem igaz semmi. Golyók pályáját nem változtatja meg semmi talizmán. Mégis elhitte.

Ez a különös.

Még különösebb, hogy az a kard tényleg megvédte minden bajtól. Azaz nem is a kard. De a véletlen is milyen furcsán játszott, hogy neki baja nem lett soha semmi.

Pedig az a szegény Korf bizony lezuhant. Annak nem is volt kardja.

De hát Kaunitz, az is kard nélkül repült. Mégis megmenekült minden veszélyből. Négy ellenfelét már leterítette.

Pedig nem volt kardja.

Elnevette magát. Ez is sikerült. Hát bizony ő mindig a kardon nyargal. A számlára gondolt. Kétszázhetven pengő. Ennyibe kerültek az ő diadalai. Ilyen sikerekért nem is volt drága. Rosenberg haját tépné, ha valahogy megtudná. Magát csapta be az üzleten.

Nevetett rajta.

Hála Istennek, a kardlegendában már megtalálja, ami nevetséges. Már mulat is rajta. Mint a szálló port, úgy fujja le magáról.

Nevetett. Mert amin nevetünk, az nem arat diadalt többé soha rajtunk.

Egy német professzor jutott eszébe. Mikor még mérnök volt, Münchenben tanult, akkor hallotta. Véletlenül betoppant az orvosegyetemre; csak kíváncsiságból. Ott hallgatta meg. Az a bácsi mesélte, hogy gyakran az orvos hite gyógyerőt kölcsönöz olyan szerekeknek, melyeknek semmi gyógyhatásuk nincs. Az orvos csaknem autoszugesztíója átragad a betegre is.

Vajjon az ő hite nem adott-e tényleg varázserőt a kardnak? Vajjon nem az ő hite tette-e lehetségessé, hogy az védje, óvja?

Vajjon nem a hite tette-e őt olyan biztossá minden dolog felett, hogy veszély, baleset utól nem érheték?

Most már egész hangosan nevetett.

Igen. Egészen jó úton halad. Most majd lélektani érveket keres, hogy babonáját tovább is megvédje. Egész mulatságos. Felépít majd egy szép pszichológikus rendszert hogy varázserővel ruházza fel a kardot.

Nem, Isten kardja, ennyire még nem vagyunk. Ilyen bolondságot még sem teszünk meg. Szerencsésen kigyógyultunk minden legendából. Kétszázhetven pengős számla elég drága gyógyszer, de alaposan gyógyít.

De mégis érezte, a holnapi nap egészen más lesz. Nem olyan, mint régen. Valami egész furcsa, ismeretlen zamatja van az egész érzésnek. Hiszen igaz ugyan, eddig sem a kard védte, de még sem volt tiszta a dolog. Ő hitt a kardban, ő bízott a kardban. Rátámaszkodott annak

erejére, menekült hozzá. Bátorságot kért tőle, erőt kapott belőle. Mikor félt, mikor hideg verejték verte, tudta, mellette van. Az támogatta.

Felsóhajtott. Végre megszabadult tőle.

Holnap újra repül. Pedig most már tudja, hogy nem az Isten kardja.

Szinte felujjongott.

Most már tudja, hogy nem az a kard. Most már tudja, hogy varázsereje nincsen. Most már tudja, hogy nem védi, nem óvja. Nem is képes rá. Varázsereje nincsen.

Végre. Végre.

Végre szemébe néz.

Igen. Holnap ő lesz egyedül. Ő fog repülni. Senki más, semmi más nem segíti. Ő fog küzdeni, ő fog harcolni, ő fog győzni. A diadalt is ő aratja.

Senki más. Semmi más.

Végre. Végre.

Holnap ő lesz fent. Ő egyedül.

Most, most nyer igazán diadalt rajta.

Most már nem hisz benne.

Az Isten kardja.

Emlék. Már csak emlék.

Legalább is azt hitte.

Hulló csillag.

Szíve hevesen vert.

Pedig számárság. Hiszen ilyen utat már sokszor tett meg. Nem volt soha semmi különös benne. Csak éppen hogy még akkor bízott a kardban. De a veszély, az semmi. Mennyiszer ment át sokkal nagyobb veszélyen.

De ha az ember érzi, mindig közel a veszély.

Nem! Nem! Most is csak belelovalja magát...

Szeme nyugodtan kémlelt előre. Nagyon tisztán látott. Ha lenézett néha, odalenn, mélyen, ott is észrevett mindent. Tekintete éles volt, akár a sólyomé. Legalább úgy érezte. Minden pici pontot, minden porszemet külön látott.

Hogy van az, hogy eddig nem látott ilyen tisztán?

Vagy mért tisztult úgy meg épp most a tekintete?

A nagy panoráma meg csak forgott alatta. Nyugodt tempója alig sietett el. Csak nézte a képet, a lassú mezőket, amint alatta tova szaladtak.

Oda lent a földek életet éltek. Valami ódon, csodás életet. Bús Péter az ő lepergett régi életét látta újra.

Igen. Ott van a kert. Az ősi kúria kertje. A nagy almafák. Még az öreg sír, még az is ott van. Pedig nagyapát már átvitték a kriptába. A hinta is megvan, a magas hinta, arról esett le és törte be az orrát.

Hogy jut eszébe? Miért is látja? Miért épp most látja?

A vizesárok? Hát persze hogy az. És ő is ott van, de még milyen gyerek. Most ugrani próbál, nagyot, merészet, de elcsúszik a parton. Már nyakig ül a vízben. Igen, az ott az apja, a meggy-favesszővel. Most kikap tőle, életében egyetlen egyszer. De most nem fáj az apai verés, inkább nagyon jó, mintha simogatná.

Pedig a part hibás; az volt sikos, nedves.

Amott a liget, mellette a kis erdő. Most szöktek ki éppen a kollégiumból. De jó is a méta, a hosszú-kifutó. Az meg ott Osztroviszki, az öreg professzor. Most rajtacsípi őket. Nem. Nem sikerül. Még meglapulnak a kertészház tövében, s elmegy mellettük. Holnapra gyorsan valami alibit.

De miért is látja? Miért épp most látja?

Igen. Az ott a park. A müncheni Englischer Garten. A vidám délutánok a Chinesischer Turm-nál. És Gréte is ott van. A diákszerelem. Most is ott ülnek. Mennyi szép emlék, s az most mind visszatér.

Érezte maga előtt az egész életét, amint gyors tempóban lepereg előtte. Memóriája csodás erőre kap; a legkisebb epizód sem vesz el a multból. Mint valami remek film, fantasztikus játék, vágat el előtte egész élete.

De hogy is látja? Minek is gondol rá? Hogy jut eszébe? S miért épp mostan?

Mikor is látja az ember újra az egész elmúlt életét?

Mikor is? Miért épp mostan?

Igen. A halál pillanata előtt. Akkor végigél újra mindent, amit élt.

Micsoda bolondság. A halál még milyen messze van tőle. Hiszen ő itt repül mindenek felett. Segítségre, támaszra szüksége nincsen. Saját erejében bíz, saját erejét ismeri. Nem érheti baj.

Mégis szeme előtt peregnek a képek. Az egész élet. Mint haldokló utolsó pillanatán.

Mit akarnak tőle? Miért épp mostan?

Tudta, csak idegesség. Talán elpattant a feszült figyelem. De miért épp mostan, mikor magában bíz?

Vagy talán épp azért?

Nem. Nem. Nem nézi. Nem lát meg semmit. Ha végére ér az élete filmjének, ha a film eléri azt a pillanatot, ahol most ő van, megszűnik az élet.

Ugyan. Idegesség. Nevetséges dolog.

De miért épp mostan?

Szinte menekült a vágató film elől. Csak minél messzebbre. Hiszen beéri, biztosan beéri. De húzzuk az időt minél messzebbre. Sokat gondolni, sokat kanyarogni, mert a film mindent kell hogy kövessen. Annál nehezebben éri utól.

De minél gyorsabban száguldott előre, annál közelebbre érte be nyomát.

Csak húzni a tempót, hogy soká tartson.

Már utólérte a virágos kertet. A Bere Ágnes szerelmes csókját. Az egész furcsa beszélgetést. Egy hangot sem hagy ki, mégis száguld utána.

Már beérte apja szobáját is: a híres, nagy varázstörést. Újra pergeti a kard legendáját. Kétszázhetven pengő. Hangok, szavak, minden ismétlődik, s mégis a képek mindjárt utólérik.

Már a vonaton van s jön vissza a frontra. Gondolat gondolat után, amit akkor gondolt. A vágató vonattal vágat az emlék.

Már itt van újra. Az országút mentén. Ideges léptekkel kerül három sírt el. A borzalmas éjszaka, mikor Korfot látta, az idegfeszültség, mind, mind utólérték. Itt vannak a nyomában.

Menekülni előle. Gyorsabban sietni, vagy húzni a tempót, hogy sokáig tartson. Már torkát fojtogatja. Hiába, már késő.

A film repül. Már ma reggelnél startol. Látja, amint felszáll a repülőtéren. Három kört ír le. Most száguld utána.

Pontosan írja a leírt köröket. Egy lépést sem hagy ki. Csak gyorsabban száguld. Már itt van a nyomában.

Most, most mellette van.

Érzi szíve verését. Most van mellette. Most balra fordul, az is követi. Menekülni előle.

Most. Most még egy perc, s máris elhagyta.

Nem. Nem néz utána. Menjen, amerre tetszik. Ha utána nézne, meglátná a végét. Nem. Nem néz utána. Hisz ő is oda megy. De legalább ne lássa, ne tudja, mi vár rá?

De a kép csak táncol. Már messze száguld. Hirtelen meghökken, emelkedik.

Az ég alján, szemben, másik gép tűnik fel. Tudta, csak a képen. De nem néz oda. Amíg nem látja, nem éri baj semmi. Minden hiába, mégis meglátja.

Ellenséges gép.

Látja, mint habozik. Most rá kell, hogy csapjon. Nem igaz! Nem úgy lesz! Ő nem habozik. Ő már régen rácsapott volna. Nem igaz. Csapjon rá! Csapjon rá! Gyáva fickó.

Vagy meneküljön!

Istenem! Istenem! Legalább meneküljön.

Hallja a gépfegyvert, amint lő a másik. Minek habozik még? Látja, amint pattan s meging a kormány. Néhányszor megbillen s ide-oda fordul.

Fogja meg a kormányt! Rántsa vissza a gépet! Még mindig nem késő!

Vagy meneküljön!...

Nem! Nem! Nem igaz!...

Nem zuhanhat le!

Nem! Nem lehet!...

Ilyen vég nincsen!...

Minek nézett oda? Szentséges Isten, mért is nézett oda?

Elmosolyodott.

Még belebolondul az életfilmbe. Pedig így az soha nem történhetik. Ilyen vég nincsen.

Hiszen ő ül a gépen. Ő, Bús Péter. Ő egyedül, és magában bíz.

De arcára hirtelen ráfagy a mosoly. Szeme elsötétül, homályosabb lesz. Szentséges Isten őrizz meg, tarts meg.

Nem! Nem! Menekülni! Talán még lehet. Hiszen minden úgy jön. Mindjárt utóléri.

De miért épp mostan?

Az ég alján, szemben, másik gép tűnik fel. Épp úgy, mint a képen.

Nem! Nem igaz.

Ellenséges gép.

És ő habozik. Épp úgy, mint a képen. Az a gép is olyan.

De ő nem habozik. Nem tétoázik. Ő rácsap azonnal. Csak így menekülhet.

Vagy tán meneküljön? Talán még nem késő.

Nem! Ő rácsap azonnal. Még csak egy perc. Ő most mindjárt rácsap.

De miért tétoázik, épp úgy, mint a képen? Miért nem támad?

Most. Most szemben van. Igen. Nem habozik. Nem késik tovább. Megfogja a gépfegyvert. Igen. Megteszi. Most belelő az ellenséges gépbe.

Szeme hirtelen a kormányra esett.

Az Isten kardja.

De hisz ez a kard nem az a kard. Nem az Isten kardja.

Nem! Nem! Nem az!...

De miért épp mostan?

Érzi, keze megbénul. Nem nyomja a gépet. Nem szól a fegyver.

Csak nem habozni. Csak azt ne... Csak azt ne.

Szentséges Isten, nem a Te kardod.

Hallja a gépfegyvert, amint lő a másik. Körülötte zizzennek a golyók. Istenem! Lőni! Neki is lőni kell.

Gépe megbillen, éppen mint a képen.

Nem! Szentséges ég! Még csak egy percet. Ő is lő azonnal.

Jobb karján langyos melegség csap végig. Ujja megbénul.

Igen. Vér.

A karját találta.

De hiszen akkor ez nem az a kard. Ez nem az Isten kardja. Nem a varázskard.

Akkor nem sebesülhetett volna meg. Ha az a kard lenne...

Nem! Nem igaz!...

Menekülni! Menekülni! Menekülni!

Önkénytelenül kapott a kormányhoz. Most visszarántja. Helyrerántja a gépet. Menekül innen.

De szeme ráesett arra a kardra. Tudta, nem az.

Keze megbénult, nem bírta emelni.

Pedig még nem késő.

A gép nagyobbat billent s mint részeg tántorgott. Még mindig nem késő.

Most! Most azonnal le fog zuhanni.

Mert az a kard nem az Isten kardja.

Egész világosan, egész határozottan, minden kétség nélkül megállapította, hogy le fog zuhanni.

És ez valami nagy harmóniával töltötte el.

Elvégeztetett.

Egész nyugodt volt. Karját nem bírta emelni. Minek is emelné. Úgyis ott van a kard. És tudja, hogy nem az. Miért is lenne az Isten kardja?

Minek, nyúljon hozzá?

Igen. Így van rendjén.

Csak miért épp mostan?

Talán kár így meghalni? Ilyen fiatalon, ilyen reménytelten. Hisz még alig múlt el huszonnyolc éves. Hiszen jóformán csak most kezdett élni.

De így is jól van.

Egészen kívülről nézte magát. Szegény fiú! Alig huszonnyolc éves, fiatal vőlegény. Milyen kár érte.

De így is jól van.

De milyen kár, hogy nem azt a kardot, az Isten kardját hozta magával.

De így is jól van.

Még rágondolt a Maros-völgyre, szüleire, az ősi házra, a bécsi Bar-ra, menyasszonyára, és tudta, minden így van rendjén.

Valami nagy nyugalom szállt a szívébe. Még tán mosolygott is.

Tudta, meg fog halni, de nem vette észre.

Boldog volt, boldog, végtelenül boldog.

És zuhant, zuhant lefelé...